

ศาสนาและวัฒนธรรมไทย ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สตูล •

ปัตตานี

ยะลา •

นราธิวาส

ศาสนาและวัฒนธรรมไทย ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
จัดพิมพ์

พ.ศ. ๒๕๒๓

ศาสนาและวัฒนธรรมไทย ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นคู่มือสำหรับ

เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานและเดินทางไปปฏิบัติงาน
ในท้องที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล

ผู้รวบรวมและเรียบเรียง

นายชำเลื่อง วุฒิจันทร์

พ.อ. ม.ร.ว. ศุภวัฑฒย์ เกษมศรี

คุณหญิงสมร ภูมิณรงค์

ร.ต. นิสิต อัสภาชน์

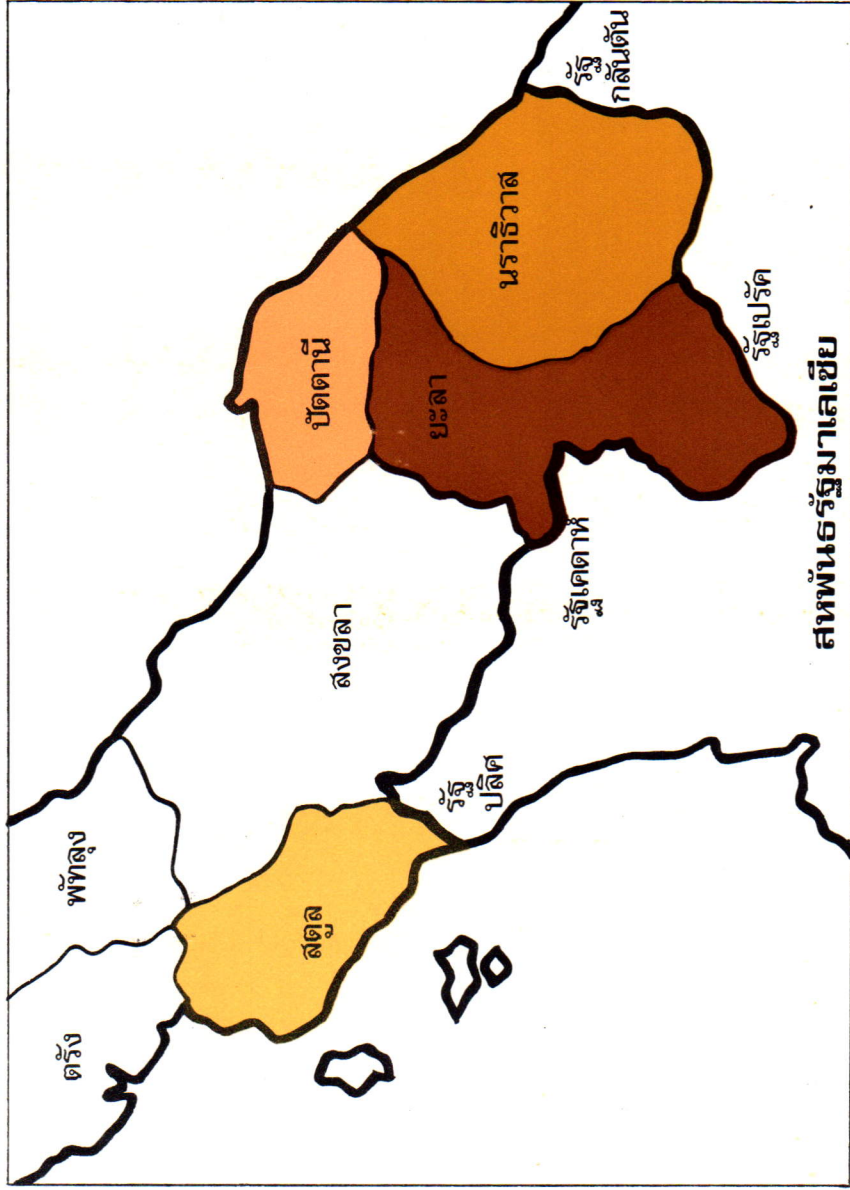
พิมพ์ที่

โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

นายประยงค์ ปาณินท์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

กันยายน ๒๕๒๓

แผนที่แสดงที่ตั้งจังหวัดชายแดนภาคใต้
และแสดงอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดภาคใต้

คำนำ

โดยที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด และมีจารีตประเพณีปฏิบัติแตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ มากจนกระทั่งเป็นปัญหาให้ข้าราชการ ทหารและพลเรือน ที่ไม่เข้าใจในศาสนาอิสลาม และไม่คุ้นเคยกับจารีตประเพณีของประชาชนในท้องถิ่นนั้น มาก่อน เมื่อต้องเดินทางเข้าไปปฏิบัติงานหรือปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดเหล่านั้น ใหม่ ๆ และจำเป็นต้องติดต่อกับประชาชนพื้นเมือง ทั้งทางบ้านหน้าที่ราชการและส่วนตัว ถ้าไม่ระวังตัวแล้ว อาจก่อให้เกิดความผิดพลาดในศาสนา และจารีตประเพณีได้ง่ายมาก

ในทางตรงข้ามถ้าข้าราชการที่เข้าไปอยู่นั้น มีความเข้าใจในศาสนาอิสลาม และจารีตประเพณีของท้องถิ่นอย่างถูกต้อง และเป็นผู้ระมัดระวัง ในการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรอยู่เสมอแล้ว ไม่ช้าไม่นาน ข้าราชการผู้นั้นจะเป็นที่เคารพรักของชาวท้องถิ่นนั้น จะทำราชการหรืองาน เกี่ยวข้องกับประชาชนอย่างไร หรือจะให้อะไรแก่เขาบ้างก็เป็นผลสำเร็จเสมอ งานใหญ่จะเป็นงานเล็ก ของยากจะเป็นของง่าย ภาพพจน์ของรัฐบาลก็จะดี ประชาชนมีจิตใจจะระดมกำลังส่งเสริมเกื้อหนุนให้ท้องถิ่นนั้น ๆ เจริญก้าวหน้าได้รวดเร็ว

ก็เพื่อป้องกันมิให้ข้าราชการหน้าใหม่ ต้องผิดพลาดที่จะเกิดจากความไม่รู้ไม่เข้าใจเช่นนี้เอง คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติจึงได้มอบหมายให้ คุณหญิง สมร ภูมิณรงค์ แห่งสำนักจุฬาราชมนตรี และ พ.อ.ม.ร.ว. ศุภวัฑฒ์ เกษมศรี ช่วยกันเรียบเรียงหนังสือ “ศาสนาและวัฒนธรรมไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยอาศัยบทความเรื่อง **ขนบธรรมเนียมประเพณี**

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของ ร.ต. นิสิต อัลภาชน์ มาประกอบแล้วมอบให้ นายจำลอง วุฒิจันทร์ รองอธิบดีกรมการศาสนา เป็นผู้ปรับปรุงตรวจแก้เป็นขั้นสุดท้าย

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติหวังว่า หนังสือนี้คงจะเป็นแนวทางที่ช่วยให้ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เดินทางไปปฏิบัติงานหรือไปปฏิบัติหน้าที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เรียนรู้และเข้าใจในศาสนาอิสลามและขนบธรรมเนียมประเพณีของพี่น้องชาวไทยมุสลิมในท้องถิ่นดังกล่าว อันจะทำให้เกิดความเข้าใจอันดี และช่วยลดช่องว่างข้าราชการและประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ลงได้ด้วย

หนังสือฉบับนี้จึงเหมาะที่จะติดตัว เมื่อเข้าไปในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อจะได้เปิดอ่านได้เสมอ เมื่อหมดความจำเป็นที่จะใช้แล้ว โปรดมอบให้กับผู้ที่เดินทางไปปฏิบัติงานแทนได้อ่านต่อไปด้วย

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

กันยายน ๒๕๒๓

สารบัญ

หน้า

กํานํ้า

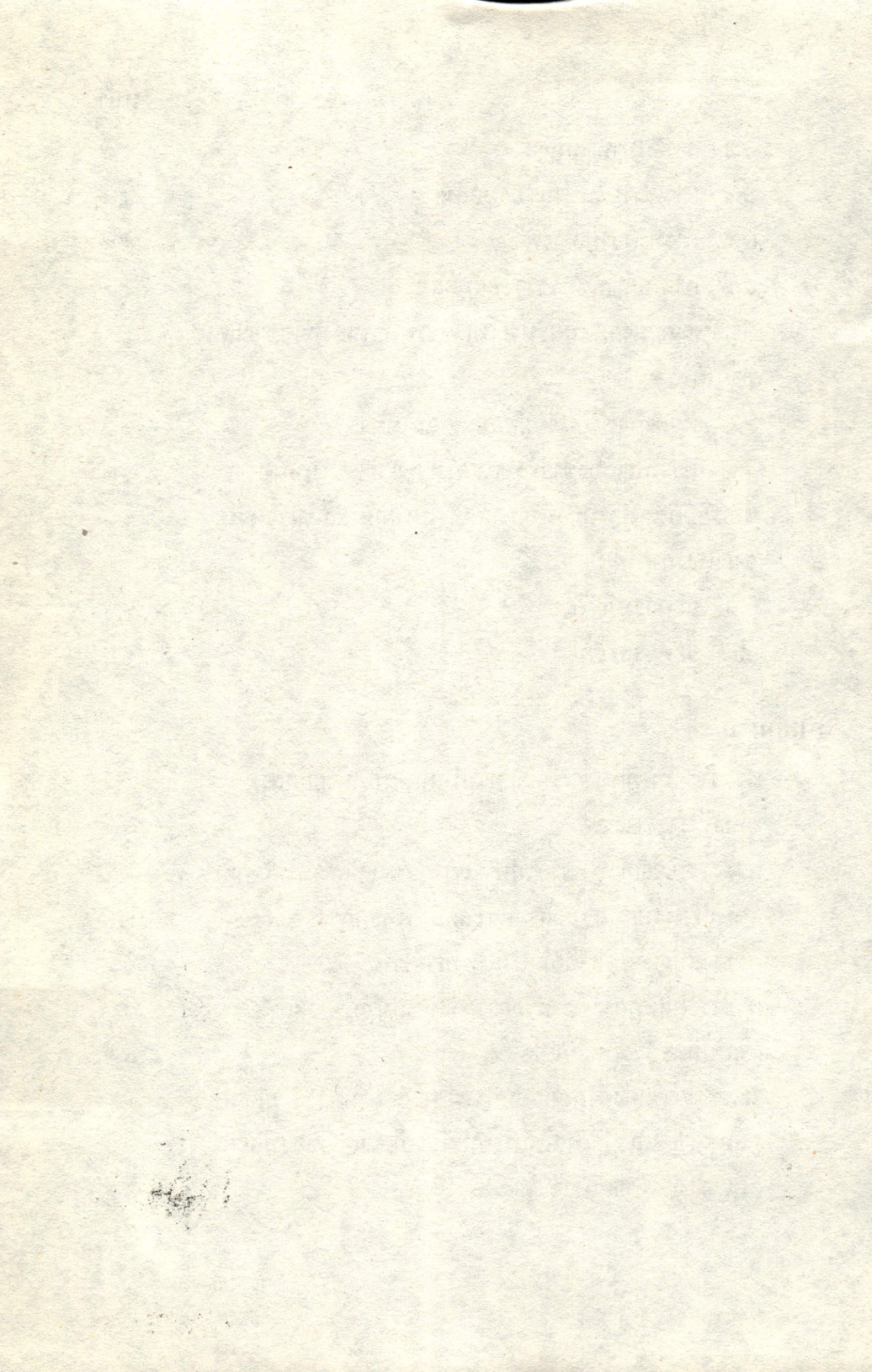
๑. บทนํ้า	๑
๒. จังหวัดชายแดนภาคใต้	
๒.๑ ท้องที่และประชากร	๗
๒.๒ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	๑๑
๒.๓ นโยบายการปกครองและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้	๑๓
๓. ประวัติการปกครอง และการนับถือศาสนาอิสลามของ ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้	
๓.๑ ประวัติการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้	๑๕
๓.๒ การนับถือศาสนาอิสลามของประชาชนในจังหวัดชายแดน ภาคใต้	๑๗
๓.๓ ขนบธรรมเนียมประเพณีของประชาชนในจังหวัดชายแดน ภาคใต้	๑๘
๔. ศาสนาอิสลาม และการบริหารกิจการอิสลามในประเทศไทย	
๔.๑ หลักการ พระบัญญัติและความหมาย	๒๐
๔.๒ นิิกายของศาสนาอิสลาม	๒๑
๔.๓ การปฏิบัติต่อพระคัมภีร์อัลกุรอาน	๒๓
๔.๔ การบริหารกิจการอิสลามในประเทศไทย	๒๔
๕. กฎหมายอิสลาม	
๕.๑ แหล่งกํานัด และประวัติกฎหมายอิสลาม	๒๖
๕.๒ การใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย	๒๘

๖. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของชาวไทยมุสลิม	
๖.๑ การปฏิบัติเมื่อเด็กแรกเกิด	๓๑
๖.๒ พิธีโกนผมไฟ ตั้งชื่อ และพิธีเชือดสัตว์	๓๑
๖.๓ การปฏิบัติตนของมารดา และการเลี้ยงดูเด็ก	๓๓
๖.๔ การให้เด็กเล่าเรียนพระคัมภีร์อัลกุรอาน	๓๔
๖.๕ พิธีเข้าสู่นัต (หรือ คอตัน หรือมาโซะยาวิ)	๓๕
๖.๖ การศึกษาวิชาการศาสนาเบื้องต้นของเด็กไทยมุสลิม	๓๖
๖.๗ ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน	๓๘
๖.๘ การหย่าร้างและการคืนดีของกลุ่มสมรส	๔๑
๖.๙ ประเพณีกินเหนียวหรือมาแกปูโละ	๔๒
๖.๑๐ ประเพณีเกี่ยวกับงานศพ	๔๔
๗. การประกอบศาสนกิจของชาวไทยมุสลิม	
๗.๑ การละหมาด	๔๗
๗.๒ การถือศีลอดหรือปูลาซา	๔๘
๗.๓ การบริจาคทานหรือชะกาต	๔๙
๗.๔ การประกอบพิธีฮัจย์	๕๐
๗.๕ วันสำคัญบางวันทางศาสนาอิสลามที่ควรทราบ	๕๑
๗.๖ สิ่งต้องห้ามสำหรับมุสลิม	๕๕
๘. ขนบธรรมเนียมประเพณีบางประการ ของชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้	
๘.๑ อาหารและเครื่องดื่ม	๕๗
๘.๒ ภาษา	๕๗
๘.๓ การแต่งกาย	๕๘

๘.๔	การไปมาหาสู่กัน	๕๘
๘.๕	การเข้าไปในบ้านของมุสลิม	๕๘
๘.๖	การทำความเคารพ	๕๙
๘.๗	ศาสนสถานของชาวไทยมุสลิม	๕๙
๙.	ประเพณีส่วนรวม และประเพณีชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้	
๙.๑	พิธีลาซังหรือปูย้อมือแน (ฉลองนา)	๖ ๑
๙.๒	ประเพณีของชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้	๖ ๓
๑๐.	ข้อปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐบาล ที่ไปปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้	
๑๐.๑	ข้อควรปฏิบัติ	๖ ๖
๑๐.๒	ข้อควรละเว้น	๖ ๘

ภาคผนวก

- พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ๗/๓
- พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พุทธศักราช ๒๔๘๙ ๗/๖
- พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๙๐ ๗/๙
- พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๙๑ ๘/๒
- ระเบียบการแต่งตั้งถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (สุเหร่า) และวิธีดำเนินการอันเกี่ยวกับศาสนาของมัสยิด (สุเหร่า) พุทธศักราช ๒๔๙๒ ๘/๔

๑. บทนำ

ตามผลการสำรวจประชากรใน พ.ศ. ๒๕๒๒ ปรากฏว่าประเทศไทยมีประชากร ๔๖ ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นชาวไทยมุสลิมประมาณ ๒ ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่ประมาณล้านกว่าคนอยู่ในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล หากคิดเทียบกับชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธและอื่นๆ ในบริเวณเดียวกันแล้ว ก็จะได้ชาวไทยมุสลิมจำนวนร้อยละ ๗.๕

แนวทางการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมในสี่จังหวัดที่กล่าวถึงนี้ นอกจากจะแตกต่างไปจากชนชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่นๆ ในด้านการนับถือศาสนาอิสลาม และการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด ดังที่ได้ทราบกันแล้ว ทั้งส่วนใหญ่ยังนิยมใช้ภาษามลายูเป็นหลัก และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ไม่เหมือนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะจังหวัดทั้งสี่นี้มีพื้นที่ติดต่อกับรัฐต่างๆ ในสหพันธ์มลายูหลายรัฐ ซึ่งล้วนแต่นับถือศาสนาอิสลาม และพูดภาษามลายูเป็นภาษาพื้นเมืองมานาน ทั้งนี้ จะต้องไม่ลืมว่าพื้นที่ดังกล่าวเคยเป็นเมืองขึ้นของชาวยุโรปมาก่อน

ในปัจจุบันรัฐบาลไทย ได้พยายามหาวิธีการแก้ไขให้ชนชาวไทยมุสลิมในสี่จังหวัดนี้ ได้สำนึกว่าทุกคนต่างก็มีบรรพบุรุษเป็นชนชาวไทย ตนเองก็ได้เกิดบนแผ่นดินไทย ย่อมมีสิทธิต่างๆ ในผืนแผ่นดินไทยโดยสมบูรณ์ ฉะนั้น การพูดภาษาไทย การเรียนรู้หนังสือไทย และมีความรู้สึกนึกคิดเหมือนชนชาวไทยมุสลิมในภาคอื่นๆ และเหมือนชนชาวไทยในศาสนาอื่นๆ ทั่วประเทศ จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะความก้าวหน้าในชีวิตครอบครัวและตระกูล

นั้นอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าขาดความรู้สึกรู้สึกนึกคิดให้ถูกต้องในเรื่องดังกล่าวนี้เสียแล้ว ตนเองจะตกเป็นเหยื่อให้บุคคลที่เสียผลประโยชน์ที่เคยได้และที่อยากเป็นใหญ่ในด้านการเมือง ชักจูงไปกระทำการก่อการร้าย ซึ่งจะนำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัวและญาติมิตรของตนที่อยู่ภายในพื้นที่นั้น ๆ นั้นเอง โดยบุคคลที่ไม่ประสงคืเสียเหล่านั้นจะนำเอาความแตกต่างระหว่างการนับถือศาสนา ภาษาพูดและขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้เป็นเครื่องมือชี้แนะแบ่งแยกชนชาวไทยมุสลิมออกจากชาวไทยพุทธ ทำให้การอยู่ร่วมกันอย่างสมานสามัคคีมีแต่ความสงบสุข ด้วยที่ต้องอาศัยช่วยเหลือกันมาแต่เก่าก่อน ต้องเลื่อมสลาย เกิดความเคลงใจบาดหมางกัน และถึงกับเกิดความไม่สงบสุขขึ้น สถานการณ์เลวร้ายนี้บังคับให้รัฐบาลจำต้องส่งกำลังทหารและตำรวจเข้าไปคุ้มกันคนดีและปราบปรามคนชั่ว ทั้ง ๆ ที่ไม่ต้องการจะกระทำเช่นนั้นแม้แต่น้อย เพราะนอกจากจะสิ้นเปลืองกำลังคน งบประมาณแผ่นดิน และเวลาอันมีค่า ที่น่าจะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ที่ยังบกพร่องอยู่ให้ดีขึ้นยิ่งกว่าที่จะต้องมาสูญเสียไปในลักษณะที่ไม่ก้าวไปข้างหน้าเช่นนี้ ฉะนั้นการที่ผู้ก่อการร้ายหรือผู้ไม่หวังดีคณะต่าง ๆ อ้างว่า ชนชาวไทยมุสลิมถูกรังแก ช่มเหิง และไม่ได้รับความเป็นธรรมถูกบีบบังคับต่าง ๆ จากรัฐบาล จึงเป็นการกล่าวเท็จใส่ร้ายโดยปราศจากความจริงทั้งสิ้น

ตรงกันข้าม ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้บอกให้ทราบว่า ชนชาติไทยนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงประชาชนคนธรรมดา แม้ส่วนมากนับถือพุทธศาสนา แต่ไม่เคยปรากฏว่า จะตั้งรังเกียจและรังแกผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ เหมือนดังที่เกิดขึ้นในประเทศใกล้เคียงอื่นๆ บางประเทศ กลับให้การต้อนรับและสนับสนุนเรื่อยมาตั้งแต่โบราณกาล โดยเหตุนี้จึงปรากฏว่าในประเทศไทยมีศาสนสถานในลัทธิศาสนาอื่น ๆ นอกเหนือไปจากศาสนาพุทธ เช่น มัสยิดของศาสนาอิสลาม (ขณะนี้มิถึง ๒,๐๐๐ กว่าแห่งแล้ว) โบสถ์

ของศาสนาคริสต์ วิหารของศาสนาฮินดู ได้บังเกิดขึ้นมากมายและเพิ่มมากขึ้น
ทุก ๆ ปี เพราะไม่มีการกีดกันขัดขวาง มีแต่การส่งเสริม

เฉพาะพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ทรงมีพระราชหฤทัยกว้าง
ขวาง ทรงอุปถัมภ์ช่วยเหลือความเป็นอยู่ของศาสนาต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยดีมา
แต่โบราณตลอดมา ไม่ทรงห้ามปรามขัดขวางการเผยแพร่ลัทธิศาสนา การ
เปลี่ยนนับถือศาสนาพุทธไปนับถือศาสนาอื่น และประกอบศาสนพิธีในศาสนา
นั้น ๆ ตรงกันข้ามกลับพระราชทานเงินช่วยเหลือเสียอีกด้วย โดยเหตุนี้
จึงถือเป็นพระราชประเพณีว่า พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก
ของทุกศาสนาที่อยู่ในประเทศมาจนทุกวันนี้ ไม่แต่เท่านั้น พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถในรัชกาลปัจจุบัน ยังทรงเป็นผู้
อุปถัมภ์ให้ชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ดีกินดีมีความสุข
ด้วยการทรงกำหนดโครงการบำรุงการเกษตร โครงการศิลปาชีพ ช่วยให้คน
ที่อยู่ว่างในถิ่นนั้นผลิตงานฝีมือออกจำหน่าย โครงการรักษาพยาบาล และ
ทรงสนับสนุนการศึกษาของเยาวชน เป็นต้น โดยเหตุนี้พระองค์จึงได้เสด็จ
พระราชดำเนินไปประทับ ณ พระตำหนักทักษิณราชินีนาถ จังหวัดนราธิวาส
ปีละนาน ๆ เพื่อทรงมีเวลาเสด็จพระราชดำเนินตรวจความก้าวหน้าของ
โครงการต่าง ๆ ที่ทรงมอบให้ทางจังหวัดดำเนินต่อในระหว่างที่ต้องเสด็จนิวัติ
พระนคร พร้อมกันนั้น ได้โปรดให้คณะแพทย์ออกทำการตรวจและรักษา
พยาบาลประชาชนตลอดเวลาที่ประทับอยู่ ณ ที่นั้น

เพื่อให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ไทย รัฐบาลไทย และประชาชนชาวไทย
ทุกฝ่ายต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในด้านศาสนา ทั้งในส่วนที่เป็นหน้าที่
และในส่วนที่มิใช่หน้าที่โดยตรงอย่างแนบแน่น ระหว่างกันอย่างยิ่งเพียงไร
กระทั่งถึงกับได้ตราลงไว้ใน **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย** เพื่อต่าง
ยึดถือเป็น **หลักการปกครองประเทศ** อย่างมั่นคงแน่นอน แม้รัฐธรรมนูญ

จะได้มีการแก้ไขเรื่อยมาหลายหนหลายคราว แต่หลักการที่เกี่ยวกับศาสนา
ระหว่างกัน ก็มีได้ถูกแก้ไขจนแปรให้ผิดแผกไปจากเดิมแต่อย่างไร จึงใคร่
นำเอาบทบัญญัติที่เกี่ยวกับศาสนาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๒๑ ซึ่งเป็นฉบับล่าสุดมาให้ดูดังนี้—

“ มาตรา ๔ ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่าใด กำนัดหรือศาสนาใด
ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

“ มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็น
อัครศาสนูปถัมภก

“ มาตรา ๒๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกาย
ของศาสนา หรือลัทธินิยม-ในทางศาสนา และย่อมมี
เสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน
เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็น
การขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของ
ประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวในวรรคหนึ่ง บุคคล
ย่อมได้รับความคุ้มครอง มิให้รัฐกระทำการใด ๆ อัน
เป็นการรอนสิทธิ หรือเสียผลประโยชน์อันควรมิดคว
ได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธิ
นิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความ
เชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น ”

“ มาตรา ๔๖ บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
และการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามรัฐ-
ธรรมนูญ

ตามข้อความในมาตราต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
ที่ยกมานี้จะเห็นว่า ชนชาวไทยมุสลิมทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิต

การประกอบอาชีพ และในการประกอบศาสนพิธีของตน เหมือนกับชนชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่นทุกประการ มีสิทธิที่จะเลือกผู้แทนราษฎรของตนเอง มีสิทธิที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปได้ทุกแห่งในประเทศไทย มีสิทธิที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ในนครเมกกะได้โดยไม่มีผู้ใดขัดขวาง และมีสิทธิที่จะใช้กฎหมายอิสลามที่ปรากฏในพระคัมภีร์อัลกุรอาน ตัดสินคดีมรค และครอบครองตามความต้องการของกลุ่มความได้ เป็นต้น

ในด้านปกครอง รัฐบาลได้ตระหนักถึงความแตกต่างออกไปจากชาวไทยมุสลิมในจังหวัดทั้งสี่เป็นอย่างดี จึงพยายามค้นหาสาเหตุต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดความไม่สะดวกสบายทั้งทางกาย และใจของชนชาวไทยมุสลิม เหล่านั้น เพื่อจะได้ขจัดแก้ไข ปัดเป่า ในการนี้จะเห็นว่า เพื่อความสะดวกต่อการปฏิบัติระหว่างกัน ทางรัฐบาลได้พยายามให้ชาวไทยมุสลิม ที่มีภูมิ-
— ลำเนาในท้องถิ่นเข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล คอยบริหารงานและคอยดูแลช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น เป็นครูสอนหนังสือ เป็นข้าราชการ ปกครองตั้งแต่ชั้นผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ลงไปจนกระทั่งถึงเสมียน และพนักงานต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม การบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนชาวไทยมุสลิม ในทั้งสี่จังหวัดจำนวนล้านกว่าคนเช่นนั้น ย่อมเป็นภารกิจใหญ่หลวง แบ่งออกเป็นหลายประเภทและหลายสาขาวิชาความรู้ ที่จำเป็นจะต้องใช้ผู้คนเป็นจำนวนมาก จะเจาะจงใช้แต่ชนชาวไทยมุสลิมในท้องถิ่นอย่างเดียว อย่างที่ รัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายไว้ หาได้ไม่ จำเป็นต้องระดมข้าราชการที่นับถือศาสนา
— อื่น ๆ และจากถิ่นอื่น ๆ ทั่วประเทศมาช่วยด้วย จึงจะสำเร็จผลได้ตามความมุ่งหมายไว้

แต่การที่เจ้าหน้าที่ที่กล่าวถึงนี้ จะเดินทางเข้าไปปฏิบัติงานในสี่จังหวัด ชายแดนภาคใต้อย่างเข้าถึงประชาชน สามารถนำบริการของรัฐไปสู่ประชาชน ได้ทั่วถึง และบังเกิดผลตามนโยบายของรัฐบาลได้ดังนี้ จำเป็นต้องมีลักษณะ

พิเศษอยู่หลายประการ คือ ต้องพูดภาษามลายูกับประชาชนในท้องถิ่นนั้นรู้เรื่อง เข้าใจศาสนาอิสลามดีพอสมควร เข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งส่วนมากเป็นชาวไทยมุสลิมโดยต้องแท้ และต้องตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี ไม่ประพฤติปฏิบัติการอันใดที่ขัดกับขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่เหยียดหยามดูถูกดูหมิ่นภาษา และวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ตรงกันข้ามจะต้องเห็นใจและเข้าใจในความบกพร่องของเขา และพยายามหาวิธีการช่วยเหลือให้เขาพ้นจากภาวะเหล่านี้อย่างเต็มสติกำลัง และประการสุดท้ายจะต้องทำตัวให้เหมือนกับเป็นผู้ร่วมอยู่ในครอบครัวเดียวกับเขา ซึ่งหมายความว่า จะต้องพร้อมที่จะช่วยเหลือทุกอย่างทุกทางได้เมื่อการช่วยเหลือนั้นไม่ผิดกฎหมาย และระเบียบประเพณีอันดีของชาวไทยทั่วไป

คณะกรรมการส่งเสริมศาสนา ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาเห็นความจำเป็นดังกล่าวมานี้ จึงได้จัดให้มีการรวบรวมเรียบเรียง และจัดพิมพ์หนังสือขึ้นเผยแพร่ เพื่อเป็นคู่มือของข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถือศาสนาอื่น ๆ และไม่คุ้นเคยกับท้องถิ่นในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ใช้เป็นแนวทางให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้โดยสะดวก เมื่อต้องเดินทางไปปฏิบัติงานในจังหวัดนั้น ๆ

๒. จังหวัดชายแดนภาคใต้

จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซียได้แก่จังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล มีรายละเอียดเกี่ยวกับท้องที่ประชากร และนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

๒.๑ ท้องที่และประชากร

ท้องที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล มีเนื้อที่รวมกัน ประมาณ ๑๓,๗๒๓ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ ๒.๖๖ ของเนื้อที่ทั้งประเทศ ทิศเหนือและทิศตะวันออกของจังหวัดปัตตานี และทิศตะวันออกส่วนหนึ่งของจังหวัดนราธิวาสจดอ่าวไทย ทิศตะวันออกส่วนหนึ่งและทิศใต้ของจังหวัด นราธิวาส ทิศใต้และทิศตะวันตกส่วนหนึ่งของจังหวัดยะลาจดจังหวัดสงขลา ทิศเหนือของจังหวัดสตูลจดจังหวัดตรัง ทิศตะวันออกส่วนหนึ่งของจังหวัด สตูลจดจังหวัดสงขลา และส่วนหนึ่งจดประเทศมาเลเซีย ทิศใต้และทิศตะวันตกของจังหวัดสตูลจดทะเลอันดามันอันเป็นส่วนหนึ่งของมหาสมุทรอินเดีย

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ส่วนใหญ่ เป็นที่ราบลุ่ม มีที่เนิน และภูเขาอยู่ตอนในซึ่งเป็นเขตติดต่อระหว่างจังหวัด ปัตตานี และนราธิวาสกับจังหวัดยะลาส่วนหนึ่ง และตอนเขตแดนของประเทศซึ่งเป็นท้องที่จังหวัดนราธิวาสและยะลาติดต่อกับประเทศมาเลเซียอีก ส่วนหนึ่ง มีแม่น้ำสำคัญที่ไหลลงสู่อ่าวไทย ๓ สาย คือ แม่น้ำตานี แม่น้ำ สายบุรีและแม่น้ำบางนรา ส่วนจังหวัดสตูลมีที่ราบและที่เนินและภูเขาเป็น ลูก ๆ สลับกันอยู่ทั่วไป

พลเมืองตามบัญชีแสดงจำนวนราษฎรและจำนวนบ้านในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๒ ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รวม ๔ จังหวัดนี้

๑,๓๐๙,๑๕๐ คน หรือประมาณร้อยละ ๒.๘๔ ของพลเมืองทั้งประเทศ ในจำนวนนี้มีผู้นับถือศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ ๗๔.๖๕ นับถือพุทธศาสนาประมาณร้อยละ ๒๕.๐๕ และนับถือศาสนาอื่นๆ ประมาณร้อยละ ๐.๓๐ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๔ จังหวัดนี้จึงเป็นภูมิภาคที่พลเมืองนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดของประเทศ

การแบ่งเขตการปกครองท้องที่ จังหวัดปัตตานี แบ่งเป็น ๘ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอ มีเขตเทศบาล ๒ เทศบาล และเขตสุขาภิบาล ๘ แห่ง จังหวัดยะลาแบ่งเป็น ๕ อำเภอ ๑ กิ่งอำเภอ มีเขตเทศบาล ๒ เทศบาล และเขตสุขาภิบาล ๕ แห่ง จังหวัดนราธิวาสแบ่งเป็น ๑๐ อำเภอ ๑ กิ่งอำเภอ มีเขตเทศบาล ๒ เทศบาล และเขตสุขาภิบาล ๗ แห่ง จังหวัดสตูลแบ่งเป็น ๔ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอ มีเขตเทศบาล ๑ เทศบาล และเขตสุขาภิบาล ๓ แห่ง

ตารางแสดงขนาดพื้นที่จำนวนตำบล หมู่บ้าน บ้าน พลเมือง มัสยิด
พ.ศ. ๒๕๒๓ ในเขตเทศบาล และอำเภอ กิ่งอำเภอ
ในท้องที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ท้องที่	พื้นที่ ตร.กม.	ตำบล	หมู่บ้าน	บ้าน	พลเมือง
รวม ๔ จังหวัด	๑๓,๗๓๒.๒๖	๒๖๑	๑,๔๑๓	๒๑๙,๔๐๒	๑,๓๐๙,๑๕๐
ในเขตเทศบาล	๓๕.๔๕	๙	—	๓๑,๖๔๕	๑๗๓,๔๓๔
นอกเขตเทศบาล	๑๓,๖๙๖.๘๑	๒๕๑	๑,๔๑๓	๑๘๗,๗๕๗	๑,๑๓๕,๗๑๖
จังหวัดปัตตานี	๒,๑๐๙.๘๓	๑๑๑	๕๕๒	๖๖,๑๙๑	๔๔๙,๓๐๗
อ. เมืองปัตตานี	๑๐๐.๔๓	๑๓	๖๒	๔,๖๙๙	๓๖,๙๙๔
ท. เมืองปัตตานี	๔.๙๖	๓	—	๕,๔๙๖	๓๐,๕๒๒
อ. ยะหริ่ง	๒๑๔.๑๐	๑๗	๗๒	๙,๐๒๒	๕๖,๓๔๖
อ. ยะรัง	๒๐๐.๐๐	๑๒	๖๕	๙,๗๔๓	๖๑,๗๓๓
อ. นongจิก	๒๐๑.๗๑	๑๒	๖๕	๙,๑๔๖	๕๓,๗๖๕
อ. โคกโพธิ์	๔๖๖.๑๐	๑๐	๙๔	๙,๗๕๑	๖๖,๑๔๕
อ. สายบุรี	๒๔๒.๓๐	๑๔	๗๙	๗,๒๕๑	๔๓,๒๕๕
ท. ตำบลทะเลบัน	๗.๗๐	๑	—	๑,๖๑๗	๙,๑๖๕
กิ่ง อ. ไม่นั่น	๑๐๔.๐๐	๒	๑๒	๑,๓๙๔	๗,๔๗๙
อ. ปะนาเร	๑๕๙.๖๓	๑๐	๔๙	๕,๑๙๖	๓๕,๑๒๙
อ. มายอ	๒๒๕.๐๐	๑๓	๕๔	๕,๓๕๗	๓๙,๐๙๑
กิ่ง อ. ทุ่งยางแดง	๑๒๕.๐๐	๔	๑๗	๑,๕๐๙	๙,๖๙๔
จังหวัดยะลา	๔,๗๑๕.๙๕	๕๒	๒๕๖	๔๓,๕๔๙	๒๖๖,๔๗๙
อ. เมืองยะลา	๔๓๐.๙๕	๑๖	๙๐	๙,๓๑๙	๖๖,๙๕๕
ท. เมืองยะลา	๑๔.๐๐	๑	—	๙,๑๔๙	๔๗,๖๕๗
อ. อะทา	๙๓๙.๙๑	๗	๔๕	๕,๒๖๗	๓๒,๔๗๑
อ. เบตง	๑,๕๔๒.๙๕	๔	๑๙	๓,๑๕๗	๒๐,๖๖๒
ท. ตำบลเบตง	๔.๐๐	๑	—	๒,๕๙๓	๑๖,๙๒๗
อ. บ้านนงสกา	๖๒๗.๒๙	๕	๑๙	๓,๗๖๖	๒๓,๑๒๖
กิ่ง อ. ธารโต		๓	๑๖	๑,๗๖๒	๙,๓๑๑
อ. รามัน	๕๑๒.๙๖	๑๕	๗๗	๙,๕๓๗	๕๐,๔๖๔

ท้องที่	พื้นที่ ตร.กม.	ตำบล	หมู่บ้าน	บ้าน	พลเมือง
จังหวัดนราธิวาส	๔,๒๒๗.๗๔	๖๗	๓๘๓	๗๖,๒๕๗	๔๓๒,๓๙๕
อ. เมืองนราธิวาส	๓๐๕.๐๒	๗	๕๐	๖,๓๗๔	๓๙,๓๕๐
ท. เมืองนราธิวาส	๓.๗๐	๑	—	๖,๑๒๕	๓๑,๑๘๗
อ. สุโงปาคี	๓๗๕.๑๖	๖	๓๗	๗,๙๒๓	๔๕,๑๑๙
อ. ระแงะ	๘๒๙.๑๗	๑๒	๘๐	๑๒,๘๙๖	๘๕,๒๖๓
อ. รือเสาะ	๕๒๕.๖๑	๖	๔๑	๕,๒๒๖	๓๖,๙๐๗
อ. ศรีสาคร	๔๐๐.๐๐	๒	๒๒	๒,๐๐๐	๑๑,๓๖๗
อ. แวง	๔๙๓.๐๘	๔	๒๙	๕,๒๑๓	๒๙,๒๔๐
กิ่ง อ. สุคีริน	๕๑๖.๐๐	๔	๑๗	๕,๗๙๑	๑๔,๑๙๖
อ. ตากใบ	๒๕๕.๕๕	๘	๔๑	๗,๒๐๖	๔๔,๔๐๓
อ. ยี่งอ	๑๔๙.๓๑	๖	๓๓	๔,๘๐๗	๒๘,๖๐๔
อ. บาเจาะ	๑๔๗.๘๑	๖	๓๐	๖,๔๐๗	๓๑,๙๑๙
อ. สุโงโกลก	๑๑๙.๔๔	๔	๑๓	๒,๓๐๑	๑๓,๗๑๗
ท. ตำบลสุโงโกลก	๒๐.๐๐	๑	—	๓,๙๙๓	๒๑,๑๒๓
จังหวัดสตูล	๒,๖๖๙.๐๕	๓๐	๒๒๒	๒๓,๔๐๖	๑๖๐,๙๖๙
อ. เมืองสตูล	๑,๐๐๒.๐๒	๑๐	๖๐	๖,๒๓๖	๔๗,๐๙๐
ท. เมืองสตูล	๑.๙๙	๑	—	—	—
กิ่ง อ. กวนโตน	๒๒๗.๐๐	๓	๒๕	๒,๑๗๗	๑๔,๐๓๒
กิ่ง อ. ท่าแพ	๒๒๕.๐๐	๓	๒๘	๒,๐๔๐	๑๓,๓๖๓
อ. กวนกาหลง	๕๒๑.๐๐	๔	๓๔	๓,๙๕๐	๒๒,๒๖๓
อ. ละงู	๓๕๗.๗๒	๖	๔๙	๔,๘๑๖	๓๕,๖๗๓
อ.ทุ่งหว้า	๒๙๔.๓๓	๓	๒๖	๑,๕๐๔	๑๑,๑๙๕

หมายเหตุ ๑. พลเมือง ตามบัญชีจำนวนราษฎรและจำนวนบ้าน ในวันที่ ๓๑ ธ.ค. ๒๕๒๒
 ๒. ท้องที่ พื้นที่ กองปกครองท้องที่ กรมการปกครอง ม.ค. ๒๕๒๓

๒.๒ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

อาชีพหลักของพลเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ การทำนา การทำสวนยางพารา และการประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น การทำสวนมะพร้าว ทำสวนผลไม้ ทำไร่ ทำเหมืองแร่ ทำการประมง จากการสำรวจของศูนย์พัฒนาภาคใต้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ ปรากฏว่า พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ ๔๗.๐ พื้นที่สวนยางพาราร้อยละ ๒๓.๔ พื้นที่ทำนาร้อยละ ๙.๒ พื้นที่ทำสวนผลไม้ร้อยละ ๓.๑ พื้นที่ทำสวนมะพร้าวร้อยละ ๑.๙ พื้นที่ทำไร่และพืชผักร้อยละ ๑.๙ พื้นที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ ร้อยละ ๑๓.๕ ลักษณะการประกอบอาชีพของพลเมือง มีจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาร้อยละ ๕๙.๗ ทำสวนยางร้อยละ ๒๐.๕ และประกอบอาชีพอื่น ๆ ร้อยละ ๑๙.๖ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดใน ๔ จังหวัดนี้

การคมนาคมติดต่อในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทั้งทางรถไฟ ทางรถยนต์ ทางอากาศ และทางน้ำ ที่สามารถติดต่อถึงกันได้สะดวกทุกฤดูกาล ทุกอำเภอ ตำบล ทางรถไฟสายใต้จากสถานีชุมทางหาดใหญ่ผ่านอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี อำเภอเมืองยะลา อำเภอรามัน จังหวัดยะลา อำเภอรือเสาะ อำเภอกระแจะ อำเภอสุไหงปาดี และอำเภอสุไหงโกลก จังหวัดนราธิวาส ติดต่อกับประเทศมาเลเซียได้ ทางรถยนต์มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๒, ๔๐๖, ๔๐๘, ๔๑๐, ๔๐๕๕, ๔๐๕๖, ๔๐๕๗, ๔๐๖๐, ๔๐๘๔, ๔๐๘๕, ๔๐๘๖, ๔๑๑๕, ๔๑๓๖ ผ่านเกือบทุกอำเภอ และมีทางหลวงจังหวัดต่อจากทางหลวงแผ่นดินถึงทุกตำบล ทางอากาศมีสนามบินพาณิชย์ที่จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส

การสาธารณสุขโลก มีบริการไฟฟ้า ประปา ทุกเขตเทศบาล และสุขาภิบาล โดยเฉพาะไฟฟ้ามีการจ่ายกระแสไฟไปยังตำบลที่มีประชาชนหนาแน่นด้วย ด้านการสาธารณสุขมีโรงพยาบาลประจำจังหวัดทุกจังหวัด โรงพยาบาลระดับอำเภอ สำนักงานสาธารณสุข สถานีอนามัย สำนักงาน

ผดุงครรภ์ ศูนย์การแพทย์และอนามัยกระจายไปทุกอำเภอและตำบล นอกจากนี้ ยังมีการจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกไปให้บริการแก่ประชาชนด้วย

ด้านการศึกษา มีสถานศึกษาทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นอุดมศึกษาทุกอำเภอ กิ่งอำเภอ และตำบล อันเป็นศูนย์กลางของ ๒-๓ ตำบลมีโรงเรียนมัธยมศึกษา และยังมีโรงเรียนอาชีวศึกษาอิสลาม ซึ่งปรับปรุงมาจากปอเนาะเดิมอยู่ในเกือบทุกตำบลด้วย

ในด้านการศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชน ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามนิยมเรียกตนเองว่า **ไทยมุสลิม** มี **มัสยิด** เป็นศาสนสถานประกอบศาสนกิจร่วมกันในหมู่บ้านตำบลของตน ผู้ที่นับถือพุทธศาสนานิยมเรียกว่า **ไทยพุทธ** มี **วัด** เป็นศาสนสถานที่ประกอบศาสนกิจร่วมกันของตน ชาวไทยมุสลิมกับไทยพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ร่วมกันในทุกอำเภอ มีการไปมาหาสู่คบหาสมาคมกันตามปกติ โดยถือว่าเป็นคนไทยด้วยกัน จากผลการสำรวจของกรมการศาสนาปี ๒๕๒๒ จังหวัดปัตตานีมีมัสยิด ๔๓๘ แห่ง วัด ๘๑ วัด จังหวัดยะลามีมัสยิด ๒๕๘ แห่ง วัด ๓๕ วัด จังหวัดนราธิวาสมีมัสยิด ๓๔๕ แห่ง วัด ๕๖ วัด และจังหวัดสตูล มีมัสยิด ๑๑๗ แห่ง วัด ๑๔ วัด ส่วนผู้ นับถือศาสนาอื่นมักอยู่ในเขตเทศบาลหรือเขตสุขาภิบาล มีจำนวนไม่มากนัก

โดยที่พลเมืองส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมถึงประมาณร้อยละ ๗๕ ของพลเมืองทั้งหมด วัฒนธรรมทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของประชาชนโดยส่วนรวม จึงเป็นวัฒนธรรมที่มีหลักศาสนาอิสลามเป็นพื้นฐานหรือแกนกลาง แต่ก็ยังเป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนี้ มีลักษณะของวัฒนธรรมไทย โดยส่วนรวมหลายประการผสมผสานอยู่ ทำให้แตกต่างกับวัฒนธรรมของประชาชนในประเทศมาเลเซีย แม้ในท้องที่ที่อยู่ติดเขตแดนระหว่างประเทศก็ตาม

๒.๓ นโยบายการปกครองและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

รัฐบาลมีนโยบายปกครอง และพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งด้าน การเมืองเศรษฐกิจ และสังคมโดยคำนึงถึงความเหมาะสม และให้สอดคล้อง กับประเด็นการนับถือศาสนาของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ และได้ พยายามทุกวิถีทางที่จะหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความขัดแย้ง หรือกระทบกระเทือน ความรู้สึกของประชาชนในเรื่องลัทธิศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี โดยได้ดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) **ด้านการศาสนา** มีนโยบายให้ความเสมอภาคในการเลือกนับถือ ศาสนาทุกศาสนาโดยเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะศาสนาอิสลามรัฐบาลได้ให้ การสนับสนุนคุ้มครองชาวไทยมุสลิม ในการนับถือศาสนาและประกอบ ศาสนกิจตามศรัทธา ในการนี้ได้มีการส่งเสริมการอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอาน การจัดงานวันเมาลิด การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ ณ เมืองมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย อุดหนุนการก่อสร้างมัสยิดประจำจังหวัด และบูรณะ ปฏิสังขรณ์มัสยิดทั่วไป การสัมมนาประจำปีของคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัด ฯลฯ

๒) **ด้านการศึกษา** มีนโยบายพัฒนาการศึกษาของประชาชนใน จังหวัดภาคใต้ให้สูงขึ้นทุกระดับ และสนับสนุนให้ชาวไทยมุสลิมได้เข้าศึกษา ในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาเป็นกรณีพิเศษ ในการนี้ได้ส่งเสริมชาว ไทยมุสลิมที่จบชั้นประโยคมัธยมศึกษา เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยและ สถาบันการศึกษาระดับสูงโดยไม่ต้องสอบคัดเลือก และจัดทุนการศึกษาให้ ด้วย จัดหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ตามหลักสูตรระยะสั้นไปให้การศึกษาแก่ ประชาชนถึงภูมิลำเนา จัดให้มีการสอนวิชาศาสนาอิสลามในวิชาสังคมศึกษา ในสถานศึกษาต่าง ๆ ส่งเสริมและอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งได้ปรับปรุงมาจากปอเนาะเดิม

๓) **ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ** ได้ปรับปรุงและส่งเสริมเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น การสนับสนุน

และให้เงินช่วยเหลือเป็นพิเศษในการให้ปลูกยางพันธุ์ดีแทนยางพันธุ์พื้นเมือง
ดำเนินงานตามโครงการชลประทานขนาดใหญ่ เพื่อส่งเสริมให้มีการทำนาปีละ
๒ ครั้ง โครงการสร้างเขื่อนเอนกประสงค์ที่ตำบลบางรวง อำเภอบ้านนังสตาร์
จังหวัดยะลา โครงการไฟฟ้า ๓ จังหวัดภาคใต้ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
โครงการทำเทียบเรือจังหวัดปัตตานี

๔) **ด้านการพัฒนาสังคม** ได้ขยายและปรับปรุงการดำเนินงานใน
เรื่องการคมนาคมนอกจากทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด และทาง
หลวงท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลได้ก่อสร้างและปรับปรุงถนนติดต่อระหว่างอำเภอ
ต่าง ๆ รวมทั้งถนนในเขตชนบทให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ในด้านการสาธารณสุข-
โรค รัฐบาลได้จัดทำโครงการไฟฟ้าหมู่บ้าน โครงการจัดหาไม้จืดสำหรับ
หมู่บ้านชายทะเล ในด้านการสาธารณสุขได้ก่อสร้างขยาย และปรับปรุง
โรงพยาบาล สถานีอนามัย ศูนย์การแพทย์และอนามัย ฯลฯ เพิ่มขึ้นทุกปี
สนับสนุนและจัดหายานพาหนะ ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้
หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ให้จัดบริการได้มากขึ้น

๕) **ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย** มีนโยบาย
ส่งเสริมชาวไทยมุสลิม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองทั้งระดับท้องถิ่น
ระดับภูมิภาค และระดับชาติ ทั้งในด้านเป็นกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล
สมาชิกสภาจังหวัด เป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนันและสนับสนุนให้เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่าย
ปกครอง เช่น ปลัดอำเภอ นายอำเภอ ปลัดจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด
นายตำรวจ และการได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือให้ได้รับ
การแต่งตั้งเป็นวุฒิสมาชิก การคัดเลือกข้าราชการไปดำรงตำแหน่งในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ก็ได้วางแนวทางที่จะส่งเสริมสนับสนุนนโยบายนี้เป็นพิเศษ
ในการรักษาความสงบเรียบร้อย รัฐบาลมีนโยบายปราบปรามโจรผู้ร้ายอย่าง
เฉียบขาด และการเรียกร้องให้ผู้หลงผิดที่กลับใจด้วยการให้อภัยโทษ หรือ
ไม่เอาโทษแก่ผู้หลงผิดเหล่านั้น

๓. ประวัติการปกครองและการนับถือ ศาสนาอิสลามของประชาชนในจังหวัดชายแดน ภาคใต้

ชาติไทยนับว่าเป็นชนชาติใหญ่มาแต่สมัยโบราณ มีความสัมพันธ์และ
ผสมผสานกับชนชาติต่าง ๆ ที่อยู่ในดินแดนแหลมทอง เช่นมอญ ขอม
ละว้า ตลอดจนชนพวกที่มาจากประเทศอื่น อาทิ จีน อินเดีย และชาวโบราณ
ชาวไทยจึงรับขนบธรรมเนียมประเพณีของชนชาติเหล่านั้น มาดัดแปลงให้
กลมกลืนกับขนบธรรมเนียมประเพณีของตน ทั้งยังสามารถเลือกสรรสิ่งที่ดี
งามมาประพจน์ มีหลายสิ่งได้กลายเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น ซึ่งแตกต่าง
กันมากบ้างน้อยบ้างแทบทุกท้องถิ่นในประเทศไทย โดยเฉพาะในด้านขนบ-
ธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ภาษา และความเชื่อทางศาสนา ดังที่ปรากฏ
อยู่ในปัจจุบันนี้ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประวัติความเป็นมาและการนับถือ
ศาสนาอิสลามของประชาชน ดังต่อไปนี้

๓.๑ ประวัติการปกครองท้องที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส
และ สตูล เป็นส่วนหนึ่งของพระราชอาณาจักรไทย มาตั้งแต่รัชสมัย
พ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. ๑๘๒๒-๑๘๔๑) ราชธานีราชกาลที่ ๓ แห่ง
กรุงสุโขทัย และในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี หัวเมืองในแหลมมลายู
หลายหัวเมือง รวมทั้งเมืองปัตตานีด้วย ได้รับเกียรติให้มีเจ้าครองนคร
เช่นเดียวกับหัวเมืองในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย

ต่อมาในยุคต้นแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการปรับปรุงระบบการ
ปกครองหัวเมืองชายแดนทุก ๆ ด้าน สำหรับหัวเมืองปักษ์ใต้บริเวณจังหวัด

ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ในปัจจุบันได้รับการปรับปรุงเป็นบริเวณ
๗ หัวเมือง คือ เมืองตานี หนองจิก ยะหริ่ง สายบุรี ยะลา รามัน และระแงะ
และใน พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งข้าหลวงใหญ่
ประจำบริเวณขึ้นที่เมืองตานี มีหน้าที่ปกครองบ้านเมืองอื่นๆ อีก ๖ หัวเมือง
ดังกล่าวด้วย ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๔๙ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้
รวมหัวเมืองทั้ง ๗ เข้าเป็น ๔ จังหวัด ขึ้นต่อมณฑลปัตตานี คือ

- (๑) รวมเมืองหนองจิก ยะหริ่ง และตานี เป็นจังหวัดปัตตานี
- (๒) ตั้งเมืองสายบุรี เป็นจังหวัดสายบุรี ภายหลังยุบรวมเข้าเป็น
จังหวัดปัตตานี
- (๓) รวมเมืองรามันกับเมืองยะลาหรือยาลอขึ้นเป็นจังหวัดยะลา
- (๔) ตั้งเมืองระแงะเป็นจังหวัดบางนรา ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็น
จังหวัดนราธิวาส

บริเวณนี้จึงเป็นท้องที่จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส จนกระทั่งยกเลิก
ระบบการปกครองแบบมีมณฑลไป ก็เป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๓ จังหวัด
ต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนจังหวัดสตูลเดิมขึ้นอยู่กับมณฑลไทรบุรี ซึ่งมีจังหวัด ไทรบุรี
ปัลลิส และสตูลรวมกันอยู่ ต่อมาประเทศไทยได้เสียดินแดนอันเป็นท้องที่
จังหวัดไทรบุรี และปัลลิสให้แก่อังกฤษ พร้อมกับเมืองกลันตันและตรังกานู
ตามสนธิสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงอังกฤษ ใน พ.ศ. ๒๔๕๑ คงเหลือ
จังหวัดสตูลโอนไปขึ้นมณฑลภูเก็ต ครั้นยุบเลิกมณฑลใน พ.ศ. ๒๔๗๖
จังหวัดสตูล ก็เป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย

รวมจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็น ๔ จังหวัด คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา
นราธิวาส และสตูล ดังได้กล่าวไว้ในตอนต้น

๓.๒ การนับถือศาสนาอิสลามของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ศาสนาอิสลามถือกำเนิดโดยสมบูรณ์ ในประเทศซาอุดีอาระเบีย แล้วได้แผ่ขยายไปยังประเทศต่าง ๆ โดยชาวอาหรับซึ่งไปค้าขายในประเทศนั้น ๆ เป็นผู้นำไปเผยแพร่ เมื่อชาวอาหรับไปทำการค้าขาย ณ ที่ใด ศาสนาอิสลามก็แผ่ไปสู่ที่นั้น ในพุทธศตวรรษที่ ๑๔ พ่อค้าชาวอาหรับจากแหลมอาระเบียและชาวอินเดีย ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ได้เข้ามาค้าขาย และตั้งภูมิลำเนาในดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศาสนาอิสลามก็ได้เริ่มตั้งมั่นและเจริญรุ่งเรืองขึ้นในดินแดนแถบนี้โดยลำดับ ตั้งแต่เกาะสุมาตรา เกาะชวา แหลมมะลายู และเข้าสู่ประเทศไทยในต้นพุทธศตวรรษ ๑๕ ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทย มีอาณาเขตตลอดแหลมมะลายู

ศาสนาอิสลามเข้าสู่ประเทศไทยสองทางด้วยกัน คือทางตรงได้มีชาวอาหรับที่เข้ามาทำการค้าขายในประเทศไทยสมัยกรุงสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พ่อค้าอาหรับเหล่านั้น บางท่านได้เข้ารับราชการทำความดี ความชอบต่อแผ่นดินในสมัยนั้น ๆ มาก จนได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในราชการ และโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้สร้างบ้านเรือน สร้างสุเหร่าหรือมัสยิด สำหรับปฏิบัติศาสนกิจทั้งในกรุงและหัวเมืองบางหัวเมือง คนไทยที่เลื่อมใสในจริยวัตรของชาวอาหรับ และศาสนาอิสลาม จึงยอมรับนับถือกันมากตั้งแต่สมัยนั้นเป็นต้นมา ส่วนอีกทางหนึ่งเป็นทางอ้อม คือประชาชนในประเทศใกล้เคียงทางเกาะชวา สุมาตราและปลายแหลมมะลายู ซึ่งได้รับนับถือศาสนาอิสลามจากชาวอาหรับและชาวอินเดีย ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๔ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และแน่นแฟ้นกับประชาชนชาวไทยในจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทยมาตั้งแต่โบราณ เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตถึงกัน มีสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่ออาชีพอย่างเดียวกัน มีการอพยพเข้าไปทำมาหากินถ่ายเทกันไปมาบ้าง ไปมาค้าขาย

กันบ้าง มีความสัมพันธ์ทางการแต่งงานเกี่ยวต้องเป็นเครือญาติกันบ้าง ทำให้ศาสนาอิสลามแผ่ขยายไปเกือบทุกจังหวัดในประเทศไทย และมีประชาชนนับถือศาสนาอิสลามมีจำนวนมากเป็นลำดับที่สองของประเทศ

การที่ศาสนาอิสลามได้ตั้งมั่น และเจริญเติบโตขึ้นในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น เป็นเพราะชาวไทย-มีจิตใจอ่อนโยนไม่คับแคบในเรื่องการรับนับถือศาสนาใด ๆ เมื่อคนไทยส่วนหนึ่ง ในแต่ละท้องถื่นยอมรับนับถือศาสนาใด ชาวไทยด้วยกันก็มิได้ตั้งข้อรังเกียจ จะเห็นได้ว่าไม่เคยมีความขัดแย้งเกี่ยวกับการยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม หรือศาสนาอื่น ๆ เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์อันยาวนานของชาติไทย ยิ่งกว่านั้นพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ยังทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกของศาสนาทุกศาสนา และประชาชนชาวไทยก็ได้มีการอนุเคราะห์ เกื้อกูลซึ่งกันและกันในการทำนุบำรุงศาสนาทุกศาสนาที่ชาวไทยนับถือ

๓.๓ ขนบธรรมเนียมประเพณีของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของประชาชนชาวไทยในแต่ละท้องถื่นทั่วประเทศ ตลอดจนภาษาพูด ย่อมแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้างตามสภาพภูมิประเทศ การติดต่อสัมพันธ์กับคนท้องถื่นอื่น การประกอบอาชีพและศาสนาที่คนไทยท้องถื่นนั้นส่วนใหญ่่นับถือ ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางภาษาและวัฒนธรรมไทยมาก แต่อยู่ชิดติดกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศ และการประกอบอาชีพเหมือนกัน ติดต่อกันมาหาสู่กับประชาชนชาวมาเลเซียได้ง่าย และรวดเร็วกว่าติดต่อกับชาวไทยด้วยกันในกรุงเทพมหานคร และที่สำคัญก็คือส่วนใหญ่่นับถือศาสนาอิสลาม เหมือนกับประชาชนชาวมาเลเซีย ดังนั้นประชาชนชาวไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงรับเอาขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ประชาชนชาวมาเลเซียทางตอนเหนือที่อยู่ชิดติดกับ

ดินแดนบริเวณนี้มาผสมผสานกับขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นเดิม และของชาวไทยทางภาคกลางของประเทศ สร้างเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นขึ้น มีลักษณะใกล้เคียงกับขนบธรรมเนียมประเพณี ของประชาชนในประเทศมาเลเซียตอนเหนือมาก โดยเฉพาะพิธีกรรมทาง ศาสนาและภาษาพูด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรวมตัวของประชาชนสามารถถ่ายทอด ความรู้สึกนึกคิด และสื่อความหมายเข้าใจกันดีนั้น ได้ส่งผลให้ชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องยอมรับภาษามะลายู สำหรับใช้ชีวิตประจำวัน และใช้ภาษาอาหรับเป็นภาษาศาสนา เช่นเดียวกับในประเทศมาเลเซีย

ครั้นต่อมา เมื่อประเทศไทยมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นในการปกครอง และการติดต่อสื่อสารกับคมนาคมมีความสะดวกรวดเร็วขึ้น จึงทำให้ชาวไทย ทุกภาคของประเทศ ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวหรือแบ่งแยกจากกันอย่างแต่ก่อน ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดภาคใต้ ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับชาวไทยในภาคอื่น ยึดมั่นในอุดมการณ์ ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ของตนอย่างเหนียวแน่น แม้ วัฒนธรรมทางภาษาก็ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป คือ ใช้ภาษาไทยทั้งในการศึกษา ในทางราชการ และเป็นภาษาพูดประจำวัน แพร่หลายยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน

สรุปแล้วประเทศไทยคุ้นเคย และรู้จักศาสนาอิสลาม และชาวมุสลิม เป็นเวลาช้านาน นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา โดยมีประชาชน ชาวไทยส่วนหนึ่งทางภาคใต้ นับถือศาสนาอิสลามขึ้นก่อน ชาวไทยมุสลิม เหล่านี้ แม้ว่าจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา แตกต่างไป บ้างจากชาวไทยทั่วๆ ไป แต่ตามข้อเท็จจริง ทั้งในประวัติศาสตร์ และ ปัจจุบันต่างได้รับสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความคุ้มครองทั้งทาง ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจและสังคม เท่าเทียมกับชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่น และสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้โดยสันติสุขตลอดมา

๔. ศาสนาอิสลามและการบริหารกิจการอิสลาม ในประเทศไทย

๔.๑ ความหมาย

อิสลาม เป็นชื่อของศาสนา ผู้นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า **มุสลิม** มุสลิมนับถือพระองค์อัลเลาะห์ที่เป็นพระเจ้า โดยมีบี (ศาสดา) **มุฮัมมัด** เป็นผู้นำโองการจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้านาเผยแพร่ พร้อมทั้งสั่งสอนและปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง โองการจากพระองค์อัลเลาะห์ซึ่งประทานแก่ชาวโลกครบถ้วนสมบูรณ์ในสมัยศาสดามุฮัมมัด ซึ่งเป็นศาสดาองค์สุดท้ายของโลก ต่อมาสาวกของศาสดามุฮัมมัด ได้รวบรวมไว้เป็นเล่มเรียกว่า **พระคัมภีร์อัลกุรอาน**

การเผยแพร่ศาสนาของนบีมุฮัมมัดเป็นไปอย่างกว้างขวาง ต้องฝ่าฟันอุปสรรคอย่างมากมาย ทั้งยังต้องปกป้องพระศาสนาอย่างเข้มแข็งด้วย จนกระทั่งมีการเรียกศาสนาอิสลามตามผู้ที่เผยแพร่ว่า ศาสนามุฮัมมัด หรือ ศาสนามะหะหมัด ก็มี

มุสลิมศรัทธาว่าศาสนาอิสลาม มีมาคู่กับโลกตั้งแต่มนุษย์คู่แรก คือ พระศาสดาอาดัม และพระนางฮาวา พระผู้เป็นเจ้าหรืออัลเลาะห์เป็นผู้ทรงสร้างโลก พระองค์ได้ทรงสร้างทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ได้ทรงสร้างมนุษย์มาพร้อมกับทรงมีพระบัญญัติห้ามและใช้ให้ทำสิ่งต่าง ๆ การที่ทรงมีบัญญัติห้ามและบัญญัติใช้นั้น คือหลักการของศาสนาอิสลามนั่นเอง พระองค์อัลเลาะห์ทรงประทานโองการต่าง ๆ ลงมาตามเหตุการณ์ของโลกในเมื่อมีความเสื่อมเกิดขึ้นจากการกระทำประการใด ก็ทรงมีพระบัญญัติห้ามในการกระทำนั้น พร้อมกับเหตุผล พระศาสดาต่าง ๆ ที่มุสลิมนับถือที่สำคัญมีพระนามอยู่ในพระคัมภีร์อัลกุรอาน ทั้งหมด ๒๕ องค์ด้วยกัน มีพระศาสดาอาดัมเป็นองค์แรก และศาสดามุฮัมมัดเป็นองค์สุดท้าย

ศาสนาอิสลามมีพระบัญญัติอย่างครบถ้วน และสมบูรณ์ในสมัยของท่านศาสดามุฮัมมัด หลังจากนั้นไม่มีการสังคายนาใดๆ ทั้งสิ้น มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

ความหมายของคำว่า “อิสลาม” ก็คือ “ศานติ ความปลอดภัย ความสงบสุข การยอมรับ” เมื่อพระองค์อัลเลาะห์เจ้าได้ทรงระบุคำนี้เป็นชื่อของศาสนา ความหมายของศาสนาจึงบ่งถึง “การยอมรับความจริงแท้ของศาสนา” ผลของการยอมรับทำให้ผู้ยอมรับมีความสุขและปลอดภัย ซึ่งตรงกับผลที่มวลมนุษย์พึงได้รับ ในเมื่อมนุษย์ถือปฏิบัติตามหลักการของอิสลามที่วางไว้

๔.๒ นิกายของศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามก็เช่นเดียวกับศาสนาอื่นๆ คือหลังจากท่านนบีมุฮัมมัด พระศาสดาองค์สุดท้ายได้สิ้นไปแล้ว ก็มีการแบ่งแยกกันออกเป็นนิกายต่างๆ ตามความคิดเห็นของสาวก เกี่ยวกับการตีความหมาย และการปฏิบัติศาสนกิจตามศรัทธาของหมู่ชนนั้น ซึ่งมีต่าง ๆ กันออกไป ในปัจจุบันศาสนาอิสลามมีนิกายที่สำคัญอยู่ ๒ นิกาย คือ ซุนนี กับชีอะห์

นิกายซุนนี เป็นนิกายที่มุสลิมยึดมั่นในหลักการของศาสนาอิสลามตามพระคัมภีร์อัลกุรอาน และพระจริยวัตรของศาสดา คำว่า “ซุนนี” มาจากคำว่า “ซุนนะห์” ซึ่งมีความหมายว่า พระจริยวัตรของศาสดา ศาสนาอิสลามนิกายซุนนี มีอยู่โดยทั่วไปในประเทศมุสลิม และประเทศที่ประชาชนนับถือศาสนาหลาย ๆ ศาสนา อยู่รวมกันเช่น ประเทศไทย ผู้นำของศาสนาอิสลามนิกายนี้ไม่มีการสืบทอดในตำแหน่ง แต่เป็นผู้นำตามความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ คือ เป็นไปตามแบบประชาธิปไตยนั่นเอง

นิกายซุนนี ยังมีแนวความคิดในข้อปลีกย่อยของการปฏิบัติศาสนกิจที่แตกต่างกันทั้งนี้ สืบเนื่องจากการตีความหมายจากพระคัมภีร์อัลกุรอาน และ

คำสอนของท่านศาสดา แนวความคิดเหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงที่ท่านศาสดาได้รับ
รองเอาไว้ คือ ศตวรรษอิสลามที่ ๑ ถึงศตวรรษที่ ๓ การวางแนวความคิด
ของนักปราชญ์ ได้พิจารณาจากพระคัมภีร์อัลกุรอาน คำสอนของศาสดาและ
อื่นๆ มาประมวลกันก่อให้เกิดความแตกต่างกันอยู่ ๔ แนวทางด้วยกัน โดย
ใช้นามของผู้นำทางศาสนา (อิหม่าม) ที่ใช้แนวความคิดมาเป็นชื่อดังนี้

- ๑) แนวความคิด และการวินิจฉัยของอิหม่ามฮานาฟี
- ๒) แนวความคิด และการวินิจฉัยของอิหม่ามมาลิกี
- ๓) แนวความคิด และการวินิจฉัยของอิหม่ามชาฟีอี
- ๔) แนวความคิด และการวินิจฉัยของอิหม่ามฮัมบาลี

ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่รวมทั้งชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ ถือตามแนวทางของอิหม่ามชาฟีอี ในบรรดาประเทศใกล้เคียง เช่น
มาเลเซีย อินโดนีเซีย ก็ถือตามแนวเดียวกันนี้ การปฏิบัติศาสนกิจจึงคล้าย
คลึงกัน

นิกายชีอะห์ ผู้ปฏิบัติตามแนวทางนี้มีความเชื่อมั่นในเอกภาพของ
พระเจ้าเป็นเจ้าในบรรดาศาสดาและอิหม่าม (ผู้นำทางศาสนา) ซึ่งสืบทอด
มาจากท่านอาลี ซึ่งเป็นสาวกของท่านศาสดามุฮัมมัด ในข้อปฏิบัติซึ่งเป็น
หลักปฏิบัติข้อแรกของผู้นับถือศาสนาอิสลาม ในนิกายนี้จะเพิ่มเติมด้วยข้อ
ความว่า “อาลีเป็นผู้ใกล้ชิด (วลี) ของพระเจ้า” ในนิกายชีอะห์ด้วยกัน
ก็ยังมีปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปมากมายเช่นเดียวกัน

นิกายชีอะห์นั้น แม้จะแผ่เข้ามาในประเทศไทยก่อนสมัยกรุงศรี
อยุธยา ก็มีผู้ยึดถือปฏิบัติน้อย จะเห็นได้ว่าในมัสยิดสองพันกว่าแห่งใน
ประเทศไทย จะมีผู้ปฏิบัติตามแนวทางของชีอะห์อยู่เพียง ๔ มัสยิด เท่านั้น

๔.๓ การปฏิบัติต่อพระคัมภีร์อัลกุรอาน

พระคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นคัมภีร์สูงสุดของศาสนาอิสลาม ซึ่งสาวกของพระศาสดามุฮัมมัด ได้บันทึกเรียบเรียงโองการขององค์อัลเลาะห์ที่ประทานแก่พระศาสดามุฮัมมัด สำหรับเผยแพร่เป็นหลักศาสนาอิสลามของมุสลิมทั้งปวง มุสลิมถือว่า พระคัมภีร์อัลกุรอานเป็นทั้งธรรมนูญของชีวิต และธรรมนูญการปกครองของประเทศมุสลิม เพราะในพระคัมภีร์นี้จะมีทั้งสิ่งที่อนุญาตให้ทำ สิ่งที่ห้าม การศึกษา การปกครอง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ นิติศาสตร์ พานิชยศาสตร์ สังคมวิทยา แพทย์ศาสตร์ ดาราศาสตร์ ตลอดจนเรื่องของอากาศ เรื่องของครอบครัว และอื่นๆ ไว้อย่างพร้อม

เด็กมุสลิมเมื่อเติบโตพอจะศึกษาเล่าเรียนได้ก็จะต้องศึกษาศาสนาควบคู่ไปกับการอ่านหนังสืออาหรับ เริ่มจากการเรียนอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอาน เพื่อจะไว้ใช้ประกอบพิธีสักการะพระเจ้า และปฏิบัติตามแบบอย่างของมุสลิมทั้งหลาย

เมื่อได้ยืมการอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอาน มุสลิมทุกคนจะต้องหยุดพูดคุยในเรื่องอื่นต้องคอยสดับตรับฟังพระคัมภีร์อัลกุรอานเท่านั้น แม้จะไม่ทราบความหมายก็ตาม มารยาทที่ดีเกี่ยวกับการได้ยืมเสียงอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอาน ก็คือการหยุดทำการใดๆ และหยุดพูดคุยเป็นการให้เกียรติแก่พระคัมภีร์สูงสุดนี้

การเก็บหรือการวางพระคัมภีร์อัลกุรอานจะต้องอยู่ในลักษณะที่เชิดชูให้เกียรติคือ ควรวางไว้ในที่สูง มีสิ่งรองรับที่เหมาะสม การหยิบหรือจับก็ควรเป็นไปด้วยอาการที่ให้เกียรติยกย่อง

ผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามห้ามจับต้องพระคัมภีร์ที่เป็นภาษาอาหรับล้วนๆ เพราะตามหลักการทางศาสนาผู้ที่จะต้องจับหรือเชิญพระคัมภีร์อัลกุรอานจะต้องมีน้ำละหมาด สะอาดปราศจากสิ่งสกปรกทั้งปวง เช่น หญิงก็ต้องพ้นจากระยะมีประจำเดือนหรือมีเลือดเนื่องจากการคลอดบุตร เป็นต้น

แต่ถ้าพบพระคัมภีร์อัลกุรอานอยู่ในที่ หรือลักษณะที่ไม่เหมาะสมและไม่มีมุสลิมคนใดอยู่ ณ ที่นั้นเลย ก็ควรช่วยเก็บวางไว้ในที่เหมาะสมได้

๔.๔ การบริหารกิจการอิสลามในประเทศไทย

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีประชาชนนับถือเป็นอันดับที่สอง มีมัสยิดซึ่งเป็นศาสนสถานอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ เกือบ ๔๐ จังหวัด รัฐบาลได้ให้การอุปถัมภ์เป็นอย่างดี โดยได้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และพระราชบัญญัติเกี่ยวกับอิสลามขึ้นนับตั้งแต่ปี ๒๔๘๘ เป็นต้นมา ดังได้นำพระราชกฤษฎีกา และพระราชบัญญัติต่าง ๆ รวบรวมมาไว้ในภาคผนวกของหนังสือนี้แล้ว

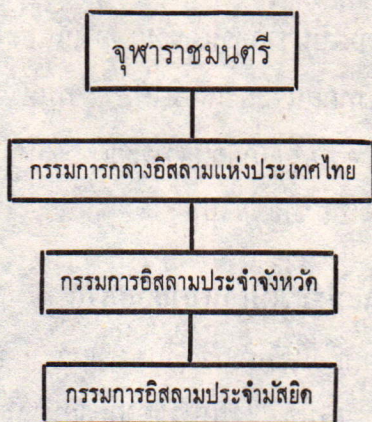
ผู้บริหารงานสูงสุดฝ่ายศาสนาอิสลาม คือ **จุฬาราชมนตรี** แต่งตั้งโดยพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยผ่านการคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทุกจังหวัดเสนอมา

ผู้บริหารงานอันดับรองลงมาก็คือ **กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย** แต่งตั้งโดยกระทรวงมหาดไทย โดยจุฬาราชมนตรีเป็นผู้เสนอความเห็น ปัจจุบันมี ๘ ท่าน มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย

ผู้บริหารงานในจังหวัดคือ **คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด** แต่งตั้งและถอดถอนโดยกระทรวงมหาดไทย โดยอิหม่ามมัสยิดต่าง ๆ ในจังหวัดนั้นเป็นผู้เสนอชื่อ และร่วมกันคัดเลือก ปัจจุบันมีอยู่ ๒๖ จังหวัด ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีมุสลิมอยู่เป็นจำนวนมาก

ผู้บริหารในหมู่บ้าน คือ **คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด** ประกอบด้วย **อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น** และกรรมการรวมทั้งสิ้น ๗-๑๕ คน แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด โดยประชาชนหรือเรียกว่า "สับบุรุษ" ของมัสยิดเป็นผู้เสนอชื่อ และคัดเลือก ปัจจุบันมีมากกว่า ๒๓๐๐ มัสยิด

การบริหารงานฝ่ายศาสนาอิสลามตามกฎหมายที่ตราไว้มีแผนภูมิ
ดังต่อไปนี้

จังหวัดชายแดนภาคใต้มีคณะกรรมการมัสยิดทุกมัสยิด ปฏิบัติงาน
ติดต่อกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งมีคณะกรรมการอิสลาม
ประจำจังหวัดทุกจังหวัด ปฏิบัติงานติดต่อกับประธานกับคณะกรรมการกลาง
อิสลามแห่งประเทศไทย และสำนักจุฬาราชมนตรีซึ่งอยู่ในส่วนกลาง

การให้การอุปถัมภ์และส่งเสริมกิจการศาสนาอิสลามของกรมการ
ปกครอง กระทรวงมหาดไทย และกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
ดำเนินการโดยความเห็นชอบหรือข้อปรึกษาของจุฬาราชมนตรี และคณะ
กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย แล้วส่งการไปยังจังหวัด ผู้ว่าราชการ
จังหวัดจะเป็นผู้ติดต่อรับคำปรึกษาจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
แล้วส่งความเห็นชอบ หรือข้อสมควรในการดำเนินการมาให้กรมหรือ
กระทรวงทั้งสองในส่วนกลางดำเนินการ และส่งการไปยังอำเภอเพื่อให้ความ
อุปถัมภ์และส่งเสริมกิจการนั้น ๆ แก่มัสยิดหรือชาวไทยมุสลิมในอำเภอนั้น ๆ

๕. กฎหมายอิสลาม

กฎหมายอิสลามเป็นรากฐานความเชื่อมั่นและเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติศาสนกิจที่มุสลิมทุกคนจะละเลยมิได้ กฎหมายอิสลามปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์อัลกุรอานทั้งรายละเอียด ประวัติ แหล่งกำเนิด และการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทยต่อไป

๕.๑ แหล่งกำเนิดและประวัติกฎหมายอิสลาม

กฎหมายอิสลามเริ่มใช้ครั้งแรกที่นครเมกกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในสมัยของท่านศาสดามุฮัมมัด ผู้ประกาศศาสนาและปกครองประเทศเมื่อประมาณ ๑,๔๐๐ ปีมาแล้ว ต่อมาจึงได้แพร่หลายไปยังประเทศมุสลิมต่างๆ โดยประเทศเหล่านั้นได้ถือกฎหมายอิสลามเป็นหลักในการพิจารณากระบวนการยุติธรรม บางประเทศก็ใช้อย่างครบถ้วน บางประเทศก็ใช้เฉพาะเรื่องครอบครัวและมรดก

กฎหมายอิสลามมาจากหลักฐานทางศาสนา ๔ ประการคือ พระคัมภีร์อัลกุรอาน ฮะดีส (หรือซุนนะห์) อิจญ์มะฮ์ และกีياس

พระคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นโองการจากพระองค์อัลเลาะห์ประทานแก่ท่านศาสดามุฮัมมัดต่างกรรมต่างวาระที่พระองค์ทรงเห็นสมควร ท่านศาสดาได้ถ่ายทอดจากความทรงจำให้แก่บรรดาสาวกจดบันทึกไว้ และได้รวบรวมเป็นเล่มสมัยคอลีฟะห์อับดุลอะซีซมูฮัมมัดที่ ๑ มีทั้งหมด ๖,๖๖๖ โองการ (อายะห์) จัดแบ่งเป็น ๓๐ ส่วน (ยูซุอ์) และ ๑๑๔ บท (ซูเราะห์)

ฮะดีส (ซุนนะห์) คือข้อบัญญัติที่มาจากการกระทำหรือปฏิบัติกรต่าง ๆ และจากคำสอน ตลอดจนการวินิจฉัยปัญหากฎหมายบางเรื่อง รวมทั้งการดำเนินการตามวิถีทางความเป็นอยู่ทุกอิริยาบถของท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งได้

บันทึกและจดจำโดยผู้ใกล้ชิดแล้วเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานทางศาสนาและปฏิบัติตามกันมาโดยตลอด

อิญมะอะ คือความเห็นอันเกี่ยวกับปัญหากฎหมายอิสลามที่สอดคล้องต้องกันของนักนิติศาสตร์ ซึ่งเป็นสาวกของท่านศาสดา หรือยุคถัดมาความเห็นเหล่านี้เองปรากฏในอัลกุรอานและหะดีษ (หรือซุนนะห์) ให้ถือความเห็นและการพิจารณาอันสอดคล้องต้องกันในหมู่สาวกผู้ใกล้ชิดว่าเป็นการแนะนำที่ดีที่สุดเช่นกัน

กียาส คือการเปรียบเทียบโดยอาศัยเหตุผลที่มาจากกฎหมายอิสลามทั้ง ๓ ประการที่กล่าวแล้วนั้น ทั้งนี้ เพราะหลักการที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงต้องอาศัยการเปรียบเทียบจากกฎหมายอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงแต่ไม่ขัดต่อหลักฐานทั้ง ๓ ที่กล่าวแล้วข้างต้น

กฎหมายอิสลามได้วิวัฒนาการตามยุคตามสมัย เมื่อประมาณอิจราห์ศักราชที่ ๔๐ ได้มีการจัดตั้งสำนักกฎหมายอิสลามนิกายซุนนีขึ้น ๔ แห่งดำเนินการโดยอิหม่าม (ผู้นำทางศาสนา) ซึ่งเป็นปราชญ์ชั้นสูงที่มีชื่อเสียงของมุสลิม จึงบังเกิดแนวการวินิจฉัยรับ ๔ วิธีทาง คือ **วิธีทางของอิหม่าม ฮานาฟี อิหม่ามมาลีกี อิหม่ามชาฟีอี และ อิหม่ามฮันบาลี** ทั้ง ๔ วิธีทางในส่วนสำคัญไม่แตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างกันบ้างก็ในเรื่องปลีกย่อยอันเป็นการวินิจฉัยและความคิดเห็นจากส่วนบุคคลเป็นส่วนใหญ่ กฎหมายอิสลามทั้ง ๔ วิธีทางนี้ **วิธีทางของอิหม่ามชาฟีอี** มีผู้ใช้เป็นจำนวนมากในประเทศแถบเอเชีย เช่น อินเดียนตอนใต้ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย

หลังจากอิจราห์ศักราชที่ ๓๐๐ แล้ว ทุกอย่างไม่มีการแก้ไขประการใดคงใช้หลักการทั้ง ๔ ประการข้างต้นเป็นหลักในการพิจารณาตีความ มุสลิมบางคนจะต้องถือปฏิบัติโดยตลอด ไม่มีการใช้แนวความคิดของตนเองมาแก้ไข นอกจากการตกลงของคู่กรณีเอง

๕.๒ การใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย

ประเทศไทยได้ใช้กฎหมายอิสลามในท้องที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๔ ทั้งนี้ โดยพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงมีพระปรีชาสามารถในรัฐประศาสน์นโยบายเป็นอย่างดี ทรงหยั่งถึงจิตใจ ลัทธิประเพณี และความสงบสุขของประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลาม จึงทรงโปรดให้มีกฎหมายขึ้นสำหรับปกครองบริเวณ ๗ หัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ขึ้นเป็นพิเศษ และใน ร.ศ. ๑๒๑ ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศาลชั้นต้น โดยมี **โต๊ะกอฎี (กาดี)** เป็นผู้พิพากษาชำระคดี

ต่อมากระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งคณะกรรมการเปล่งกฎหมายอิสลามเป็นภาษาไทยขึ้น เพื่อใช้ในกระบวนการยุติธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้บังเกิดความเรียบร้อยในการพิจารณาคดี คณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วยผู้พิพากษาทางศาสนา ซึ่งเรียกว่า**โต๊ะยุติธรรม** ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา โดยมีอธิบดีศาลที่จังหวัดสงขลาเป็นประธาน และได้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ขึ้นใช้บังคับเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๘ ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง ๔ จังหวัดมีสิทธิใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยมรดกและครอบครัว แทนบทบัญญัติตามมาตราที่เกี่ยวข้องในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ และบรรพ ๖ ในกรณีที่ทั้งโจทก์และจำเลยเป็นมุสลิม หรือมุสลิมเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีการแต่งตั้งโต๊ะยุติธรรมจากชาวไทยมุสลิมให้ประจำศาลจังหวัดทั้ง ๔ ดังกล่าวจังหวัดละ ๒ คนอีกด้วย ให้โต๊ะยุติธรรมเป็นผู้พิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดในข้อกฎหมายอิสลามดังกล่าวข้างต้น และคำวินิจฉัยชี้ขาดของโต๊ะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามเป็นอันเด็ดขาดในคดีนั้น

คณะโต๊ะยุดิธรรมเป็นตำแหน่งเทียบเท่าผู้พิพากษาประจำศาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีมุสลิมเป็นจำนวนมาก คือ ศาลจังหวัดปัตตานี ยะลารนาริวาส และสตูล จังหวัดละ ๒ คน เป็นผู้ที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยและตัดสินชี้ขาดกรณีพิพาทของมุสลิม ณ ศาลชั้นต้นในเขต ๔ จังหวัดนี้ ในการพิจารณาอรรถคดีตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นาริวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๕๔๘ คณะโต๊ะยุดิธรรมจะทำการพิจารณาความพร้อมด้วยผู้พิพากษา และผู้พิพากษาจะเป็นผู้เรียบเรียงคำพิพากษาตามคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะโต๊ะยุดิธรรม ผลของการตัดสินนี้ไม่มีการอุทธรณ์ฎีกาอีกต่อไป

คณะโต๊ะยุดิธรรมนับเป็นข้าราชการที่สำคัญตำแหน่งหนึ่ง เมื่อข้าราชการย้ายไปอยู่ในจังหวัดเหล่านี้ควรจะได้ ไปเยี่ยมทำความรู้จักและให้ความนับถือด้วย

ตามหลักการของศาสนาอิสลาม คุณสมบัติของคณะโต๊ะยุดิธรรมจะต้องเป็นชายมุสลิมผู้มั่นคงในพระธรรมวินัย มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ มีความฉลาดรอบรู้ในบทแห่งพระคัมภีร์อัลกุรอาน ฮะดีส (หรือซุนนะห์) อิจญ์มะฮ์และกียาส ไม่ทุพพลภาพหรือไร้ความสามารถ และเป็นที่เคารพนับถือของมุสลิมส่วนใหญ่ จึงจะต้องมีการคัดเลือกจากมุสลิมในจังหวัดเหล่านั้น โดยให้อิหม่ามหรือผู้นำของมัสยิดเป็นผู้ออกเสียงเลือกตั้ง แล้วจึงเสนอกระทรวงยุติธรรมเพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลแต่งตั้งต่อไป จึงนับเป็นวิธีการที่แสดงออกถึงประชาธิปไตยประการหนึ่ง การกระทำเช่นนี้นับว่ารัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้การอุปถัมภ์แก่ศาสนาอิสลาม เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางศาสนายิ่งขึ้นประการหนึ่งด้วย

มุสลิมในประเทศไทยที่อยู่ในจังหวัดอื่น ๆ ก็ดำเนินชีวิตตามกฎหมายอิสลามทุกประการเช่นเดียวกัน โดยมีอิหม่ามหรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธาน

ในการพิจารณาโดยคู่ความมอบอนุญาตตุลาการให้ หรือมิฉะนั้นก็เป็นการยินยอมกันเองในระหว่างสามีภริยา หรือคู่ความนั้น ผู้ที่เคร่งครัดในศาสนาจะดำเนินชีวิตตามกฎหมายอิสลามทุกประการ จึงไม่เป็นการแปลกในการที่ประเทศมุสลิมจะหันมาใช้กฎหมายอิสลามทุกมาตรา ไม่เพียงเฉพาะกฎหมายครอบครัวและมรดกเท่านั้น และไม่เป็นการหวนวิตกในบทลงโทษอันรุนแรงบางประการ เพราะเขาตระหนักในความผิดในการที่เขาไม่ปฏิบัติตามหลักการทางศาสนา ทำให้คดีอาชญากรรมและเรื่องเลวร้ายต่างๆ น้อยลง

๖. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของชาวไทยมุสลิม

มุสลิมถือว่าพระคัมภีร์อัลกุรอานเป็นทั้งธรรมนูญของชีวิตและธรรมนูญการปกครองของประเทศมุสลิม ในหลักการที่ถือว่าพระคัมภีร์อัลกุรอานเป็นธรรมนูญของชีวิตนั้น ศาสนาอิสลามได้กำหนดแนวทางการดำรงและดำเนินชีวิตของมุสลิมทุกคนไว้ในพระคัมภีร์อัลกุรอานอย่างครบถ้วน จึงได้มีบัญญัติเกี่ยวกับชีวิตของชาวไทยมุสลิมตั้งแต่แรกเกิดจนถึงแก่กรรมไว้ให้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาดังต่อไปนี้

๖.๑ การปฏิบัติเมื่อเด็กแรกเกิด

เมื่อแรกคลอดหลังจากอาบน้ำทำความสะอาดเด็กแล้ว บิดาหรือผู้มีความรู้ทางศาสนาจะทำพิธีอะซาน (พูดกรอกที่หูข้างขวา) และกอมัต (พูดกรอกที่หูข้างซ้าย) แก่เด็กเป็นภาษาอาหรับ มีความว่า “๑. องค์อัลเลาะห์ผู้ยิ่งใหญ่ องค์อัลเลาะห์ผู้ทรงยิ่งใหญ่ ๒. ข้าขอปฏิญาณว่า ไม่มีพระผู้เป็นเจ้าอื่นใดนอกจากพระองค์อัลเลาะห์ ๓. ข้าขอปฏิญาณว่า นบีมุฮัมมัดเป็นทูตของพระองค์ ๔. จงละหมาด (กราบไหว้พระผู้เป็นเจ้า) เกิด ๕. จงมาในทางมีชัยเกิด ๖. แท้จริงข้าได้ย่นละหมาดแล้ว ๗. องค์อัลเลาะห์ผู้ทรงยิ่งใหญ่ ๘. ไม่มีพระผู้เป็นเจ้าอื่นใดนอกจากอัลเลาะห์”

การทำพิธีจะทำการอะซานก่อน โดยพูดกรอกที่หูข้างขวาของเด็กเป็นภาษาอาหรับด้วยข้อความข้างบนนี้วรรคละ ๒ เที้ยว โดยไม่ต้องกล่าววรรคที่ ๖ แล้วจึงทำกอมัต โดยพูดกรอกที่หูข้างซ้ายของเด็ก กล่าววรรคละครั้งเดียวทุกวรรค

๖.๒ พิธีโกนผมไฟ ตั้งชื่อ และพิธีเชือดสัตว์

เมื่อเด็กอายุครบ ๗ วัน หรืออาจเกินกว่าก็ได้ จะทำการตัดผมหรือโกนผมไฟพร้อมกับการตั้งชื่อทางศาสนา เพื่อเป็นมงคลสำหรับเด็ก ในพิธีนี้

จะมีพิธีเชือดสัตว์เนื่องในโอกาสเกี่ยวกับการเกิดของเด็กตามหลักการทางศาสนาด้วย

การตั้งชื่อทางศาสนาให้แก่เด็กไทยมุสลิมจะตั้งเป็นภาษาอาหรับ โดยใช้นามของบรรดาพระศาสดาหรือคำที่มีความหมายดีงาม สำหรับชื่อจริงเป็นภาษาไทยจะตั้งพร้อมกันหรือไม่ก็ได้ แต่ต้องเป็นคำที่มีความหมายดีงามเช่นกัน การอ่านเขียนหรือเรียกชื่อคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้สำเนียงอาจเพี้ยนไปบ้าง เช่น มูฮัมมัด เป็น หะมะ เป็นต้น

พิธีเชือดสัตว์ หรือ อะเก๊ะห์ ตามหลักการศาสนาอิสลามถือว่า เพื่อให้ไปเป็นพาหนะสงเคราะห์ของตนในโลกหน้า สัตว์ที่ใช้เชือดในพิธีโกนผมไฟและตั้งชื่อทางศาสนาใช้วัว ควาย ขนาดอายุ ๒ ขวบ ๑ ตัว หรือแพะ หรือแกะ ขนาดอายุ ๑ ขวบ ๒ ตัว เมื่อเชือดแล้วก็แจกเนื้อให้เป็นทานแก่ผู้ยากจนเจ็บไข้ หรือวงศ์วานญาติที่ยากไร้

การเตรียมการและดำเนินพิธีโกนผมไฟ การตั้งชื่อทางศาสนา

๑) อาบน้ำแต่งตัวเด็กที่จะประกอบพิธีแล้ววางบนเบาะอย่างสวยงามแบบเดียวกับที่คนไทยโบราณวางเด็กในกระดังหรือถาด

๒) เตรียมเครื่องตัดผมไฟ มีแป้ง อินทผลัม น้ำหอม ในภาคใต้ก็อาจจะมีข้าวเหนียวเหลืองสำหรับป้อนเด็ก

๓) มะพร้าวอ่อนเปิดปาก แกะสลักโดยรอบอย่างสวยงาม สำหรับใส่ผมที่ตัดลงไป บางคนก็ประดับด้วยอาภรณ์หรือดอกไม้

๔) เมื่อแขกมาพร้อม ก็จะนำเด็กออกมาวางต่อหน้าผู้ประกอบพิธีทางศาสนา บางคนก็จะเตรียมเปลที่สวยงามไว้ใส่ด้วย

๕) ผู้ที่มีอาวุโสที่สุดหรือผู้ที่บิดามารดาของเด็กนับถือ จะเป็นผู้ประกอบพิธีถวายพระนามของพระเจ้า เจิมหน้าด้วยแป้งและน้ำหอม ป้อนอินทผลัมหรือน้ำผึ้ง และตัดผมนิคหนึ่งใส่ลงในมะพร้าวอ่อนแล้วส่งให้แขกตัดผมเด็กใส่ลงในมะพร้าวใบนั้น เวียนต่อๆ ไป จากซ้ายไปสู่อุญ

๖) หลังจากแขกเหวี่ยงไปหมดแล้ว เขาก็จะโกนศีรษะเด็ก รวมผมทั้งหลายใส่ลงในมะพร้าวพอมเต็มแล้วนำไปฝังในบริเวณบ้าน ปลุกต้นไม้ไว้ข้างบนเป็นที่หมาย บางคนก็นำไปลอยน้ำ

การทำพิธีนี้ เป็นการทำบุญในครอบครัว หรือจะเชิญคนอื่นมาร่วมด้วยก็ได้ ตามประเพณีมักจะถือเป็นวันประชุมญาติและครอบครัว สำหรับผู้นับถือศาสนาอื่นจะไปร่วมด้วยก็ได้ เป็นการไปแสดงความยินดี ร่วมรับประทานอาหารและสังสรรค์ระหว่างผู้ไปร่วมงาน

๖.๓ การปฏิบัติตนของมารดาและการเลี้ยงดูเด็ก

ในระยะ ๔๐ วัน หลังจากคลอด ผู้เป็นมารดาจะพยายามรักษาตัวเลี้ยงลูกอยู่กับบ้านจนกว่าจะหมดเลือดอันเนื่องมาจากการคลอดบุตร ระยะนี้สตรีผู้เป็นมารดาจะไม่เกี่ยวข้องกับสามีในเรื่องเพศ เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลานี้และได้ชำระร่างกายให้สะอาดตามหลักการทางศาสนาแล้ว จึงจะร่วมหลับนอนกับสามีได้ วิธีที่ศาสนาอิสลามบัญญัติไว้นี้จะเป็นการชะลอการเกิดหรือการวางแผนครอบครัวในปัจจุบันวิธีหนึ่งด้วย หลังจากระยะเวลาดังกล่าวนั้นแล้ว สตรีก็จะปฏิบัติศาสนกิจประจำวัน คือ ละหมาดได้ตามปกติ สำหรับปัจจุบัน ตามหลักการคลอดของแพทย์แผนใหม่จะไม่ยอมให้เลือดออกมากวิธีเช่นนี้สตรีผู้เป็นมารดาก็จะสังเกตดูความสะอาดของตนเอง ถ้าเลือดหยุดสนิทไม่มีแม้แต่หยดเดียวแล้ว ก็จะอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดตามหลักทางศาสนาได้

การเลี้ยงลูกเป็นภาระจำเป็นมากสำหรับผู้เป็นแม่ ในพระคัมภีร์อัลกุรอานมีระบุไว้ว่า “แม่จะต้องให้นมแก่ลูกอย่างน้อย ๒ ปี” ผู้ที่เป็นแม่ถ้าหากไม่มีงานที่จะต้องปฏิบัตินอกบ้านแล้ว ก็จะเลี้ยงลูกเองอย่างใกล้ชิดการทำเช่นนั้นนอกจากเพื่อสุขภาพของลูกแล้ว ยังได้มีการสอนกิริยามารยาทและศาสนาแก่ลูกไปในตัวอีกด้วย

การสอนวิธีปฏิบัติตนต่าง ๆ ตามหลักศาสนาแก่ลูกนั้น ชาวไทยมุสลิม จะเริ่มสอนตั้งแต่ลูกยังเล็กอยู่ เริ่มจากการเท็กล่อมด้วยบทเท็กล่อม ซึ่งมี ถ้อยคำเกี่ยวกับพระเจ้าหรือศาสนา เมื่อเด็กเริ่มรับประทานอาหารด้วยตนเองได้ ก็จะสอนมารยาทในการรับประทานอาหารด้วยการให้ออกพระนามของพระผู้เป็นเจ้า ก่อนนำอาหารเข้าปาก ให้กล่าวขอบคุณพระเจ้าเมื่อรับประทานอิ่มแล้ว และ เมื่อจะนอนก็ให้ระลึกถึงพระเจ้าโดยการออกพระนามของท่านและขอพรให้นอนหลับสนิท ขอบพระคุณพระผู้เป็นเจ้าและขอพรจากพระเจ้าเมื่อตื่นขึ้นในวันใหม่ เป็นต้น

๖.๔ การให้เด็กเล่าเรียนพระคัมภีร์อัลกุรอาน

เมื่อเด็กเจริญเติบโตพอจะศึกษาเล่าเรียนได้ บิดามารดาหรือผู้ปกครอง จะเริ่มให้เด็กหัดอ่านภาษาอาหรับและพระคัมภีร์อัลกุรอาน การเรียนพระคัมภีร์เป็นเรื่องสำคัญที่สุดของมุสลิม เพราะจากการเรียนนี้เอง จะทำให้เด็กอ่านพระคัมภีร์ได้อย่างถูกต้องและนำข้อความไปใช้ในการประกอบศาสนกิจประจำวัน เช่น การละหมาดและอื่นๆ ได้ ผู้ปกครองซึ่งสนใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนตั้งแต่ยังเล็ก คือตั้งแต่อายุ ๗-๘ ขวบ ก็จะต้องให้เด็กได้เล่าเรียนพระคัมภีร์อัลกุรอานควบคู่ไปกับการศึกษาสามัญตามหลักสูตรของรัฐบาล

ตอนคำๆ ถ้าเราผ่านไปในหมู่บ้านมุสลิม จะได้ยินผู้ปกครองสอนให้ลูกหลานในครอบครัวบ้าง หรือครูสอนให้ลูกศิษย์บ้าง ตามมัสยิดหลังจากละหมาดตอนค่ำ คือประมาณ ๑๙.๐๐ น. ก็จะมีการสอนพระคัมภีร์อัลกุรอาน บางทีก็สอนอ่านอย่างเดียว บางทีก็สอนคัดเขียนหนังสืออาหรับประกอบไปด้วย เพื่อให้จำได้แม่นยำ ครอบครัวที่อยู่กับลูกหลานเช่นนี้เป็นการช่วยจัดปัญหาสังคมโดยให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีการอบรมมารยาทควบคู่กันไปด้วย มัสยิดที่มีการสอนเช่นนี้ก็จะเป็นที่รวมให้เด็กฝึกฝนตนเป็นคนดี อยู่ในแนวทางของศาสนาตั้งแต่เล็กๆ อีกด้วย

ผู้ปกครองจะส่งเสริมให้เด็กเอาใจใส่เรียนหนังสืออาหรับ เมื่อเด็กจำตัวพยัญชนะ สระ สามารถสะกดผสมตัวได้ ก็จะมีการจัดเลี้ยงฉลอง เชิญผู้มีความรู้มาขอพรจากพระเจ้าสักครั้งหนึ่ง พอจบการเรียนในบทต้นๆ อ่านได้โดยไม่ต้องสะกด สามารถเริ่มอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานได้แล้ว ก็จะจัดทำบุญให้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อความศิริมงคล และเพื่อเป็นกำลังใจแก่เด็ก

เมื่อเด็กอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานจบ ๓๐ ตอนแล้ว และสามารถอ่านได้ด้วยตัวเองทั้งเล่ม ก็จะมีการฉลองในการเรียนสำเร็จ มีการแสดงความยินดีต่อกันภายในครอบครัว อาจจัดเป็นงานใหญ่ เชิญแขกเหรื่อมาร่วมงานหลายคน การฉลองนี้อาจจะทำพร้อมกับพิธีการเข้าสู่สุนัต ซึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้เรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า มาโชะยารีก็ได้

๖.๕ พิธีเข้าสู่สุนัต (หรือคอตัน หรือมาโชะยารี)

เมื่อเด็กชายชาวมุสลิมอายุประมาณ ๘-๑๕ ปี ผู้ปกครองจะจัดพิธีเข้าสู่สุนัต หรือพิธีคอตันให้ตามหลักการศาสนาอิสลาม การเข้าสู่สุนัตคือการขลิบหนังปลายอวัยวะเพศออก เพื่อให้สะดวกในการทำมาศวะฮาด ทั้งนี้ เพราะมุสลิมจะต้องอาบน้ำก่อนไปละหมาด และอาบน้ำหลังจากร่วมหลับนอนระหว่างสามีภรรยา การที่มีปัสสาวะค้างอยู่ที่อวัยวะเพศตามหลักการศาสนาอิสลามถือว่าเป็นสิ่งสกปรก

การฉลองในการที่เด็กเรียนพระคัมภีร์อัลกุรอานจบ ๓๐ ตอนแล้วก็ดี และการคอตันก็ดี มักจะมีการทำบุญเพื่อความเป็นศิริมงคลร่วมกันไปด้วย บางครอบครัวก็มีการเชิญเพื่อนฝูงซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นมุสลิมทั้งหมด และญาติพี่น้องไปร่วมรับประทานอาหารและแสดงความยินดี การเตรียมการและระเบียบพิธีของพิธีเข้าสู่สุนัตและเรียนพระคัมภีร์จบ ๓๐ ตอน มีดังนี้

๑) จัดเชิญญาติพี่น้องทัวววาจาหรือออกบัตร์เชิญ

๒) จัดหาเครื่องแต่งตัวที่สวยงามที่สุด บางทีก็แต่งกายแบบกษัตริย์หรือแบบอาหรับ แล้วแต่จะหาได้ ถ้าเป็นเด็กหญิงก็ประดับอาภรณ์อย่างสวยงาม

๓) จัดเชิญเพื่อนนักเรียนมาร่วมขบวนแห่ บางคนก็ได้ขี่สัตว์ชาวบ้านธรรมดาอาจจะขี่ควาญใหญ่

๔) ในพิธีมีผู้มีความรู้ โต๊ะครู อ่านนำและอ่านตอนแรกของพระคัมภีร์จบ

๕) ผู้ปกครองมีการให้รางวัลแก่เด็ก

๖) ขอพรจากพระผู้เป็นเจ้าให้ทรงประทานพรให้เด็กสนใจในการศาสนา และเป็นเด็กอยู่ในศีลในธรรมต่อไป

๗) เลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงาน

๖.๖ การศึกษาวิชาการศาสนาอิสลามของเด็กมุสลิม

นอกจากการให้เด็กอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานแล้ว ผู้ปกครองจะต้องเป็นภาระให้เด็กได้ศึกษาวิชาการศาสนาอิสลาม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ภาคด้วยกัน ดังนี้

ภาคที่ ๑ ภาคศรัทธา ได้แก่

- ศรัทธาต่อพระอัลเลาะห์
- ศรัทธาต่อบรรดานบี (ศาสนทูต) ของพระองค์
- ศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะห์ (เทวทูต)
- ศรัทธาต่อพระคัมภีร์
- ศรัทธาต่อวันกิยามะห์ (วันสุดท้าย หรือวันสิ้นโลก)
- ศรัทธาว่าความดีและความชั่วเป็นลิขิตจากพระผู้เป็นเจ้า

ภาคที่ ๒ ภาคปฏิบัติ

- การปฏิญาณตน
- การละหมาด
- การบริจาคทาน
- การถือศีลอด
- การประกอบพิธีฮัจย์

ภาคที่ ๓ ภาคคุณธรรม ได้แก่

- การสำนึกผิด
- ความกลัวพระเจ้า
- ความสันโดษ
- ความอดทน
- การขอบคุณ
- ความบริสุทธิ์ใจ
- ความไว้วางใจพระเจ้า
- ความรัก
- ความยินดี
- การระลึกถึงความตาย

ภาคที่ ๓ นี้จะศึกษามากน้อยแล้วแต่ครูผู้สอน แต่ ๒ หลักดังกล่าวมาข้างต้นนั้น จำต้องศึกษาและกระทำด้วยตนเอง ทั้งต้องสามารถจะสอนคนในครอบครัวได้

เมื่อเห็นความจำเป็นของการศึกษาด้านศาสนาเช่นนี้แล้ว ผู้มีหน้าที่ในการปกครองชาวไทยมุสลิมจึงควรจะทำให้การสนับสนุนการศึกษาทางศาสนาด้วยการเรียนอ่านพระคัมภีร์และเรียนศาสนาภาคบังคับ ซึ่งจะได้ผลดีในการปกครองของตนด้วย เพราะความมั่นคงนั้นย่อมมาจากศาสนาอีกทางหนึ่ง

อันใดที่จะผ่อนผันได้ ก็ควรผ่อนผัน เป็นต้นว่า การอบรมศาสนาในมัธยม หรือในโรงเรียนประชาบาลหลังจากเลิกเรียนแล้ว และการจัดอบรมจริยธรรม แก่นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม เป็นต้น

การเรียนภาควิชาสามัญนั้น เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เพราะจะได้ใช้ในการประกอบอาชีพของตนเอง ทำให้ตัวเองมีความสุข พระศาสดากล่าวไว้ว่า “ใครที่ต้องการความสุขในโลกหน้าก็ต้องศึกษา (ภาคศาสนา) และใครต้องการมีความสุขทั้งสองอย่างก็ต้องศึกษาทั้งสองทาง” ผู้ปกครองที่ทราบดี ก็จะทำให้ลูกหลานตนเรียนภาควิชาสามัญเมื่อมีอายุถึงกำหนด

การเรียนภาควิชาสามัญและการพูดภาษาอื่นนอกจากภาษามลายูนั้น ศาสนาอิสลามไม่ถือว่าบาป เพราะท่านศาสดาได้สั่งให้สาวกของท่านไปเรียน การอ่านและเขียนภาษาอิวันจนเขาสามารถเขียนจดหมายให้ท่านได้ และสามารถอ่านจดหมายที่พวกอิวันเขียนมาถึงท่านให้ท่านฟังได้ ดังนั้น เป็นตัวอย่าง

๖.๓ ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน

ชาวไทยมุสลิมจะแต่งงานกับชาวมุสลิมด้วยกัน แต่ถ้ามีความจำเป็น จะต้องแต่งงานกับศาสนิกชนอื่น ก็จะต้องมีข้อตกลงให้ฝ่ายอมรับนับถือ ศาสนาอิสลามเสียก่อน ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปทางเดียวกัน และเมื่อ มีลูกด้วยกันลูกก็จะได้เริ่มนับถือในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นการวางรากฐานศาสนาแต่ เยาว์วัย

อายุที่สมควรจะแต่งงานได้สำหรับหญิงไทยมุสลิมในภาคใต้ นั้น ต้อง ภายหลังที่มีประจำเดือนแล้ว คือ อายุประมาณ ๑๔-๑๕ ปี ในสมัยก่อนจะมี ผู้แต่งงานก่อนอายุที่กล่าวนี้มากอยู่ แต่ปัจจุบันการแต่งงานเช่นนี้นั้นจำนวนมี น้อยลง เพราะเยาวชนมีการศึกษาดีขึ้น การที่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชาย- เเดนภาคใต้แต่งงานลูกสาวของตนตั้งแต่อายุน้อย ก็เพื่อป้องกันมิให้ลูกสาว ของตนเสียความบริสุทธิ์ไปก่อนแต่งงาน อันเป็นหน้าที่ของพ่อแม่จะต้องรับ

ผิดชอบประการหนึ่ง คิดว่าเมื่ออยู่กันไปแล้วคงจะเข้าใจกันเองประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งก็เพื่อหนีจากความไม่ปลอดภัย เช่น กลัวถูกลักตัวพาไป เป็นต้น

พ่อแม่ที่มีลูกหญิงหรือชายจะพยายามสะสมเงินทองเพื่อไว้ใช้ในการแต่งงานหรือเป็นสินสอด แต่ตามหลักทางศาสนาอิสลามนั้น ชายจะต้องมอบสินสอดให้หญิงพอประมาณ พ่อแม่ที่มีความรู้ในกานศาสนา จะพยายามมองหาคู่ครองให้ลูกของตนที่เป็นคนดี มีความรู้สามารถเป็นแม่บ้านหรือพ่อบ้านได้ดี มีความศรัทธาและปฏิบัติศาสนกิจอย่างจริงจัง สำหรับภาคใต้จะนิยมผู้มีความรู้ด้านศาสนามากกว่าด้านอื่น รวมความว่า ต้องเป็นบุคคลที่ดีในสายตาของพ่อแม่ และก็ยังถือตามคำพังเพยที่ว่า “จะขุนนางให้ดูแม่” อยู่บ้าง ทั้งนี้มีจุดประสงค์เดียวคือ ต้องการให้ลูกที่เกิดมาอยู่ในแนวทางที่ดี

เมื่อหญิงชายชอบกันและผู้ปกครองเห็นสมควร ฝ่ายชายจะส่งเจ้าแก้วไปสู่ขอทำพิธีหมั้นหรือแต่งงาน ทั้งนี้ แล้วแต่ความพร้อมของครอบครัวทั้งสอง ถ้าจะมีพิธีหมั้นก็ต้องเชิญผู้คนมาร่วมเป็นสักขีพยาน ตามประเพณีก็จะเชิญพี่น้องทั้งสองฝ่ายมา ของที่จะหมั้นก็จะเป็นแหวนหรือเครื่องประดับสำหรับผู้หญิง โดยผู้ใหญ่ฝ่ายชายเป็นผู้ส่งให้ อาจจะประกอบพิธีแต่งงานตามหลักการทางศาสนาในวันเดียวกันนั้นเลยก็ได้ แล้วจึงจะนัดวันเชิญแขกมาร่วมงานในวันหลัง

พิธีแต่งงานตามหลักการทางศาสนา (นิกาย) จะทำได้เมื่อมีบุคคลต่อไปนี้ร่วมในพิธี และมีการกล่าวตอบรับกัน คือ

- ๑) ผู้ปกครองโดยชอบธรรมตามหลักการทางศาสนาฝ่ายหญิง
- ๒) เจ้าบ่าว
- ๓) เจ้าสาว
- ๔) พยาน (ชายผู้ทรงคุณธรรม ๒ คน)

การให้ถ้อยคำระหว่างผู้ประกอบพิธีนั้น ผู้ประกอบพิธีจะกล่าวต่อเจ้าบ่าวว่า “ข้าพเจ้าขอทำการแต่งงาน (นิกาห์) ให้ท่านกับ..... (ชื่อเจ้าสาว) ด้วยสินสอด..... ฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องตอบรับในทันที ด้วยข้อความที่มีความหมายว่า “ข้าพเจ้าขอรับการแต่งงาน (นิกาห์) ด้วยสินสอดที่กล่าวมาแล้ว”

การประกอบพิธีทางศาสนานั้น เจ้าภาพมักจะเลือกเอาวันดีทางศาสนา เช่น วันจันทร์ วันศุกร์ หรือในคำกินของวันศุกร์ ต่อหน้าบรรดาญาติพี่น้อง หลังจากเสร็จพิธีแล้ว ก็จะเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงาน การจัดงานทำบุญเนื่องในโอกาสนี้จะทำหรือไม่แล้วแต่ความเหมาะสมฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ประเพณีแต่เดิมนั้นผู้รับเชิญจะมีข้าวสาร น้ำตาล มะพร้าว ตัดไม้ติดมือไปช่วยประกอบอาหาร แล้วรับประทานร่วมกัน บางครั้งถ้าเหลือก็จะแบ่งกันไปรับประทานที่บ้าน การจัดงานเช่นนี้จะมีการลงขัน หมายถึงญาติและผู้ที่เกี่ยวข้องจะนำเงินไปใส่ในขันเพื่อมอบให้เจ้าบ่าวเจ้าสาว

การแห่เจ้าบ่าวไปบ้านเจ้าสาวนั้น เจ้าบ่าวจะเชิญเพื่อนฝูง ญาติผู้ใหญ่ไปร่วมในขบวน พอจะถึงบ้านเจ้าสาวจะมีการร้องเพลงศาสนาเป็นภาษาอาหรับหรือมาเลย์ (ชาวบ้านเรียกว่า “นาเซบ”) ส่วนญาติของเจ้าสาวก็จะออกมาเชิญเข้าบ้านถึงนอกประตูใหญ่ เป็นการแสดงการต้อนรับสมาชิกใหม่ของบ้านและผู้ร่วมขบวน ต่อจากนั้นสำหรับมุสลิมในภาคใต้จะนำเจ้าบ่าวเจ้าสาวไปนั่งบนแท่นหรือเก้าอี้ที่ประดับประดาไว้อย่างสวยงาม เพื่อเป็นการแสดงตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาวที่แต่งตัวแบบเจ้าในสมัยก่อน ให้บรรดาญาติแขกเหรื่อเข้าไปทำความรู้จักมอบเงินหรือของขวัญ บางทีก็มีการบ่อนข้าวสีต่างๆ แก่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวด้วย

ศาสนาอิสลามอนุญาตให้ชายมีการแต่งงานที่ถูกต้องตามหลักการทางศาสนา (นิกาห์) ได้ถึง ๔ คน แต่ทั้งนี้ ฝ่ายชายจะต้องสามารถเลี้ยงดูให้มีความสุขและมีความยุติธรรมแก่ภรรยาทุกคนได้ ในกรณีที่ไม่สามารถจะปฏิบัติ

ดั่งกล่าวได้ ศาสนาได้กล่าวไว้ว่า ให้มีเพียงคนเดียว ข้อความดังกล่าวมีบัญญัติไว้ในพระคัมภีร์อัลกุรอาน ทั้งนี้ เพราะการร่วมหลับนอนกับหญิงอื่นที่ไม่ได้แต่งงานให้ถูกต้องตามหลักทางศาสนาอิสลาม (นิกาย์) ห้ามโดยเด็ดขาด ถือว่าเป็นการบาปอย่างร้ายแรง ฉะนั้น หากชายใดมีความต้องการทางเพศมาก ก็ให้แต่งงานกับหญิงอื่นอย่างถูกต้องเสียก่อน ฉะนั้น การอนุญาตให้มีถึง ๔ คนได้ จึงเป็นการป้องกันมิให้มีการลักลอบร่วมประเวณีกับหญิงอื่น และไม่ให้เที่ยวเตร่ในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การเที่ยวตามบาร์ สถานอาบอบนวด และโรงหญิงโสเภณี เป็นต้น

๖.๘ การหย่าร้าง (ตอลัก) และการคืนดี (รอเยาะห์)

ศาสนาอิสลามไม่ส่งเสริมให้มีการหย่าร้าง แต่ถ้าสามีภรรยาคู่ใดไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ ก็ไม่ให้มีการทำร้ายจิตใจ ให้มีการไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนแล้วจึงหย่ากัน และให้ระบุงการหย่าให้มีจำนวนน้อยลง เพื่อให้คืนดีกันได้ เมื่อหย่ากันแล้วสามีก็ต้องจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินและค่าเลี้ยงดูลูกให้เป็นไปอย่างยุติธรรม เรื่องเกี่ยวกับลูกนี้ทางศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่ของบิดาโดยตรง แม้จะมีการหย่าขาดกับภรรยาแล้วก็ตาม

การหย่านั้น ในทางศาสนาอิสลามถือการลั่นวาจาโดยสามีเป็นเกณฑ์ และระบุงการหย่า (ตอลัก) เช่น ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ ตอลัก เป็นต้น สำหรับการหย่า ๑ หรือ ๒ ตอลัก จะสามารถคืนดีกันได้ภายในกำหนด แต่ถ้าได้ระบุงการหย่าครั้งละ ๑ ตอลัก ครบ ๓ ครั้ง หรือลั่นวาจาเพียงครั้งเดียว ๓ ตอลัก ไม่สามารถคืนดีกันได้

สามีภรรยาคู่ใดหย่าร้างกันแล้วจะคืนดีกัน ทำได้เฉพาะกรณีที่สามีลั่นวาจาหย่า ๑ หรือ ๒ ตอลัก นับแต่วันที่หย่าขาดจากกันจนกระทั่งภรรยาของตนมีเลือดประจำเดือนไม่เกิน ๓ ครั้ง เพียงแต่สามีกล่าวกับภรรยาว่า “ฉันขอคืนดีตามสัญญาการแต่งงานเดิม” เท่านั้น แต่ถ้าเกินกว่านั้นก็ต้องประกอบพิธี

แต่งงาน (นิกาห์) ให้เหมือนกับการแต่งงานครั้งแรกทุกประการ ส่วนสามี ภรรยาที่ระบุนการหย่าครั้งเดียว ๓ ทอลีก หรือเคยระบุนการหย่าครั้งละ ๑ ทอลีก ครบ ๓ ครั้ง ก็ไม่สามารถคืนดีกันได้ นอกจากภรรยาของตนจะไปแต่งงานกับคนอื่นแล้วหย่าขาดจากกัน หลังจากนั้นเมื่อหญิงมีประจำเดือนครบ ๓ ครั้ง แล้วจึงจะแต่งงาน (นิกาห์) กันใหม่ได้

เนื่องจากการหย่าตามหลักการทางศาสนานั้น เป็นหน้าที่ของสามี จะระบุนการหย่า ถ้าสามีไม่ระบุนการหย่าแล้ว แต่สามีภรรยานั้นก็ไม่สามารถอยู่กันได้อย่างมีความสุข ศาสนาก็เปิดทางให้มีการตกลงกันหลังจากแต่งงาน (นิกาห์) แล้ว เรียกว่า “ตะละ” คือให้สามีภรรยาได้ให้สัญญาและวางเงื่อนไขกันไว้เสียก่อน เมื่อผิดตามเงื่อนไขที่วางไว้ก็ขาดการจากเป็นสามี ภรรยา กัน โดยสามีไม่ต้องกล่าวคำหย่าได้ เช่น สามีภรรยาตกลงให้สัญญา (ตะละ) กันไว้ว่า “สามีจะต้องจ่ายค่าเลี้ยงดูให้แก่ภรรยาเดือนละ ๕๐๐ บาท ถ้าสามีไม่จ่ายเป็นเวลา ๓ เดือน ให้ขาดจากการเป็นสามีภรรยา กัน” ฉะนั้น ถ้าสามีผิดสัญญาที่ได้ให้ไว้ การเป็นสามีภรณาก็ขาดจากกันโดยสามี ไม่ต้องกล่าวคำหย่า

ในกรณีที่สามีก็ไม่ยอมหย่าให้และไม่ได้ให้สัญญากันไว้ (ตะละ) ถ้าหญิงไม่ได้รับความเป็นธรรม หากหญิงทำหน้าที่ภรรยาที่ดีตลอดมา ก็สามารถฟ้องขอหย่าขาดจากการเป็นสามีภรรยาจากตะโตะยุดิธรรมได้ หลังจากได้สอบสวนแล้วว่าเป็นจริงตามที่หญิงให้การ เมื่อตะโตะยุดิธรรมชี้ขาดสามีภรณาคู่นั้นก็ขาดการจากเป็นสามีภรณากันตามคำพิพากษาชี้ขาดของตะโตะยุดิธรรม

๖.๕ ประเพณีกินเหนียว (หรือมาแกปูโละ)

ประเพณีกินเหนียวหรือกินข้าวเหนียว “มาแกปูโละ” เป็นประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่นซึ่งถ่ายทอดลงมาถึงปัจจุบัน นิยมทำกันในเดือน ๑๐ และเดือนที่ ๑ ของศักราชฮิจเราะห์หรือเดือนมิถุนายน กรกฎาคม ซึ่งเป็นเดือนที่ ๔๒

ชาวบ้านว่างงาน โดยการเชิญหัวหน้าส่วนราชการผู้คุ้นเคย เพื่อนสนิทมิตรสหายไปร่วมรับประทาน

การกินเหนียวนั้น สันนิษฐานว่าแต่เดิมคงจะเป็นประเพณีดั้งเดิมตั้งแต่ชนชาวท้องถิ่นนั้นยังนับถือศาสนาพราหมณ์ ดังที่ยังปฏิบัติตัวอยู่ในระหว่างชนชาวไทยพุทธในภาคนั้น เช่น ในพิธีแต่งงาน เรียกว่า “งานกินเหนียว” ต่อมาชนชาวท้องถิ่นได้รับเอาศาสนาอิสลามมานับถือแล้ว จึงได้แก้ไขให้เข้ากับหลักการศาสนาอิสลาม แต่คงรักษาชื่อเดิมไว้ การจัดงานกินเหนียวอาจจะจัดในงานแต่งงานหรืองานเข้าสู่สันต หรืออาจจะเป็นการกุศลหาเงินไปสร้างศาสนสถานก็ได้ ถ้าเป็นการทำเนื่องในการแต่งงานก็จะเป็นฝ่ายหญิงทำ ดังคำกล่าวที่ว่า “บ้านที่มีลูกสาวแล้ว เมื่อไรจะกินเหนียวกันสักที” ย่อมหมายถึงการแต่งงานนั่นเอง

การกินเหนียวเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เมื่อกำหนดวันแน่นอนแล้ว ก่อนจะถึงวันงาน เจ้าของงานจะต้องจัดเตรียมล่วงหน้าหลายวัน มีการแต่งบ้านเรือนและสถานที่สำหรับใช้เลี้ยงดูแขกอย่างสวยงาม การพิมพ์บัตรเชิญส่งไปยังที่ต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อถึงกำหนดวันเลี้ยง ก็จะเริ่มเลี้ยงกันตั้งแต่ ๘.๐๐ น. จนถึงเวลากลางคืนหรือเที่ยงคืน การเริ่มงานไม่ต้องรอให้แขกมาพร้อม ใครมาก็จัดเลี้ยงไปเลย เมื่อรับประทานเสร็จแล้วก็จะไปพบกับเจ้าของบ้าน มีพานบุหรี่ยาเส้นไว้สำหรับแขกที่มาลา เมื่อสัมผัสมือกันหรือที่เรียกว่า “สลาม” กันแล้ว ก็จะมอบเงินช่วยงานให้แก่เจ้าของงาน

ในฤดูกินเหนียวนี้ ข้าราชการและชาวบ้านจะได้รับการเชิญไปร่วมงานตลอดฤดูแทบจะไม่มีเวลาว่าง ถ้าไม่ติดขัดประการใดแล้ว ข้าราชการควรจะได้ไปร่วมด้วยเสมอ จะได้รับความนิยมนับว่าเป็นพิเศษและเป็นการเข้าถึงประชาชน สำหรับชาวบ้านทั่วไปแล้ว จำเป็นจะต้องไปทุกราย เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งการเอาพระคเอาพวก แต่ถ้ามีอุปสรรคจริง ๆ ก็จะฝากเงินไปช่วยเจ้าของงานแทน การกินเหนียวจึงต้องเลือกเอาในฤดูที่ชาวบ้านว่างเป็นเกณฑ์จะได้มาร่วมกันได้มากที่สุด

๖.๑๐ ประเพณีเกี่ยวกับงานศพ

เมื่อชาวมุสลิมถึงแก่กรรม เจ้าภาพจะประกอบพิธีขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า (ละหมาด) และฝังภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมงนับจากเวลาสิ้นใจ และห้ามทำอื่นใดอันเป็นการทรมานต่อศพ เช่น การผ่าตัดหลังจากสิ้นชีวิตแล้ว ทั้งนี้ เพราะชาวมุสลิมเชื่อว่าผู้ตายจะมีความรู้สึกเช่นเดียวกับเมื่อยังมีชีวิตอยู่ เว้นแต่เกิดความเจ็บปวดขึ้น และไม่สามารถร้องออกมาได้เท่านั้น เป็นหน้าที่ของญาติหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่เป็นมุสลิมหรือมุสลิมคนใดคนหนึ่งจะจัดการกับศพตามหลักการทางศาสนา ๔ ประการ คือ อาบน้ำศพ ห่อศพ กล่าวอำนวยพรต่อศพ (ละหมาดให้แก่ศพ) และฝัง

ผู้ที่จะไปร่วมงานจะมีมาน้อยเพียงใดนั้น อยู่ที่ศพนั้นจะเป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่นมาน้อยเพียงใด แต่ถึงอย่างไรก็ตาม มุสลิมทุกคนถือเป็นหน้าที่ของตนที่จะไปเยี่ยมเยียนและละหมาดให้ศพ และไปร่วมแสดงความเสียใจกับญาติ การเยี่ยมอาจะนำเงินหรือเครื่องบริโภคไปร่วมทำบุญกับเจ้าภาพตามแต่ประเพณีของคนในหมู่บ้านนั้น ในพิธีศพข้าราชการและมิตรสหายที่นับถือศาสนาพุทธหรือศาสนาอื่นจะไปร่วมด้วยก็ได้ ไม่ห้ามข้าราชการจึงสมควรไปร่วมเสมอ เว้นแต่จะเข้าไปจะต้องจัดการกับศพอย่างหนึ่งอย่างใดก่อนเจ้าภาพเชื่อเชิญนั้นไม่ได้เด็ดขาด จะนำเงินหรือสิ่งอื่นใดไปร่วมทำบุญ โดยมอบผ่านให้กับเจ้าภาพก็เป็นการสมควร

ผู้ที่ตายเพื่อป้องกันประเทศชาติ ศาสนา มุสลิมถือว่าเป็นการตายอย่างมีเกียรติ และได้รับความโปรดปรานจากพระผู้เป็นเจ้า ในพิธีศพของผู้ตายกรณีนี้ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จะต้องไปร่วมงานศพและให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่โดยตลอด ละเว้นมิได้ ข้าราชการผู้น้อยก็สมควรจะปฏิบัติเพื่อให้เกียรติแก่ผู้ตาย มารยาทในการเยี่ยมศพนั้น มุสลิมห้ามกราบศพ ห้ามไวทุกข์ ห้ามร้องไห้ร่ำพัน สำหรับการจัดการต่อศพของผู้ตายที่ตายเนื่องจากป้องกัน

ประเทศชาติ ศาสนา จะไม่มีการอาบน้ำศพ ให้จัดการห่อศพแล้วทำการฝังตามพิธีการทางศาสนาอิสลามได้

แต่สำหรับผู้ที่ตายธรรมดานั้น จะต้องทำความสะอาดศพทั้งร่างอย่างแผ่วเบาแล้วรดด้วยน้ำใบพุทรา น้ำสมการบูน เป็นต้น แล้วจึงอาบน้ำละหมาด ก่อนอาบน้ำละหมาด บางศพก็จะเชิญญาติหรือผู้ให้เห็นสมควรรดน้ำศพก่อน โดยรดจากศีรษะไปจดเท้า จากนั้นก็นำศพมาห่อด้วยผ้าขาว สำหรับชายอย่างน้อย ๑ ชั้น หญิงอย่างน้อย ๓ ชั้น ใช้เศษผ้าขาวผูกมัดเหนือศีรษะ ระหว่างลำตัว และปลายเท้า เพื่อให้ศพนั้นเป็นไปอย่างเรียบร้อย แล้วนำลงวางบนแคร่หรือหีบศพ ทั้งนี้ แล้วแต่ความเหมาะสมของพื้นดิน ถ้าเป็นบริเวณที่มีน้ำท่วมถึงก็จะต้องบรรจุในหีบก่อน หลุมที่จะใช้ฝังศพลึกขนาดช่วงตัวคน หรือประมาณสองเมตร เพื่อมิให้สัตว์ขุดคุ้ยและไม่ให้กลิ่นออก การฝังให้หันหน้าศพไปทางทิศตะวันตก นอนตะแคงให้ไหล่ขวาลง

ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์สินและภรรยาของผู้ถึงแก่กรรม ศาสนาอิสลามห้ามนำทรัพย์สินของผู้ถึงแก่กรรมไปใช้ก่อนที่จะจัดการแบ่งแก่ทายาท นอกจากจะใช้ตามความจำเป็นในการจัดการศพก่อนฝัง แต่อย่างไรก็ดี ลูกหลานมักจะรับเป็นภาระของตนเอง เพื่อทดแทนบุญคุณ และเป็นการทำบุญให้แก่ผู้ตายในโอกาสนั้นด้วย หลังจากเสร็จการฝังศพแล้ว ก็จะมีการสะสางหนี้สินของผู้ตาย แล้วจึงแบ่งมรดกให้แก่ผู้สมควรจะได้รับ ตามหลักการทางศาสนา มีบัญญัติไว้ในพระคัมภีร์อัลกุรอาน โดยเจ้าภาพจะเชิญผู้ที่มีความรู้มาจัดการแบ่ง สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้จะไปจัดการแบ่งกันที่สำนักงานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือมอบให้อิหม่ามจัดการ ในกรณีที่เกิดลงกันไม่ได้ก็ต้องให้ตะเียะยุติธรรมเป็นผู้ชี้ขาด

หญิงที่สามีถึงแก่กรรมจะต้องให้เกียรติสามี โดยอยู่ในบ้าน ประกอบศาสนกิจ และจะแต่งงานไม่ได้จนกว่าจะพ้นกำหนดการครองตัว (อิดคะห์)

สำหรับวันศุกร์ซึ่งเป็นวันสำคัญประจำสัปดาห์ ในการละหมาดตอน บ่ายจะไปร่วมกันกระทำ ณ มัสยิด และมีการแสดงธรรมกถาเพิ่มขึ้นอีกด้วย เพื่อเป็นการอบรมให้ผู้ร่วมละหมาดได้มีความรู้ในการปฏิบัติตน และนำไป สั่งสอนแก่สมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ วันศุกร์ยังเป็นวันที่ชาวบ้านจะได้ มาพบกันในรอบสัปดาห์ บางคนจึงต้องหยุดงานในวันนี้เพื่อให้ได้มีโอกาส อยู่ที่มีสยิดให้นาน ๆ การละหมาดวันศุกร์เป็นการประกอบศาสนกิจร่วมกัน ฟังธรรมร่วมกัน จึงเห็นสมควรที่ผู้บังคับบัญชาจะให้ความร่วมมือ โดยให้ โอกาสแก่มุสลิมได้บังคับบัญชาไปประกอบศาสนกิจ (ในบ่ายวันศุกร์ได้) ซึ่งจะได้ทั้งพระคุณและได้ให้คนในบังคับบัญชาได้รับการอบรมอยู่เสมอด้วย

ส่วนการละหมาดในวันอื่นนั้น ถ้าใครมีบ้านใกล้มัสยิดก็จะไปปฏิบัติ ที่มีสยิด เพราะถือว่าได้กุศลมากกว่า แต่ถ้าไม่สะดวกการละหมาดที่บ้านของ ตนเองก็ใช้ได้

๓.๒ การถือศีลอดหรือpuasa

การถือศีลอดเป็นศาสนกิจที่ระบุไว้ในพระคัมภีร์อัลกุรอาน ที่จำเป็น จะต้องกระทำในเดือนรอมดอน คือ เดือนที่ ๙ แห่งศักราชอิสลาม ผู้ที่ไม่ ต้องถือศีลอด คือ หญิงที่มีประจำเดือน หญิงมีครรภ์ หญิงคลอดบุตร เด็ก อ่อน คนชรา และคนเดินทาง เป็นต้น แต่เมื่อพ้นภาวะดังกล่าวแล้ว จะต้อง ถือศีลอดเป็นการชดใช้ตามวันที่ขาดไป นอกจากคนชราภาพที่หมดความ สามารถจะอดอาหารได้ ให้ออกอาหารแทนวันละหนึ่งทะนาน

ผู้ที่ศรัทธาในการถือศีลอด และผู้ต้องการชดใช้การถือศีลอดที่ขาดไป จะถือศีลอดต่ออีก ๖ วันหลังวันตรุษ เป็นการเพิ่มกุศลและชดใช้วันที่ขาดไป การถือศีลอดนอกเหนือจากเดือนรอมดอนมีหลายวันด้วยกัน และไม่จำเป็น เหมือนเดือนรอมดอน เพราะทำเพื่อรับกุศลผลบุญเป็นทวีคูณเท่านั้น ประโยชน์ที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับตามมาก็คือ เป็นการฝึกจิตใจให้มีความเข้มแข็ง

มีความอดทน เห็นอกเห็นใจผู้ยากไร้ และเป็นคนที่มิใจเมตตาปราณี เพราะเป็นการอดคอยอาหารไว้สำหรับผู้ขัดสน

การอดมีระยะเวลาตั้งแต่แสงอรุณขึ้นจนกระทั่งพระอาทิตย์ตก เป็นเวลา ๒๔ หรือ ๓๐ วัน ทั้งนี้ถือตามผลการตวงจันทรในวันที ๒๔ ของเดือนเป็นหลัก การอดก็ต้องอดทั้งอาหาร น้ำ และกิเลส ทั้งจะต้องระงับความอยากได้ทั้งกาย วาจาและใจ จึงจะได้กุศลครบถ้วน

เมื่อได้ทราบความสำคัญของการถือศีลอดแล้ว ผู้เป็นผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานควรแสดงความเห็นใจชนชาวไทยมุสลิมที่ผู้กำลังถือศีลอดด้วยการลดงานที่เคยทำให้น้อยลง ไม่ย่ำแย่ด้วยประการทั้งปวง งดฝึกงานหนักหรือทำงานกลางเจ็มนาน ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาในการประกอบศาสนกิจได้ปฏิบัติภารกิจอย่างเต็มที่ เป็นการส่งเสริมให้ทำความดี และแสดงให้เห็นใจต่อกัน

๗.๓ การบริจาคทาน (หรือซะกาต)

การบริจาคทานของมุสลิมมี ๒ อย่าง คือ การบริจาคทานตามที่ศาสนบัญญัติและการบริจาคตามศรัทธา การบริจาคตามศาสนบัญญัติที่เรียกว่า **ซะกาต** นี้ ผู้ที่จะต้องบริจาคได้แก่ ผู้ที่มีทรัพย์สินเก็บไว้ได้ครบปี ผู้มีออก-ปศุสัตว์ ผู้ที่ทำการเพาะปลูก ส่วนจำนวนบริจาค เงินทองจะต้องบริจากร้อยละ ๒.๕๐ พืชที่ตนเองเพาะปลูกจะต้องบริจากร้อยละ ๑๐ ในกรณีที่ต้องเสียค่าแรงงานจะต้องออกร้อยละ ๕ ส่วนปศุสัตว์นั้น ก็มีรายละเอียดอีกต่างหาก

ผู้มีสิทธิจะได้รับทานได้แก่ ผู้ยากจนเข็ญใจ ผู้เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามใหม่ ผู้มีหนี้สิน ผู้ขาดปัจจัยในการเดินทาง ผู้เผยแพร่ศาสนา เป็นต้น การบริจาคดังกล่าวเป็นการสงเคราะห์สังคม ด้วยการให้ความช่วยเหลือในเรื่องค่าครองชีพ และเป็นการลดช่องว่างระหว่างคนมีเงินและคนจน

๗.๔ การประกอบพิธีฮัจย์

การประกอบพิธีฮัจย์จะต้องเดินทางไปปฏิบัติที่นครเมกกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นที่ตั้งของอัลกะอ์บะห์ และไม่สามารถจะจำลองสถานที่นั้นไปไว้ ณ ที่ใดได้ เพราะอิสลามไม่เคารพในสิ่งจำลอง ระยะเวลาที่จะปฏิบัติคือ วันที่ ๙-๑๓ ในเดือนที่ ๑๑ ทางศักราชฮิจเราะห์ การประกอบศาสนกิจข้อนี้ เป็นข้อเดียวในการปฏิบัติ ๕ ประการ ที่ใช้เฉพาะผู้ที่สามารถปฏิบัติได้เท่านั้น ถ้าไม่สามารถปฏิบัติได้ก็ไม่ถือเป็นการบาปประการใด ความสามารถในที่นี้หมายถึงเงินทองพอที่จะเดินทางไปได้ โดยครอบครัวที่อยู่ข้างหลังไม่ลำบาก ทั้งต้องเป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์ และการเดินทางมีความปลอดภัยเป็นการประกอบศาสนกิจที่กระทำเพียงครั้งเดียวในชีวิต แต่ไม่ห้ามสำหรับการไปปฏิบัติอีกในครั้งหลังๆ

การเดินทางไปประกอบศาสนกิจในข้อนี้ นอกจากจะปฏิบัติที่นครเมกกะห์แล้ว ยังจะต้องเดินทางต่อไปยังเมืองมดีนะห์ เพื่อเยี่ยมสุสานของท่านศาสดามุฮัมมัด และประกอบศาสนกิจ (ละหมาด) ณ สถานที่ดังกล่าวประมาณ ๑๐ วัน นอกจากนั้น ก็ยังต้องเดินทางไปเยี่ยมสถานที่อื่นๆ ทางประวัติศาสตร์ของศาสนาอีกหลายแห่ง ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนอื่นๆ ภาครไ้ยินยอมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ก่อนเดือนถือศีลอด เพื่อถือศีลอดที่นั่น ถือว่าเป็นการเพิ่มกุศล แต่ปัจจุบันไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ เนื่องจากทางประเทศซาอุดีอาระเบียให้เวลาพำนักรู้น้อย

ผู้ที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์มาแล้ว จะมีคำนำหน้านามว่า “ฮัจยี” สำหรับผู้ชาย และ “ฮัจยะห์” สำหรับผู้หญิง และมักจะแต่งกายให้ถูกต้องตามหลักศาสนา เช่นผู้หญิงจะมีการแต่งกายที่มิดชิด มีผ้าคลุมศีรษะ ส่วนฝ่ายชายจะสวมหมวกสีขาว หรือโพกศีรษะ เป็นต้น

๗.๕ วันสำคัญทางศาสนาอิสลามบางวันที่ควรทราบ

วันสำคัญทางศาสนาอิสลามที่ควรทราบ โดยเฉพาะผู้ที่ไปรับราชการหรือปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

๑. วันตรุษหรือฮารีรายอ วันตรุษทางศาสนาอิสลามในปีหนึ่งมี ๒ วัน คือวันอีดีลฟิตรี (หรือรายอปูวาซา) และวันอีดีลอัฎฮา (หรือรายอ-ฮายี) วันตรุษทั้งสองวันนี้ห่างกัน ๗๐ วัน มุสลิมจะไปร่วมกันละหมาดในวันตรุษที่มัสยิดประมาณเวลา ๙.๐๐ น. โดยพาครอบครัวไปด้วย หลังจากนั้นก็มีกรพบปะให้พรกัน ขออภัยกัน ไปเยี่ยมเยียนผู้ใหญ่ตลอดจนเยี่ยมสุสาน (กุโบร์) ให้ความสนุกสนานรื่นเริงแก่เด็ก ๆ และทำทาน

วันอีดีลฟิตรี (รายอปูวาซา) หรือเรียกกันในจังหวัดภาคใต้ว่า วันรายอปอซอ เป็นวันตรุษครั้งแรกของปี หลังจากมุสลิมได้ถือศีลอด (ปอซอ) มาแล้วในเดือนรอมดอนเป็นเวลาหนึ่งเดือน ทางศาสนากำหนดให้ปฏิบัติศาสนกิจตามที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นในวันตรุษ และต่อจากวันนั้นอีกสามวัน

ก่อนประกอบพิธีละหมาดเนื่องในวันอีดีลฟิตรี จะมีการประกอบพิธีกรรมอย่างหนึ่งคือ ฟิตเราะห์ (การบริจาคข้าวสาร)

ฟิตเราะห์ เป็นพิธีกรรมทางศาสนาอิสลามที่ปฏิบัติในวันอีดีลฟิตรี (หรือรายอปอซอ) พิธีนี้จะทำได้นับตั้งแต่วันเข้าเขตเดือนรอมดอนจนถึงตอนเช้าก่อนประกอบพิธีนมาซเนื่องในวันตรุษ เป็นทานแก่ผู้ยากจนเสียใจ โดยใช้อาหารที่บริโภคเป็นประจำในแต่ละประเทศ สำหรับประเทศไทยก็คือข้าวสาร เพื่อจัดการแจกพร่องในการถือศีลอด อันอาจจะมีให้หมดไปจากตนเอง ทุกคนจะต้องจ่ายข้าวสารจำนวน ๔ ทะนาน พ่อบ้านมีหน้าที่จ่ายให้บุคคลผู้อยู่ในความรับผิดชอบ เช่น ภรรยา บุตร คนใช้ เป็นต้น

ผู้รับบริจาคข้าวสารดังกล่าวก็มีคนยากจน คนเดินทางที่ขาดทรัพย์ คนที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามใหม่ ๆ ที่ขาดการดูแลเอาใจใส่จากญาติพี่น้อง

เดิม ผู้รับบริจาคต้องเป็นมุสลิม เพราะเป็นทานอันเกิดจากพิธีกรรมทางศาสนาโดยตรง

วันอีดีลอัฎฮา (รอยฮายี) วันตรุษหลัง ซึ่งเป็นระยะเวลาที่มุสลิมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ ณ นครเมกกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย กำลังประกอบศาสนกิจอยู่ และผ่านพ้นการพักแรมที่ทุ่งอารอฟะห์แล้ว พิธีกรรมทางศาสนาที่ปฏิบัติในวันนี้ส่วนใหญ่เหมือนกับวันอีดีลฟิตรี (รายอปอซอ) มีพิธีกรรมที่ไม่เหมือนอย่างหนึ่งคือ ไม่มีการบริจาคตแทนฟิตรีเราะห์ (บริจาคตข้าวสาร) แต่มีพิธีกรรม กุรบาน (การเชือดสัตว์เป็นพลีทาน) แทน

กุรบาน เป็นพิธีกรรมทางศาสนาอิสลามเพื่อปฏิบัติในวันอีดีลอัฎฮา (รอยฮายี) หลังจากละหมาดเนื่องในวันอีดีลอัฎฮาแล้ว และต่อจากนั้นอีก ๓ วัน งดเว้นการฆ่าสัตว์เป็นพลีทานแก่มุสลิมผู้ยากไร้ สัตว์ที่จะเชือดต้องมีลักษณะสวยงาม มีอวัยวะทุกอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ คือไม่พิการหรือมีอวัยวะไม่สมบูรณ์

สัตว์ที่ศาสนาอนุญาตให้เชือดเพื่อพิธีกรรม สำหรับประเทศไทยมีดังนี้

แพะ แกะ จำนวน ๑ ตัว ถือเป็น ๑ ส่วน

วัว ควาย จำนวน ๑ ตัว ถือเป็น ๗ ส่วน

ผู้ที่ประกอบพิธีกรรมนี้จะเชือดเพื่อตนเอง ๑ ส่วน อุทิศให้แก่ผู้อื่นก็ได้ หรือจะทำร่วมกับเพื่อนฝูง ญาติ ก็ได้ ตามจำนวนส่วนของเนื้อสัตว์

บุคคลผู้รับบริจาคตแทนฟิตรีเราะห์ (ข้าวสาร) หรือกุรบาน (เนื้อสัตว์) เป็นทานนั้น จะต้องเป็นมุสลิมโดยเฉพาะ จะมอบแก่คนศาสนาอื่นมิได้เพราะทั้งสองอย่างดังกล่าวมา มิใช่การบริจาคตเพื่อการสงเคราะห์ธรรมดา แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา หลักการทางศาสนาอิสลามถือว่า เรื่องพิธีกรรมทางศาสนาจะต้องปฏิบัติเป็นส่วนตัวเฉพาะผู้นับถือศาสนานั้นๆ จะละเล้ากันหรือแลกเปลี่ยนปฏิบัติกันและกันไม่ได้ อิสลามจึงห้ามร่วมพิธี

กรรมทางศาสนาอื่น ๆ และห้ามผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ ร่วมพิธีกรรมของอิสลาม เมื่อ قربานและฟิตรีเราะห์เป็นพิธีกรรมทางศาสนา เนื้อและข้าวสารจึงรับได้ เฉพาะมุสลิมเท่านั้น

ส่วนการร่วมในการรื่นเริง และการเยียมเยียนกันนั้น ผู้นับถือศาสนาอื่นไปร่วมด้วยได้ และเป็นการแสดงออกซึ่งน้ำใจอันดีงามด้วย

๒. วันขึ้นศักราชใหม่ คือวันที่ ๑ เดือนมุฮัรรัม เป็นวันแรกของการเริ่มศักราชใหม่ ตามประวัติศาสตร์ถือว่าเป็นวันที่ท่านศาสดามุฮัมมัดลี้ภัยจากนครเมกกะห์ไปสู่นครมดีนะห์ นับจนถึงบัดนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๓) เป็นอิเราะเราะห์ศักราชที่ ๑๔๐๐ เมื่อวันนี้ได้เวียนมาบรรจบ มุสลิมจึงรำลึกถึงเหตุการณ์ในวันนั้น แต่เพื่อมิให้ความรำลึกภาพเหตุการณ์สำคัญในวันนั้นเป็นการสูญเปล่า ก็ประกอบกิจกรรมกุศล เช่นการอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอาน การเยี้ยคำสฤติสรรเสริญองค์พระศาสดาตลอดจนขอพร มาปฏิบัติเสริม อันถือว่าเป็นสิริมงคล ดีกว่าจะนำเอาอบายมุขมาเฉลิมฉลองในวาระดังกล่าว ซึ่งนอกจากจะไม่ได้บุญกุศลแล้ว ยังตกเป็นบาปอีกโสดหนึ่งด้วย

ปัจจุบันบางแห่งจะจัดทำหนังสือ ประกอบด้วยบทความประวัติการอพยพของท่านศาสดา เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษา หรือจัดให้มีการอ่านประวัติของท่านศาสดาในตอนอพยพเพื่อระลึกถึงพระองค์ หรือจัดนิทรรศการเป็นตัวอักษรหรือภาพสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอพยพของพระองค์ เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษา และถือว่าเป็นการต้อนรับศักราชใหม่ นอกจากนั้น ก็ได้นำประเพณีการส่งบัตรอวยพรปีใหม่โดยทั่วไปมาประยุกต์ใช้ในวันสำคัญนี้ด้วย

๓. วันเมอลิด (เฉลิมฉลองคล้ายวันประสูติของศาสดามุฮัมมัด) ตรงกับวันที่ ๑๒ เดือนรอบีอุลเอาวัล (เดือนที่สามทางศักราชอิสลาม) เมื่อวันนีเวียนมาบรรจบครบรอบ มุสลิมจะได้จัดงานถวายความรำลึกถึงท่านศาสดามุฮัมมัด อาจจัดขึ้นตามมัสยิด หรือตามบ้านก็ได้ ในพิธีจะมีการนำประวัติของท่านศาสดามากล่าวถึงเป็นการสฤติในคุณธรรมอันสูงส่งของ

พระองค์ มีทั้งการกล่าวด้วยร้อยแก้วและร้อยกรอง เป็นประการหนึ่งที่สอนให้
เยาวชนได้รู้จักบุคคลสำคัญทางศาสนา เป็นการเผยแพร่พระเกียรติคุณของ
ท่านศาสดาผู้มีพระคุณ และแสดงกตเวทิตาคุณไปในตัวด้วย นอกจากนั้นก็มี
การอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอาน การกล่าวคำรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงไว้ซึ่ง
พระมหากرุณา ตลอดทั้งมีคำอำนวยพรต่อศาสดา เมื่อเสร็จพิธีการทางศาสนา
แล้วก็จัดเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมชุมนุมโดยไม่เลือกศาสนา

การจัดงานในวันนี้นับว่าจังหวัดถือเป็นงานประจำปีของจังหวัด ประกอบ
ด้วยพิธีการทางศาสนา และเผยแพร่ศาสนา ตลอดจนสร้างความเข้าใจ
แก่ชนศาสนิกอื่น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็จัดงานนี้ด้วย โดยได้รับความ
ร่วมมือจากจังหวัด ส่วนในกรุงเทพมหานครถือเป็นงานระดับประเทศ
เรียกว่า “เมาลิตกลาง” ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธี หรือทรงโปรดให้มีผู้แทนพระองค์
เป็นประธานในพิธีทุกปีเสมอมา

วันอาชูรอ ตรงกับวันที่ ๑๐ เดือนมุฮัรรัม ซึ่งเป็นเดือนแรกทางศักราช
อิสลามเป็นวันที่พระผู้เป็นเจ้าได้ประทานสิ่งต่าง ๆ ให้แก่ชาวโลกหลายประการ
โดยเฉพาะในวันนี้ประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่า เป็นวันที่เรือของศาสนานูห์
ซึ่งบรรทุกประชาชนของท่านจำนวนหนึ่งได้มาจอด ณ ที่แห่งหนึ่ง ขณะที่
มหาอุทกภัยถึงวาระที่สุด และต่างก็พันภัย เสรียงอาหารที่เหลืออยู่ใน
พระศาสดาได้นำมาปรุงอาหารรับประทาน ดังนั้นมุสลิมจึงรำลึกถึงเหตุการณ์
นั้น และได้ปฏิบัติตามอย่างโดยนำเอาพืชและเนื้อสัตว์มาควนเป็นอาหารคาว
บ้าง หวานบ้าง เรียกชื่อตามความสำคัญของวันว่า “อาชูรอ” และเรียก
เพี้ยนไปว่า บูโบ ก็มี ซึ่งมีความหมายว่าการเอามารวมกัน

วันเม็ยะร่า ตรงกับวันที่ ๒๗ เดือนระยั๊บ (เดือนที่ ๗ ทางศักราช
อิสลาม) เป็นวันที่ศาสดามุฮัมมัดได้ทรงออกเดินทางจากมัสยิดอัล-หะรอม
นครเมกกะห์ ไปสู่มัสยิดอัล-อักซอ นครเยรูซาเล็ม จากนั้นก็เสด็จสู่ฟากฟ้า

เพื่อรับบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องละหมาด ๕ เวลา ฉะนั้นเพื่อรำลึกถึงพระ-
ประวัติส่วนนี้ มุสลิมจึงร่วมกันอ่านชีวประวัติเรื่องการ “เมื่อยะราจ” (คณนา)
เพื่อเป็นการสอนให้เยาวชนได้ทราบชีวประวัติตอนหนึ่งของท่าน

วันนิจฟูชะอ์บาน ตรงกับวันที่ ๑๕ เดือนชะอ์บาน (เดือนที่ ๘ ทาง
ศักราชอิสลาม) ซึ่งเป็นระยะก่อนการถือศีลอดเดือนรอมดอน ๑๕ วัน เป็น
วันที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานพรแก่ชาวโลก มุสลิมจะร่วมกันประกอบกุศล
กิจโดยการถือศีลอด การอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอาน และขอพรจากพระผู้เป็น
เจ้าให้ประทานลาภอันกว้างขวาง และบริสุทธิ์ ขอให้มียาอุ้มขวัญยืนเพื่อ
ได้ประกอบคุณงามความดี และให้มีศรัทธาแน่นแฟ้น เป็นต้น นอกจากนี้
ก็ยังขอให้พระผู้เป็นเจ้าทรงโปรดประทานอภัยให้แก่วงศ์วานที่ล่วงลับไป
แล้วอีกด้วย

วันสำคัญต่าง ๆ ดังกล่าวมา จะระบุว่าตรงกับวันที่เท่าไร เดือนอะไร
ตามวันเดือนสากลไม่ได้ เนื่องจากอิสลามกำหนดวันตามจันทร์คติ และถือ
การเห็นดวงจันทร์ ในวันที่ ๒๙ ของเดือน เป็นการกำหนดวันเริ่มต้นเดือน
ใหม่ ในรอบปีหนึ่งจึงมี ๓๕๐ หรือ ๓๕๕ วัน ซึ่งตามสากลมี ๓๖๕ วัน วัน
สำคัญวันหนึ่ง ๆ จึงเลื่อนขึ้นปีละประมาณ ๑๐ วัน

การถือดวงจันทร์เป็นเกณฑ์กำหนดวันเริ่มต้นเดือน มีระบุไว้ในพระ-
คัมภีร์อัลกุรอาน แม้จะมีหลักเกณฑ์ในการคำนวณแล้วก็ตาม ทางศาสนาก็
ถือปฏิบัติตามหลักการที่บัญญัติไว้ตลอดไป

๗.๖ สิ่งต้องห้ามสำหรับมุสลิม

โดยทั่วไปมักเข้าใจว่า อิสลามมีข้อห้ามปฏิบัติอยู่เพียงไม่กี่อย่าง ตาม
ที่มีผู้สังเกตเห็น ความจริงข้อห้ามต่าง ๆ ในศาสนาอิสลามมีมากเกินกว่าจะ
นำมากล่าว ณ ที่นี้ได้หมด เพื่อจะอนุโลมให้พอดีกับความเข้าใจทั่วไป จึงขอ
นำมากล่าวไว้บ้างเป็นการประเทืองปัญญาผู้ประสงค์จะทราบ ดังนี้

๑) สุนัขและสุกร นอกจากมุสลิมจะไม่บริโภคเนื้อของสัตว์เหล่านี้แล้ว ยังถือว่าแม้กระทั่งพื้น หาง และรอยเท้าของมันเป็นที่น่ารังเกียจ ดังนั้นมุสลิมจึงไม่นิยมเลี้ยงสัตว์ทั้งสอง

๒) ไม่บริโภคเนื้อสัตว์อีกหลายชนิดที่ศาสนาบังคับห้าม

๓) ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ (ประเภทที่ศาสนาอนุญาตให้บริโภค ซึ่งมีได้เชือดตามหลักศาสนา ยกเว้นสัตว์น้ำ)

๔) ไม่กินดอกเบญจ

๕) ไม่เสพสุรา และเครื่องเสพมึนเมาอื่นๆ

๖) ไม่เล่นการพนัน

๗) ไม่ทำประเวณีนอกอนุญาต

๘) ไม่บูชาเจว็ด ดวงดาว โชคเขา ต้นไม้ หรือก้อนวัตถุใดๆ เป็นพระเจ้าเบ็ดเตล็ด

สำหรับข้อ ๘) ทางศาสนาจะปรับโทษให้ตกเป็นผู้ขาดสภาพความเป็นมุสลิมทีเดียว ส่วน ๑-๗ ปรับโทษฝ่าฝืน เพียงเป็นการบาปเท่านั้น

๘. ขนบธรรมเนียมประเพณีบางประการของ ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

วัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อยู่ติดติดกันย่อมมีความสัมพันธ์ และถ่ายทอดให้แก่กันจนสะสมปนกัน เกิดเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นอยู่ใกล้ชิดกันนั้นขึ้น จังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ประชาชนทั้งสองประเทศสามารถไปมาหาสู่กันได้โดยสะดวก และนับถือศาสนาอิสลามด้วยกัน ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีภาษาและวัฒนธรรมหลายอย่างคล้ายกับชาวมุสลิมในตอนเหนือของมาเลเซีย แต่ไม่เหมือนกันทีเดียว มีสิ่งที่ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐจากท้องถิ่นอื่นของประเทศที่ไปปฏิบัติงานในท้องที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรทราบ ดังต่อไปนี้

๘.๑ อาหารและเครื่องดื่ม

ชาวไทยมุสลิมจะไม่รับประทานและไม่แตะต้องเนื้อสุกร ไม่รับประทานเนื้อสัตว์บางชนิดที่ไม่ได้เชือดตามหลักการทางศาสนา ไม่รับประทานสัตว์บางชนิดที่ต้องห้ามตามที่มีระบุไว้ในพระคัมภีร์อัลกุรอาน ไม่ดื่มสุรา เมรัย และสิ่งมีนเมา เช่น ยาเสพติด กัญชา ฝิ่น เป็นต้น ไม่จำหน่ายและให้เป็นของกำนัล ของขวัญ และจะถือว่าการดูหมิ่นอย่างรุนแรง ถ้าหากมีใครนำมาให้ หลอกให้รับประทานหรือดื่ม หรือนำภาชนะของมุสลิมไปใส่สิ่งที่ต้องการห้ามเหล่านั้น

๘.๒ ภาษา

ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นภาษามลายู ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และจากการติดต่อสัมพันธ์กับมุสลิม ชาวมาเลเซียซึ่งอยู่ในดินแดนที่ใกล้ชิดกัน ปัจจุบันชาวไทย

มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้พูดภาษาไทยได้กว่าร้อยละ ๕๐ และใช้ทั้งภาษาไทยและภาษามลายูในชีวิตประจำวัน ส่วนในจังหวัดสตูลนั้นชาวไทยมุสลิมพูดภาษาไทยมากกว่าภาษามลายู ชาวไทยมุสลิมจะต้องเรียนรู้พระคัมภีร์อัลกุรอาน เพื่อใช้ในการประกอบศาสนกิจประจำวัน จึงสามารถอ่านเขียน ภาษาอาหรับได้ ส่วนตำราเรียนทั่วไปที่ใช้ในการสอนวิชาการศาสนานั้น มีทั้งภาษาอาหรับและภาษายาวี (ภาษามลายูที่ใช้เป็นภาษาเขียนในตำรา)

๘.๓ การแต่งกาย

ตามหลักการของศาสนาอิสลาม สตรีต้องแต่งกายมิดชิด เมื่อก่อนนี้สตรีชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ห่มโสร่งปาเต๊ะกรอมเท้าและสวมเสื้อคออก พร้อมกับมีผ้าคลุมศีรษะด้วย ในปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้ผ้าธรรมดากลับเป็นผ้าห่มยาวหรือกระโปรงยาวตามสมัยนิยม ในสมัยก่อนผู้ชายแต่เดิมนิยมห่มโสร่ง สวมหมวกหนึบหรือหมวกทรงมะนาวตัดหรือโปกศีรษะ และการคลุมศีรษะของผู้หญิงถือเป็นการแต่งกายตามศาสนานิยม จะไม่ถอดออกแม้เข้าไปในบ้านอาหาร ในปัจจุบันจะแต่งกายทั้งแบบสากลนิยมและศาสนานิยม

๘.๔ การไปมาหาสู่กัน

ชาวไทยมุสลิมนิยมมีการเยี่ยมเยียนเมื่อมีการเกิด การเจ็บ การตาย ทั้งนี้ถือเป็นหลักปฏิบัติศาสนาอิสลามด้วย โดยเฉพาะการเจ็บและการตายจะมีความสำคัญมากกว่าการเกิด ดังจะสังเกตได้ว่า เมื่อมีคนไปเจ็บที่โรงพยาบาล จะมีผู้ไปเยี่ยมมากกว่าผู้นับถือศาสนาอื่น ส่วนการตายก็เช่นเดียวกัน แต่ไม่มีการไว้ทุกข์ด้วยสีดำ ฉะนั้น คนนับถือศาสนาอื่นจะไปในงานศพ ไม่ต้องแต่งกายไว้ทุกข์ก็ได้ แต่ควรแต่งกายด้วยสีเรียบ ๆ

๘.๕ การเข้าไปในบ้านของมุสลิม

เมื่อพบกันครั้งแรก จะกล่าวให้พรก่อน คำให้พรนั้นมีความหมายในภาษาไทยว่า “ขอความสันติสุขจงมีแก่ท่าน” ผู้ที่ได้ยินจะต้องกล่าวตอบด้วย

การให้พรด้วยคำอย่างเดียวกัน ผู้นับถือศาสนาอื่น จะใช้คำกล่าว “สวัสดี” ก็ได้ ก่อนจะขึ้นบนบ้านจะต้องถอดรองเท้าหรือล้างเท้าเสียก่อน เพราะมุสลิมจะต้องรักษาความสะอาด เพื่อเป็นการสักการะต่อพระเจ้าเสมอ อนึ่ง จะเห็นว่าในบริเวณบ้านของมุสลิมไม่เลี้ยงสุนัข เพราะถือว่า น้ำลายสุนัขสกปรกอาจจะไปเลียบบนภาชนะหรือกินอาหารทำให้เกิดความสกปรก

๘.๖ การทำความเคารพ

ชาวไทยมุสลิมจะให้การสัมผัสมือทั้งสองข้างด้วยกัน สำหรับหญิงต่อหญิง หรือชายต่อชาย ถ้าระหว่างชายกับหญิงจะต้องรองมือด้วยผ้า เพื่อไม่ให้เนื้อต่อเนื้อสัมผัสกัน ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักการทางศาสนาอิสลามที่ว่า หญิงกับชายที่มีได้แต่งงานกันนั้น ห้ามถูกต้องเนื้อตัวซึ่งกันและกัน คนไทยในศาสนาอื่น จะให้การไหว้ตามประเพณีไทยก็ได้ ส่วนการกราบลงกับพื้นนั้น มุสลิมทำไม่ได้เนื่องจากการกราบนั้น ใช้ปฏิบัติเฉพาะกับพระเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น ซึ่งการก้มลงกราบนี้จะต้องให้อวัยวะทั้งเจ็ดแห่ง คือ มือทั้งสอง หน้าผาก เข่าทั้งสอง และปลายเท้าทั้งสองจดพื้น

๘.๗ ศาสนสถาน

ในตำบลหรือหมู่บ้านของชาวไทยมุสลิมจะมีมัสยิดหรือสุเหร่า เป็นศาสนสถานประจำตำบลหรือหมู่บ้านของตน มีขนาดใหญ่เล็กสวยงามตามฐานะของมุสลิมโดยส่วนรวมในตำบลหรือหมู่บ้านนั้น เพื่อใช้เป็นสถานที่สักการะพระผู้เป็นเจ้าหรือทำละหมาดร่วมกันทุกเวลา แต่เนื่องจากอาชีพของแต่ละคน แต่ละหมู่บ้านไม่เหมือนกัน บางเวลาจึงอาจจะมีการมาร่วมละหมาดน้อยหรือไม่มีเลย เช่น เวลาเที่ยง เวลาบ่าย เป็นต้น เพราะผู้ที่กำลังทำงานอยู่ ยังไม่เข้าบ้านของตน

มัสยิดหรือสุเหร่านั้นนอกจากจะใช้เป็นที่นมัสการต่อพระผู้เป็นเจ้า (ละหมาด) วันละ ๕ เวลาแล้ว ยังใช้ในการละหมาดและอบรมธรรมในวัน

ศุภร์ ซึ่งเป็นวันสำคัญประจำปี ใช้เป็นที่อบรมสั่งสอนเยาวชนในทาง
วิชาการศาสนา ใช้เป็นที่ประชุมชี้แจงเรื่องเกี่ยวกับงานของมัสยิด หรือรับ
ทราบนโยบายของทางราชการ

ข้อปฏิบัติสำหรับการเข้ามัสยิดหรือใช้สถานที่ของมัสยิด

๑. ภายในมัสยิดใช้เป็นที่ละหมาดและอบรมธรรม ห้ามพูดคุยกันใน
เรื่องราวทั่ว ๆ ไป นอกจากจะมีการอ่านอัลกุรอาน การรำลึกถึงพระเจ้าเท่านั้น

๒. การอบรมเรื่องอื่นหรือการประชุม ควรใช้บริเวณระเบียงของ
มัสยิดหรือสนามของมัสยิด หรือห้องประชุมที่ทางมัสยิดจัดไว้ เป็นห้องอบรม
และประชุม

๓. เมื่อจะขึ้นบนมัสยิดต้องให้เกียรติด้วยการถอดรองเท้า

๔. แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สะอาดและเรียบร้อย

๕. ไม่นำสิ่งที่ต้องห้ามตามหลักการทางศาสนาเข้าไปในบริเวณมัสยิด

๖. ไม่เสพของมีนเมา หรือเข้ามัสยิดในระหว่างที่ตนเองมีนเมาหรือ
มีกลิ่นของสิ่งมีนเมา

๗. รักษาความเงียบ เพื่อให้ผู้ที่กำลังประกอบศาสนกิจอยู่มีความ
สำรวมได้ดี

๘. ช่วยเสริมสร้าง ทบแต่ง มัสยิดให้อยู่ในสภาพที่ควรแก่การยกย่อง
อาทิ จัดงบประมาณในการบูรณะ หรือส่งเสริมการก่อสร้างให้แล้วเสร็จ

๙. ประเพณีส่วนรวมและประเพณีชาวพุทธ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยพุทธ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ร่วมกัน ประเพณีบางอย่างก็ปฏิบัติร่วมกันเป็นพิธีเดียวกัน เช่น พิธีลาซัง (หรือ ปูยอมือแน) ค่าย ชาวไทยมุสลิมและไทยพุทธที่อยู่ร่วมกันในหมู่บ้านตำบล ที่ทำนาเป็นอาชีพหลักทำร่วมกัน แต่การปฏิบัติพิธีทางศาสนาแยกกัน และ นอกจากนั้นยังมีประเพณีของไทยพุทธโดยเฉพาะ ซึ่งเวลามีนงานดังกล่าชาว ไทยมุสลิมที่เป็นที่รักนับถือ หรือเป็นมิตรสหายกันได้มาร่วมด้วย ข้าราชการ ที่ไปปฏิบัติงานในท้องถิ่นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงควรทราบอย่างยิ่ง เพื่อ ประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของตน คือ

๙.๑ พิธีลาซัง (หรือปูยอมือแน)

พิธีลาซัง (หรือปูยอมือแน) เป็นพิธีฉลองนาหลังจากการเก็บเกี่ยว เสร็จแล้ว “ลาซัง” เป็นภาษาท้องถิ่นปะกัใต้ คือ ลาดันข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้ว พิธีนี้มักจะทำในราวเดือน ๕ หรือเดือน ๖ หลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วทุก ๆ ปี การทำพิธีจัดออกเป็น ๒ ฝ่ายคล้ายคลึงกันคือ

๑) **พิธีฝ่ายพุทธ** เมื่อเสร็จการเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้ว คณะ คนแก่ประจำหมู่บ้านจะนัดกำหนดวันและสถานที่ทำพิธี ซึ่งมักจะถอย่านกลาง หมู่บ้าน ณ กลางทุ่งนาแห่งใดแห่งหนึ่ง แล้วแจ้งกำหนดวันทำการและสถานที่ให้ทราบทั่วกัน เมื่อถึงกำหนดวันทำการทุก ๆ คน จะเก็บซังข้าวในนาของ งานทุกกะบั้ง (แปลง) นำไปรวมกันมัดเข้าเป็นรูปคนสมมุติเป็นชายคน หนึ่ง หญิงคนหนึ่ง ชายชื่อซุมพุก หญิงชื่อสุนทรี ซึ่งมีคตินับถือว่าเป็นผีเสื้อ ผู้คลबरกาลประสิทธิ์ประสาทความอุดมสมบูรณ์ของข้าวกล้าพืชผล และ

กัจจัตถุพืชรูทังมวล (ผีเสื้อเขียนมาจาก “ผีเสื้อ” — ใช้อาย หมายถึง บรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ทวด คนไทยในแคว้นลาวเหนือเรียก “แตน” หมายถึง เทวดา—คูปงศาวดารลานช้าง) จัดอาหารคาวหวานมีข้าวเหนียว ข้าวเจ้า ข้าวต้ม (ข้าวต้มใบกระพ้อ) ขนมโดยมากคือขนมต้มขาว ไก่ต้มและไข่ต้ม ก่อนทำพิธีบวงสรวง จัดแบ่งอาหารที่นำมาออกเป็นสองส่วน นำไปถวายวัด ที่ใกล้เคียงส่วนหนึ่ง เหลือนอกนั้นเอาไว้บวงสรวง เสร็จแล้วใช้เลี้ยงคูกูซึ่งกัน และกัน

การบวงสรวง จัดตั้งร้านกลางแจ้งไม่มีหลังคา (ศาลเพียงตา) นำเอาเครื่องบวงสรวงมีอาหารต่าง ๆ ดังกล่าว ดอกไม้ ธูปเทียน ดอกมะพร้าว (จันมะพร้าว) มะพร้าวอ่อน ปอกเปลือกและเจาะเปลือกเปิดออก นำขึ้นไปตั้งบนร้าน นำรูปนายชุมพุก และนางสุนทรีมาตั้งหน้าร้าน ผู้เฒ่าอายุมากในตำบลทำหน้าที่เป็นผู้กล่าวคำบวงสรวง และกระทำพิธีแต่งงานให้แก่รูปจำลองทั้งสอง โดยกล่าวคำทำขวัญแต่งงานโดยตลอด เสร็จแล้วผู้ที่มาชุมนุมร่วมเลี้ยงอาหารซึ่งกันและกัน เป็นอันเสร็จพิธี โดยมากนิยมทำกันวันเดียว เริ่มตั้งแต่เวลาตอนเช้า เสร็จพิธีราวเที่ยงวัน บางแห่งกระทำกันสามวัน วันต้นทำพิธีดังกล่าว วันที่ ๒ วันที่ ๓ มีมหรสพแสดงกลางทุ่งนา ซึ่งโดยมากใช้หนังตะลุงสมโภชน์ในตอนกลางคืน

๒) **พิธีฝ่ายมุสลิม** คงกระทำเช่นเดียวกับฝ่ายพุทธ ผิดกันแต่ไม่มีการนำฟางหรือข้งมามัดเป็นรูปคนและแต่งงานกัน

พิธีการที่กระทำ คือ ถึงกำหนดวันทำการ ประชาชนในหมู่บ้านใกล้เคียง พร้อมกันนำอาหารมีข้าวเหนียว ข้าวต้ม มาชุมนุมกลางทุ่งนาที่กำหนดไว้ ทำพิธีลัมซังข้าว (รียอยฮือรามิง) เชิญโต๊ะครู โต๊ะอีหม่ามและโต๊ะปาเกอ่านคฺุอาขอพรจากอัลเลาะห์ เพื่อความสมบูรณ์ของข้าวกล้าในปีต่อไป เสร็จแล้วเลี้ยงอาหารและแจกเงินแก่โต๊ะครู โต๊ะอีหม่ามและโต๊ะปาเกเป็นอันเสร็จพิธีตอนเช้า ตอนบ่าย มีการชนไก่ ชนโคกกันกลางทุ่ง ในตอน

เย็นเลิกพิธี หากทำหลายวัน (โดยมากมักทำกัน ๓ วัน) การเลี้ยงและอ่าน
จูอาทำในวันต้นๆ วันต่อๆ ไปไม่มี มีแต่การชนโค ชนไก่ ในตอนบ่าย ใน
ตอนกลางคืนมีมหรสพเช่น หนังตะลุงสมโภชทั้ง ๓ คืน เป็นเสร็จพิธี

พิธีลาซัง (หรือปุยมือแน) บูชานาหรือฉลองน้าน ทำกันทุก
หมู่บ้าน (ชวานา) เป็นพิธีการที่ทางราชการควรส่งเสริมให้ทำเป็นประจำเพื่
ประจำ เพราะจะเกิดประโยชน์แก่เกษตรกรรมโดยตรง คือ

- ๑) เป็นการชุมนุมชวานาภายหลังการทำนาเรียบร้อยแล้ว
- ๒) ก่อให้เกิดความสนใจ เอาใจใส่ในการประกอบอาชีพ
- ๓) ในการชุมนุมนี้ควรมีการประกวดพันธุ์ข้าว และสัตว์เลี้ยง
สัตว์พาหนะ พันธุ์พืช และพืชผลต่างๆ

๕.๒ ประเพณีของชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้

หมายถึงประเพณีที่ชาวไทยพุทธ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยึดถือ
ปฏิบัติเป็นประจำสืบเนื่องมาแต่โบราณกาล เช่นเดียวกับในจังหวัดส่วนอื่นๆ
ของประเทศ เฉพาะประเพณีที่สำคัญๆ มีดังนี้

(๑) **ประเพณีวันว่าง** คำว่า “วันว่าง” คือ วันสงกรานต์นั่นเอง
ปกติทำกันกลางเดือน ๕ ตามปฏิทินหลวง อาจมีการเปลี่ยนแปลงวันใน
จันทรคติไปบ้าง แต่ตามสุริยคติถือเอาวันที่ ๑๓-๑๔-๑๕ เม.ย. ของปี เป็น
วันสงกรานต์ นางสงกรานต์ซึ่งเป็นเทพธิดาประจำปี จะเดินทางออกจากเมือง
วันที่ ๑๔ เม.ย. ถือว่าเป็นวันว่างเทพธิดา หรือวันเนา เพราะเทพธิดาองค์
เดิมออกไปองค์ใหม่ยังมาไม่ถึง จะมาถึงในวันที่ ๑๕ เม.ย. จึงถือว่าเป็นวัน
เถลิงศกขึ้นปีใหม่

เฉพาะวันว่างมีประชาชนไปทำบุญตักบาตรที่วัด บังสกุลปู่ ย่า ตา
ยาย พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว แล้วเที่ยวเตร่สนุกสนานตลอด
วัน สมัยใหม่นี้ได้รับประเพณีจากภาคกลางก็นำสิ่งของไปรดน้ำผู้ใหญ่ด้วย

(๒) **ประเพณีเดือนสิบ** คือ พิธีวันสารทบางแห่งทำกัน ปีละ ๒ ครั้งบ้าง บางแห่งทำครั้งเดียวบ้าง คือ เดือนสิบ แรม ๑ ค่ำ ครั้งหนึ่ง และเดือนสิบ แรม ๑๕ ค่ำ หรือวันคับอกครั้งหนึ่ง

ประเพณีนี้มีการชิงเปรตซึ่งทำสืบกันมาแต่โบราณกาล ว่า ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว และคนที่มีบาปหนาทกอยู่ในนรกนั้น ครั้นถึง เดือนสิบ แรม ๑๐ ค่ำ พระยายมได้ปล่อยให้ขึ้นมาพบปะญาติพี่น้อง ลูกหลาน ของตนในเมืองมนุษย์ และให้กลับไปในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือนสิบ พวกลูกหลานจึงต่างก็ชวนกันไปทำบุญตักบาตรตามวัด เพื่อ อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วเหล่านั้น เมื่อถึง ๑๕ ค่ำ เดือนเดียวกัน ก็ชักชวนกันไปทำบุญอีกครั้งหนึ่ง เพื่อส่งท่านเหล่านั้นกลับ

ในการทำบุญทุกคนนำข้าวสุก ข้าวสาร ขนมต่างๆ ไปยังวัด พร้อม ด้วยดอกไม้ธูปเทียน ขนมที่สำคัญจะขาดมิได้ คือ ขนมบ้า (ขนมสบ้า กลมๆ แทนเงิน) ขนมลา (แทนสินค้า) ขนมพอง ขนมเจาะหู ขนมเทียน ขนมถั่ววง นำไปถวายพระ และนำเอาอาหารอีกส่วนหนึ่งใส่กระทงไปวางบนแคร่ไม้ไผ่ กลางวัด เรียกว่า “ตั่งเปรต” เพื่อเซ่นให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว เมื่อพระฉัน เสร็จและกรวดน้ำแล้วมีการชิงเปรต คือแย่งอาหารในกระทงที่ตั้งไว้นั้นมารับ ประทานกันในบริเวณวัดนั่นเอง ถือกันว่าได้กินขนมที่เหลือจากปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งนอกจากจะทำให้ดีใจแล้ว ยังได้กุศลอีกโสดหนึ่งด้วย

(๓) **ประเพณีชักพระ (ลากพระ)** ประเพณีอันนี้มีมาแต่โบราณ กาลจนกระทั่งถึงปัจจุบันทั้งทางบกและทางน้ำ นิยมจัดกันในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ และเดือน ๕ แรม ๑ ค่ำ

(๔) **ประเพณีบวชนาค** คล้ายๆ กับที่ทำกันในภาคอื่นๆ

ประเพณีของชาวพุทธ หากเป็นประเพณีที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนา ชาวไทยมุสลิมจะร่วมในงานดังกล่าวไม่ได้ จึงจะไม่เห็นมุสลิมไปช่วยงาน

บรรณานุกรมงานแห่งพระ แต่ถ้าหากเป็นประเพณีที่ไม่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การแต่งงาน หรือการเยี่ยมศพ มุสลิมก็จะไปร่วมด้วยได้ จึงควรจะได้ รับทราบไว้ เพื่อไม่เข้าใจว่ามุสลิมเห็นแก่ตัว หรือเป็นการแบ่งแยก หรือไม่ ยอมสังคมด้วย

หมายเหตุ สำหรับข้าราชการที่ไปรับราชการอยู่ในจังหวัด ชายแดนภาคใต้

ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่นำมาเสนอนี้ เป็นส่วนหนึ่งของขนบ-ธรรมเนียมประเพณีของชาวภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามได้ถือ ปฏิบัติอยู่เท่านั้น ความจริงก็ยังมีอยู่อีกมากมายหลายอย่าง ซึ่งหากได้ติดตาม หรือตรวจสอบแล้ว ก็คงจะได้รับความรู้เพิ่มเติมอีกไม่น้อย เพราะตามได้นำ มาเสนอนี้ ยังขาดตกบกพร่องไม่สมบูรณ์อีกมาก จึงใคร่ฝากให้ช่วยสอบค้น และเขียนให้สมบูรณ์ด้วย จะได้เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่จะมารับราชการในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ในภายหน้า

๑๐. ข้อปฏิบัติของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ ของรัฐบาลในท้องที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องทราบ ประพฤติและปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล ให้สอดคล้องกับศาสนา และวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นอย่างถูกต้องและจริงจัง ข้าราชการ ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในท้องที่นี้หรือเป็นคนไทยมุสลิม ก็จะต้องประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี และหลักการศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน และผู้ที่จะเข้ารับราชการใหม่ หรือจะมาปฏิบัติงานในท้องที่นี้ด้วย ส่วนผู้ที่มาปฏิบัติงานใหม่หรือกำลังจะปฏิบัติงานในท้องที่นี้ ก็จะต้องศึกษาให้ทราบขนบธรรมเนียมประเพณี และหลักการของศาสนาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นให้ทราบอย่างละเอียดและเข้าใจถูกต้อง และตั้งใจประพฤติตนและปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นลำดับไป การบริหารและพัฒนาท้องที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลก็จะประสบผลสำเร็จ ข้อที่ควรปฏิบัติและละเว้นดังกล่าวมีดังต่อไปนี้:—

๑๐.๑ ข้อควรปฏิบัติ

ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรประพฤติตนและปฏิบัติงานดังนี้

๑) ถือว่าศาสนาไม่ใช่สิ่งที่จะแบ่งแยกคนไทยออกจากกันเป็นหมู่เป็นพวก ชาวไทยมุสลิมก็คือคนไทยที่นับถืออิสลาม มีสิทธิในการเป็นเจ้าของประเทศ และรับบริการต่าง ๆ จากรัฐเท่าเทียมกับคนไทยที่นับถือศาสนาอื่น หรือในท้องถิ่นอื่นของประเทศทุกคน

๒) สนับสนุนนโยบายในการบริหาร และพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และตามนโยบายให้ความอุปถัมภ์ต่อกิจการศาสนาอิสลามของรัฐบาล ตลอดจนให้ความเคารพนับถือผู้นำทางศาสนาอิสลาม ทั้งส่วนกลางส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ตามสมควรแก่ตำแหน่งหน้าที่ทางการศาสนาของท่านเหล่านั้น

๓) ถือเป็นหน้าที่พิเศษ ที่จะสนใจและให้ความช่วยเหลือแก่ชาวไทยมุสลิม ในการปฏิบัติศาสนกิจและประเพณีปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลาม โดยถือว่า ศาสนาเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศ

๔) ศึกษาหลักการ พระบัญญัติ ความหมายของศาสนาอิสลาม ขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนกิจของชาวไทยมุสลิม ให้ทราบอย่างถ่องแท้ เพื่อป้องกันการปฏิบัติผิดพลาดต่อชาวไทยมุสลิม และจะได้ปฏิบัติในสิ่งที่ชาวไทยมุสลิมต้องการและถูกต้อง จะได้เข้ากับประชาชนในท้องถิ่นได้

๕) แสดงความเคารพต่อสถานที่ พิธีกรรม ศาสนกิจและบุคคลสำคัญทางศาสนาอิสลาม โดยการปฏิบัติให้เหมาะสมตามที่หลักการของศาสนาอนุญาต เช่น ไม่สวมรองเท้าเข้าไปในมัสยิด สำนวตคนในขณะมุสลิมทำละหมาด หรือได้ยินการอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอาน ไม่หยิบจับพระคัมภีร์ที่เป็นภาษาอาหรับ สิ่งใดสงสัยว่าจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะเหมาะสม ก็ไต่ถามมุสลิมหรือผู้นำทางศาสนาในที่นั้น ๆ ก่อน

๖) ไปร่วมงานประเพณีของชาวไทยมุสลิม ตามที่ได้รับคำเชิญหรือที่ทราบว่าเป็นงานพิธีการที่เราจะเข้าร่วมได้โดยไม่ขัดกับหลักการของศาสนา ไปมาหาสู่กับครอบครัวมุสลิมเพื่อนบ้านตามโอกาสสมควร กบหาสมาคมกับชาวไทยมุสลิมโดยไม่เกรงเกียดเคียดฉันท

๗) ในการเดินทางไปราชการ หรือปฏิบัติหน้าที่ครั้งแรกในท้องที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรได้ไปทำความรู้จักหรือแสดงการวะต่อผู้นำทาง

ศาสนาของจังหวัด อำเภอบึงสามพัน หรือตำบลที่จะไปปฏิบัติงานนั้น เช่น กรรมการอิสลามประจำจังหวัด คณะผู้บริหาร อิมาม กรรมการมัสยิด

๘) ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เป็นมุสลิม จะต้องปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาอย่างเคร่งครัด และในโอกาสเดียวกันก็ต้องประสานกับผู้นับถือศาสนาอื่น โดยไม่มีการแบ่งแยกกัน

๑๐.๒ ข้อควรละเว้น

ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรละเว้นในการประพฤติปฏิบัติดังนี้.—

๑) การกล่าวคำที่จะก่อให้เกิดความสะเทือนใจ หรือการแสดงการแบ่งแยกระหว่างคนที่นับถือศาสนาต่างกัน เช่น การเรียกคนที่นับถือศาสนาอิสลามว่า “แขก” หรือการใช้คำพูดที่อาจทำให้ชาวไทยมุสลิมเข้าใจตนเองว่าเป็นคนมะละยา เช่น ใช้คำว่า “ออร์ังมะละยา” เป็นต้น

๒) การประพฤติผิดในข้อห้ามทางศาสนาอิสลาม ในสมาคมที่มีชาวไทยมุสลิมร่วมอยู่ก็ดี ในบ้านอาคารสถาน บ้านเรือนของคนไทยมุสลิมก็ดี หรือในศาสนสถานในศาสนาอิสลามก็ดี จนเป็นที่รังเกียจของมุสลิม เช่นการรับประทานอาหารที่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์ที่ต้องห้าม การดื่มสุรา เมรัย แม้จะมีมุสลิมที่ประพฤติไม่ดีบางคนจัดหามาเลี้ยงก็ตาม หรือการให้ของต้องห้ามตามหลักการทางศาสนาเป็นของขวัญ ควรจะเว้นเสีย

๓) การแต่งกายตามแบบมุสลิมที่ตนไม่ได้เป็นมุสลิม เช่น สวมหมวกขาวกูเบียะห์ หรือสวมเสื้อคลุมสำหรับตำแหน่งใดในทางศาสนาอิสลามของบางประเทศ บุคคลต่างศาสนาที่มาแต่งกายแบบนี้ ชาวมุสลิมถือว่าเป็นการล้อเลียน เป็นการสร้างความแตกแยกรำคาญได้ แม้แต่เครื่องแต่งกายที่เป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นมุสลิม เช่น หมวกดำซงเกาะ ซึ่งไม่ห้ามสำหรับคนต่างศาสนา แต่เมื่อสวมแล้ว ก็ไม่ควรไปทำสิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลามในที่ชุมนุมชน หรือในหมู่ชาวมุสลิม

๔) การประพาศหรือทำการอันไม่เหมาะสมกับสตรีมุสลิม เช่นการ
อยู่สองต่อสอง การถูกเนื้อต้องตัวโดยไม่จำเป็น หรือไม่ได้รับอนุญาตจาก
ผู้ปกครองหรือสามี เพราะตามหลักการศาสนาอิสลาม ห้ามสตรีคลุกคลีกับ
บุรุษที่มิใช่ญาติ โดยเฉพาะสองต่อสอง ในเมื่อสามีหรือผู้ปกครองไม่อยู่

๕) การแสดงกิริยาจาละลือเลียนการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม โดย
ที่ตนไม่ได้เป็นมุสลิม การเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือมุ่งดูการประกอบศาสนกิจหรือ
พิธีกรรมทางศาสนาที่เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับคนต่างศาสนา

๖) การเชื่อเชิญให้มุสลิมรับประทานเนื้อสัตว์ที่ต้องห้ามตามหลัก
การทางศาสนา หรือดื่มสุรา ทั้งในงานสังคมต่าง ๆ หรือเป็นการส่วนตัวไม่ว่า
ณ ที่ใด

๗) การบังคับ ชักชวน ให้ชาวไทยมุสลิมร่วมพิธีในศาสนาอื่น หรือ
พิธีที่ต้องมีการทำความเคารพ โดยการกราบหรือไหว้บุคคลหรือรูปเคารพ
ใดๆ เพราะตามข้อห้ามในหลักการของศาสนาอิสลาม ห้ามกราบไหว้บูชา
วัตถุสิ่งของหรือธรรมชาติ นอกจากพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น

ภาคผนวก

- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วย การศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลาม ในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พุทธศักราช ๒๔๘๙
- พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๙๐
- พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๙๑
- ระเบียบการแต่งตั้งถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (สุเหร่า) และวิธีดำเนินการอันเกี่ยวกับศาสนาของมัสยิด (สุเหร่า) พุทธศักราช ๒๔๙๒

พระราชกฤษฎีกา

ว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๑ สิงหาคม
พุทธศักราช ๒๔๘๗)
ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ ๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘
เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เห็นว่าตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประชาชนชาวไทย
ย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา โดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสน
ูปถัมภก และเมื่อได้คำนึงถึงประชาชนชาวไทยในบางท้องถิ่นซึ่งนับถือศาสนา
อิสลาม ก็สมควรที่จะสงเคราะห์ และคุ้มครองอิสลามศาสนิกของพระองค์
ให้ประกอบศาสนกิจตามศรัทธา สมกับที่เป็นประชาชนของประเทศไทยอัน
เป็นประเทศเอกราช

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
จึงให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้ให้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการ
การศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘”

มาตรา ๒ พระราชกฤษฎีกานี้ ให้ใช้บังคับได้ตั้งแต่วันประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้จุฬาราชมนตรีมีหน้าที่ปฏิบัติราชการส่วนพระองค์เกี่ยว
แก่การที่จะทรงอุปถัมภ์ศาสนาอิสลาม

มาตรา ๔ เมื่อเห็นสมควรกระทรวงศึกษาธิการ อาจจัดตั้งสถานการ
ศึกษาเรียกว่า “อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย” เพื่ออิสลามศาสนิกจะได้
ศึกษาและรับการอบรมในทางศาสนา ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยนี้มีสิทธิ
เข้ารับเลือก เพื่อรับพระราชทานเงินทุนส่งไปเข้าศาสนาจารีต ณ นครเมกกะ
ตามจำนวนที่จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ กำหนดขึ้นเป็นคราว ๆ

มาตรา ๕ รัฐบาลอาจจัดให้มีคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า
“คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย” มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือ
แก่กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการในกิจการที่เกี่ยวข้องแก่ศาสนา
อิสลาม

มาตรา ๖ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย
ประธานกรรมการซึ่งเป็นอิสลามศาสนิก มีจำนวนไม่ต่ำกว่าห้าราย แต่งตั้ง
และถอดถอนโดยพระบรมราชโองการ ตามคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงมหาดไทย จุฬาราชมนตรี เป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง

มาตรา ๗ จังหวัดใดมีประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลามจำนวนมาก
พอสมควร กระทรวงมหาดไทยอาจจัดให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำ
จังหวัด มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแก่คณะกรรมการกลางอิสลาม ในกิจการที่เกี่ยวข้อง
แก่ศาสนาอิสลามในจังหวัดนั้น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ประกอบด้วย
ประธานกรรมการและกรรมการซึ่งเป็นอิสลามศาสนิก มีจำนวนไม่ต่ำกว่า
ห้าราย แต่งตั้งและถอดถอนโดยกระทรวงมหาดไทย

จังหวัดใดที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะ
กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทำหน้าที่คณะกรรมการอิสลามประจำ
จังหวัดนั้น ๆ

มาตรา ๘ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อาจจัดให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำสุขุเหร่า ด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการจังหวัด โดยให้ไต่ะอิหม่ามเป็นประธาน

มาตรา ๙ บรรดากรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการอิสลามประจำสุขุเหร่า และเจ้าหน้าที่ฝ่ายอิสลามมีสิทธิสวมเสื้อครุย และประทับเข็มพระปรมาภิไธยตามระเบียบที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ กำหนดขึ้นไว้

มาตรา ๑๐ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

ให้กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการปรึกษาหารือคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อวางระเบียบอื่น ๆ อันเกี่ยวกับการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ควง อภัยวงศ์

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติ

ว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี

นราธิวาส ยะลา และสตูล

พ.ศ. ๒๔๘๕

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

รังสิตกรมขุนชัยนาทนเรนทร

พระยามานวราชเสวี

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕

เป็นปีที่ ๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เป็นการสมควรให้ใช้กฎหมายอิสลาม ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่ง เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลามศาสนิกของศาลชั้นต้น ในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์—จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท

พระมหากษัตริย์—โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๕”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลามศาสนิกของศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และ

สตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์ จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาทให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทน บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น เว้นแต่ บทบัญญัติว่าด้วยอายุความมรดก ทั้งนี้ไม่ว่ามูลคดีเกิดขึ้นก่อนหรือหลังวันใช้พระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นตามความในมาตรา ๓ ให้ คณะตุลาการตุลาการหนึ่งนายนั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษา

ให้คณะตุลาการมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม และลงลายมือชื่อในคำพิพากษาตามคำชี้ขาดนั้นด้วย

คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะตุลาการในข้อกฎหมายอิสลาม ให้เป็นอันเด็ดขาดในคดีนั้น

มาตรา ๕ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษามาใช้บังคับแก่การคัดค้านคณะตุลาการ โดยอนุโลม

เมื่อมีเหตุที่คณะตุลาการปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ให้คู่ความตกลงกันเลือกอิสลามศาสนิกหนึ่งนาย ปฏิบัติหน้าที่แทนคณะตุลาการเฉพาะคดี ถ้าตกลงกันไม่ได้ ให้ต่างเสนอชื่ออิสลามศาสนิกที่สมควรต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฝ่ายละเท่า ๆ กัน แต่ไม่ให้เกินฝ่ายละสามนาย เมื่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเลือกผู้ใดจากรายชื่อที่คู่ความเสนอนั้น ให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่แทนคณะตุลาการเฉพาะคดีนั้นได้

มาตรา ๖ บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ไม่กระทบถึงคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาล ในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่คดีนั้นเป็นคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้น และคู่ความหรือผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาทแล้วแต่กรณี ได้ร้องขอต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ใช้พระราชบัญญัตินี้

ให้ใช้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้บังคับในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลสั่งให้มีการ
เสนอคำฟ้องหรือคำขอใหม่ และให้ดำเนินการพิจารณาพิพากษาต่อไปตาม
พระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๗ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระ-
ราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเรือตรี ถ. ชำรงนาวาสวัสดิ์

นายกรัฐมนตรี

(คัดจากกฎหมายและระเบียบการทะเบียนในหน้าที่กรมมหาดไทย)

พระราชบัญญัติ

มัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๕๐

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

รังสิตกรมขุนชัยนาทนเรนทร

พระยามานวราชเสวี

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๐

เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยมัสยิดอิสลาม

พระมหากษัตริย์โดยคำแนะนำ และยินยอมของรัฐสภาจึงมีพระบรม-
ราชโองการให้พระราชบัญญัติขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม
พ.ศ. ๒๔๕๐”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับ ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นๆ ในส่วน
ที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับบทแห่งพระราช-
บัญญัตินี้

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“มัสยิด” หมายความว่า สถานที่ซึ่งอิสลามมิกชนมีสิทธิใช้เป็น
ประกอบพิธีกรรมตามลัทธิศาสนาอิสลามในวันศุกร์เป็นปกติ

มาตรา ๕ ให้มัสยิดซึ่งได้จดทะเบียนต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว
เป็นนิติบุคคล

มาตรา ๖ ในการขอจดทะเบียนมัสยิด ให้อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น เป็นผู้ขอโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

มาตรา ๗ แต่ละมัสยิดซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ให้มีกรรมการคณะหนึ่ง ไม่น้อยกว่า ๗ คน เรียกว่าคณะกรรมการมัสยิด มีหน้าที่จัดการทั่วไปในกิจการและทรัพย์สินของมัสยิด

มาตรา ๘ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง และถอดถอนกรรมการมัสยิด

มาตรา ๙ ให้การดำเนินงานของคณะกรรมการมัสยิดให้เป็นไปตามเสียงข้างมากของคณะกรรมการมัสยิด

มาตรา ๑๐ มัสยิดใดมีสัปบุรุษน้อยหรือมีพฤติการณ์อย่างอื่น อันไม่สามารถจะดำรงอยู่ได้หรือเลิกร้างไป ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เป็นผู้รายงานไปยังคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อขอคำสั่ง ให้เลิกมัสยิดนั้น ในกรณีที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ก็ให้คณะกรรมการจังหวัดเป็นผู้รายงาน

เมื่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้สั่งให้เลิกมัสยิดนั้นแล้ว ก็ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือคณะกรรมการจังหวัด แล้วแต่กรณีแจ้งไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับจดทะเบียนมัสยิดนั้น

มาตรา ๑๑ บรรดาทรัพย์สินของมัสยิด ซึ่งคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้สั่งให้เลิกไปแล้ว ให้โอนไปยังมัสยิดที่ใกล้ที่สุด และถ้าไม่มีทางจะทำได้ ให้โอนไปยังนิติบุคคลหรือองค์การอื่นที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน

มาตรา ๑๒ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐ จังหวัดใดที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทำหน้าที่แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

มาตรา ๑๓ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ และออกกฎกระทรวงกำหนดวิธีการจดทะเบียนมัสยิด

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้.

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเรือตรี ถ. ชำรงนาวาสวัสดิ์

นายกรัฐมนตรี

พระราชกฤษฎีกา

ว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๕๑

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
กษัตริย์สยาม ในพระที่นั่งสุทไธสวรรย์

รังสิต กรมขุนชัยนาทนเรนทร

อลงกต

ธานีวัด

มานวราชเสวี

อดุลยเดชจรัส

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๑

เป็นปีที่ ๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์
ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๔๘

พระมหากษัตริย์ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘๖ ของรัฐ
ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) จึงมีพระบรมราชโองการ
ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการ
ศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๕๑”

มาตรา ๒ พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๓ แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วย
การศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๔๘ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๓ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรี เพื่อให้คำ
ปรึกษาแก่กรมการศาสนาในกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับศาสนูปถัมภ์ฝ่าย
อิสลาม และให้มีเงินอุดหนุนฐานะจุฬาราชมนตรีตามสมควร”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ระเบียบการแต่งตั้งถอดถอนกรรมการอิสลาม

ประจำมัสยิด (สุเหร่า)

และ

วิธีดำเนินการอันเกี่ยวแก่ศาสนาของมัสยิด (สุเหร่า)

พ.ศ. ๒๔๙๒

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘ แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการ
ศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘ และด้วยความเห็นชอบของ
กระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กำหนด
ระเบียบการแต่งตั้งถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (สุเหร่า) และ
วิธีดำเนินการอันเกี่ยวแก่ศาสนกิจของมัสยิด (สุเหร่า) ขึ้นไว้สำหรับเป็น
ระเบียบถือปฏิบัติดังต่อไปนี้

ข้อความเบื้องต้น

ข้อ ๑ ระเบียบการนี้ให้เรียกว่า “ระเบียบการแต่งตั้งถอดถอน
กรรมการอิสลามประจำมัสยิด (สุเหร่า) และวิธีดำเนินการอันเกี่ยวแก่
ศาสนกิจของมัสยิด (สุเหร่า) พ.ศ. ๒๔๙๒”

ข้อ ๒ ระเบียบการนี้ให้ใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๒
เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นผู้รักษาร
ระเบียบการนี้

หมวด ๑

กรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ข้อ ๔ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จะพึงมีได้แห่งละไม่เกิน ๑๕ คน ประกอบด้วย อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อิหม่าม เป็นประธานกรรมการ คอเต็บเป็นรองประธานกรรมการ

ข้อ ๕ ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- ก. เป็นอิสลามมิกชน
- ข. อายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปีบริบูรณ์
- ค. ความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
- ง. กระทำพิธีกรรมในวันศุกร์ตามพระธรรมวินัยเป็นเนื่องิจ
- จ. ไม่เป็นบุคคลที่มีร่างกายทุพพลภาพ เสมือนคนไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคอันสังคมรังเกียจ
- ฉ. ไม่เคยถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เว้นแต่สัปปุรุสประจำมัสยิดคนนั้นมากกว่าครึ่งให้ความไว้วางใจ
- ช. ไม่เคยต้องคำพิพากษาของศาลในความผิดอาญา เว้นแต่ความผิดฐานลหุโทษ หรือกระทำโดยความประมาท หรือสัปปุรุสประจำมัสยิดคนนั้นมากกว่าครึ่งให้ความไว้วางใจ
- ซ. มีชื่อในทะเบียนสัปปุรุสประจำมัสยิดคนนั้น ไม่น้อยกว่า ๖ เดือน
- ณ. มีความรู้ความสามารถประกอบพิธีนมัสการได้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และรักษาจารีตประเพณีอันดีงามของศาสนาอิสลาม
- ญ. ผู้ดำรงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ต้องเป็นชาย

ข้อ ๖ กรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีหน้าที่ดังนี้

- ก. จัดการบำรุงรักษามัสยิดและศาสนสมบัติ (วากัฟ) ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ระเบียบและมติของที่ประชุมให้เป็นไปโดยเรียบร้อยมั่นคงและเกิดผลประโยชน์
- ข. แนะนำตักเตือนปวงสัปบุรุษ ให้ปฏิบัติศาสนกิจโดยเคร่งครัด และมีความสามัคคี
- ค. จัดทำเอกสารบัญชีต่าง ๆ ของมัสยิด ให้ถูกต้องและครบถ้วน
- ง. จัดทำทะเบียนสัปบุรุษ รักษาสมุดทะเบียน และจำหน่ายแก่ทะเบียนให้ถูกต้องอยู่เสมอ
- จ. วางระเบียบปฏิบัติภายในมัสยิด เพื่อให้การบำเพ็ญศาสนกิจและพิธีกรรมเป็นไปโดยเรียบร้อย
- ฉ. รับข้อพิพาทเรื่องศาสนาของปวงสัปบุรุษ
- ช. แจ้งการเห็นเดือนชะฮ์บาน รอมฎอน เชาวาล ชุลฮิจยะห์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
- ซ. จัดการเรื่องครอบครัวและมรดก ตามพระธรรมวินัย
- ณ. แสดงนบยอคบัญชีรับจ่ายเงิน และทะเบียนศาสนสมบัติต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในเดือนมกราคมทุกปี
- ญ. กรรมการแต่ละคน ต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตน และต้องรับผิดชอบร่วมกันในกิจการทั่วไปของมัสยิด

ข้อ ๗ อิหม่ามมีหน้าที่ดังนี้

- ก. ปฏิบัติหน้าที่อิหม่ามตามพระธรรมวินัย
- ข. ปกครองและสอดส่องให้สัปบุรุษในมัสยิดปฏิบัติตามพระธรรมวินัยข้อบังคับ และระเบียบการของคณะกรรมการ

อิสลามประจำจังหวัด คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

ค. อำนวยความสะดวกแก่บรรดาสัปบุรุษในการบำเพ็ญกุศล

ง. ส่งสอนอบรมวิทยาการทางศาสนาอิสลามแก่ปวงสัปบุรุษ

ข้อ ๘ คอเต็บมีหน้าที่ดังนี้

ก. ปฏิบัติการในหน้าที่ของคอเต็บตามพระธรรมวินัย

ข. การแสดงธรรมกลาอบรมสั่งสอนธรรม และพระธรรมวินัยแก่ปวงสัปบุรุษ

ข้อ ๙ บิหลันมีหน้าที่ดังนี้

ก. ปฏิบัติการในหน้าที่บิหลันตามพระธรรมวินัย

ข. คอยคุดวงจันทร์ของเดือนชะอ์บาน รอมฎอน เซาวาล และซุลฮิจยะห์ ในเวลาพลบค่ำของวันต้นเดือนนั้น

หมวด ๒

การแต่งตั้งและถอดถอน

ข้อ ๑๐ ให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดผู้ได้รับมอบหมายจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เป็นประธานในที่ประชุมปวงสัปบุรุษ เลือกผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ ๕ ขึ้นเป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลัน และกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

วิธีเลือกจะกระทำโดยลับหรือโดยเปิดเผยก็ได้

ในกรณีที่ผู้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากันให้จับฉลาก

เมื่อสัปบุรุษส่วนมากที่มาประชุมเลือกผู้ใดขึ้นเป็นกรรมการตำแหน่งใดแล้ว ให้ประธานที่ประชุมทำบันทึกหลักฐานไว้ แล้วรายงานไปยังคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อดำเนินการออกหนังสือสำคัญตามแบบทำระเบียบการนี้

จังหวัดใดยังไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการโดยอนุโลม

ข้อ ๑๑ หนังสือแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้ติดไว้ ณ มัสยิด

ข้อ ๑๒ กรรมการอิสลามประจำมัสยิด นอกจากอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๔ ปี

ข้อ ๑๓ กรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

ก. ตาย

ข. ลาออก

ค. ขาดคุณสมบัติตามหมวด ๑

ง. สัปบุรุษในเขตมัสยิด เกินกว่ากึ่งหนึ่งยื่นคำร้องและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวน พิจารณาสั่งให้ออกจากตำแหน่ง

จ. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด วินิจฉัยให้ออกจากตำแหน่งโดยเห็นว่า มีความประพฤติในทางจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่มัสยิด

ฉ. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด วินิจฉัยให้ออกจากตำแหน่ง โดยเห็นว่าเป็นผู้ดำเนินการกิจการของมัสยิดไปในทางไม่สงบเรียบร้อย หรือขัดต่อพระธรรมวินัย หรือกระทำการอันอาจเสื่อมเสียประโยชน์ของมัสยิด

ช. มัสยิดสิ้นสภาพลงโดยถูกยุบหรือเพิกถอน

ข้อ ๑๔ ถ้าตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดว่างลงเพราะเหตุอื่น นอกจากถึงคราวออกตามทีกล่าวนำในข้อ ๑๓ ถ้ามีเหตุอันสมควรก็ให้ประชุมสัปบุรุษเลือกตั้งกรรมการขึ้นแทนตามวิธีการทีกล่าวนำในข้อ ๑๐

กรรมการซึ่งเข้ามาแทนนั้น ย่อมอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของ
ตำแหน่งที่ตนดำรงแทนเหลืออยู่

ข้อ ๑๕ อิหม่าม คอเต็บ บิหลัน คนใดดำรงตำแหน่งหน้าที่โดยเรียบ
ร้อยเมื่อชราทุพพลภาพ หรือพิการ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
พิจารณาให้พ้นจากตำแหน่ง และยกขึ้นเป็นกิตติมศักดิ์ในตำแหน่งเดิม

ข้อ ๑๖ กรรมการอิสลามประจำมัสยิดคนใด พ้นจากตำแหน่งหน้าที่
ด้วยเหตุใด ๆ ก็ตาม ต้องมอบทรัพย์สินและสรรพบัญชีต่าง ๆ เท่าที่ครอบ-
ครองอยู่ในขณะดำรงตำแหน่งหน้าที่นั้น ให้แก่ผู้ได้รับตำแหน่งใหม่

หมวด ๓

กริยาของกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ข้อ ๑๗ กรรมการอิสลามประจำมัสยิด ต้องเคารพ และปฏิบัติตาม
พระธรรมวินัย กฎข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน คำสั่งแนะนำชี้แจงของคณะ-
กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำ
จังหวัด

ข้อ ๑๘ กรรมการอิสลามประจำมัสยิด ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ
เที่ยงธรรมสุจริต ห้ามมิให้ใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ในทางที่ไม่สมควรและ
ระมัดระวังมิให้เสียหายแก่หมู่คณะ

ข้อ ๑๙ กรรมการอิสลามประจำมัสยิด ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อ
ผู้อาวุโส และต่อประชาชน

ข้อ ๒๐ กรรมการอิสลามประจำมัสยิดต้องเป็นผู้นำ ปฏิบัติศาสนกิจ
เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ชักจูง ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะและ
ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ข้อ ๒๑ กรรมการอิสลามประจำมัสยิด ละเมิดจริยาดังกล่าวมาใน
หมวดนี้ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีอำนาจสอบสวนพิจารณา
สั่งการลงโทษให้ออกจากตำแหน่ง หรือภาคทัณฑ์ตามสมควรแก่กรณี

กรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ถูกลงโทษ เห็นว่าตนไม่ได้รับความ
เป็นธรรม ก็มีสิทธิยื่นคำร้อง ภายในกำหนดระยะเวลา ๓๐ วัน นับแต่ได้รับ
ทราบคำสั่งลงโทษต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อ
วินิจฉัย คำสั่งของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นที่สุด

หมวด ๔ ทะเบียนสัปบุรุษ

ข้อ ๒๒ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จัดทำทะเบียน
สัปบุรุษประจำมัสยิดขึ้นไว้มีรายการดังนี้

- ก. สัปบุรุษที่มี—อยู่ในเขตมัสยิด
- ข. สัปบุรุษที่นมัสการในวันศุกร์เป็นปกติ
- ค. สัปบุรุษที่ไม่ต้องนมัสการในวันศุกร์
- ง. การเกิด การตาย การย้ายเข้า และการย้ายออกของ
สัปบุรุษ

ข้อ ๒๓ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนำเสนอทะเบียน
สัปบุรุษ ซึ่งลงทะเบียนอยู่เมื่อสิ้นปีส่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
๒ ชุด ภายในเดือนมกราคม ของปีใหม่ทุกปี เพื่อคณะกรรมการอิสลาม
ประจำจังหวัดเก็บรักษาไว้ ๑ ชุด ส่งไปยังคณะกรรมการกลางอิสลามแห่ง
ประเทศไทย ๑ ชุด

ข้อ ๒๔ สัปบุรุษคนหนึ่ง ฟังมีชื่อในทะเบียนสัปบุรุษของมัสยิดได้
เพียงแห่งเดียว และต้องไปนมัสการในวันศุกร์ที่มัสยิดนั้น เว้นแต่มีเหตุ
จำเป็นชั่วคราว

ข้อ ๒๕ สัปบุรุษที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปบุรุษของมัสยิดใด มีสิทธิ
คัดเลือกหรือรับเลือกให้เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้น

ข้อ ๒๖ สัปบุรุษใดไม่ประพฤติตนตามพระธรรมวินัย หรือฝ่าฝืน
ระเบียบข้อบังคับของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดก็ดี คณะกรรมการ
อิสลามประจำจังหวัดก็ดี คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยก็ดี อาจ
ถูกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด สั่งให้ลบชื่อออกจากทะเบียนสัปบุรุษ
เสียก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ห้ามมิให้รับขึ้นทะเบียนสัปบุรุษผู้นั้น

ข้อ ๒๗ สัปบุรุษที่ถูกลบชื่อ เมื่อสารภาพผิดและให้ทัณฑ์บนไว้ต่อ
คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ก็ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
ขึ้นทะเบียนสัปบุรุษผู้นั้นไว้ได้

ข้อ ๒๘ สัปบุรุษที่ถูกลบชื่อเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม มีสิทธิ-
ยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลา ๓๐ วัน นับแต่วันได้รับทราบคำสั่งให้ลบชื่อ
ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อวินิจฉัย คำสั่งของคณะกรรมการ
อิสลามประจำจังหวัดเป็นที่สุด

ข้อ ๒๙ การปฏิบัติเกี่ยวกับทะเบียนในหมวดนี้ ห้ามมิให้เรียก
ค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น

หมวด ๕

ศาสนสมบัติ

ข้อ ๓๐ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จัดทำบัญชีบรรดา
ศาสนสมบัติของมัสยิดขึ้นไว้ ๒ ชุด เก็บรักษาไว้ ณ มัสยิด ๑ ชุด ส่ง
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ๑ ชุด เมื่อมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้รีบ
รายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบเพื่อแก้ไขให้ถูกต้องตรงกัน

ข้อ ๓๑ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือคณะกรรมการ
กลางอิสลามแห่งประเทศไทย มีอำนาจตรวจควบคุม และสั่งการอันเกี่ยวกับ
บรรดาเอกสาร การเงิน ศาสนสมบัติของมัสยิด ให้เป็นไปตามระเบียบการนี้

หมวด ๖

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๓๒ ในวาระเริ่มแรกประกาศใช้ระเบียบการนี้ กลุ่มอิสลามมิกชนใดมีมัสยิดมากกว่าหนึ่งแห่ง ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพยายามแนะนำชี้แจงชักจูงให้บรรดาสัปบุรุษของกลุ่มอิสลามมิกชนนั้นมีความศรัทธาเลื่อมใส ปฏิบัติศาสนกิจตามพระธรรมวินัย ให้มีความร่วมใจสามัคคีชุมนุมร่วมกันทำพิธีนมัสการในวันศุกร์ ณ มัสยิดใด มัสยิดหนึ่งที่เห็นสมควรเพียงแห่งเดียว

สัปบุรุษของมัสยิด ที่ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดดังกล่าวมาในวรรคก่อน มัสยิดนั้นอาจไม่ได้รับความเห็นชอบในการจดทะเบียนตามความในพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๙๐

ข้อ ๓๓ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนแล้ว เป็นกรรมการประจำมัสยิด และเริ่มนับอายุตำแหน่งตามข้อ ๑๒ ตั้งแต่วันประกาศใช้ระเบียบการนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๒

ถ้วน สุวรรณศาสน์

ประธานกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

อนุมติ

ม. พรหมโยธี

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

มัสยิดกลาง จังหวัดปัตตานี

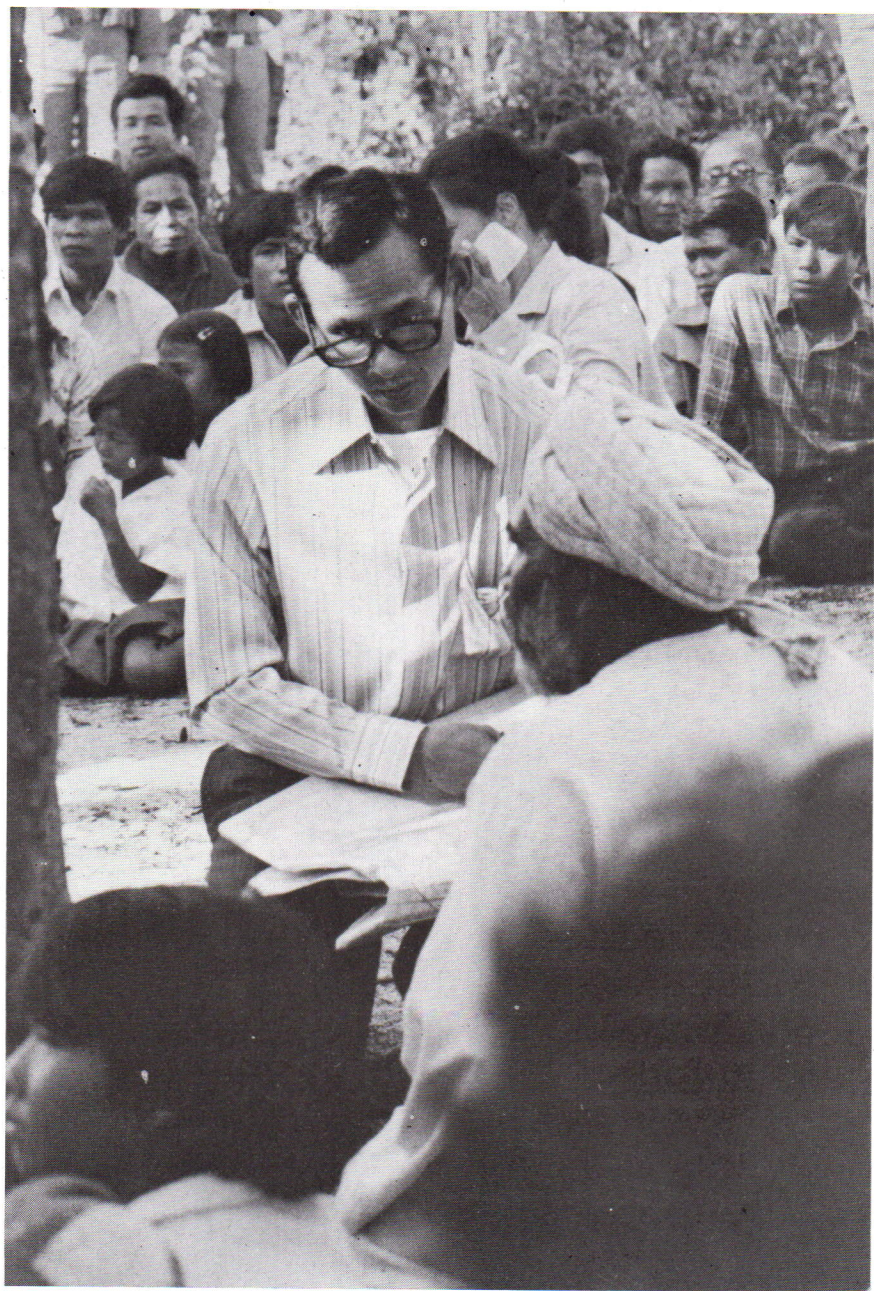
มัสยิดรื้อเสาะ จังหวัดนราธิวาส

وَالْحَيُّ الْقَيُّومُ

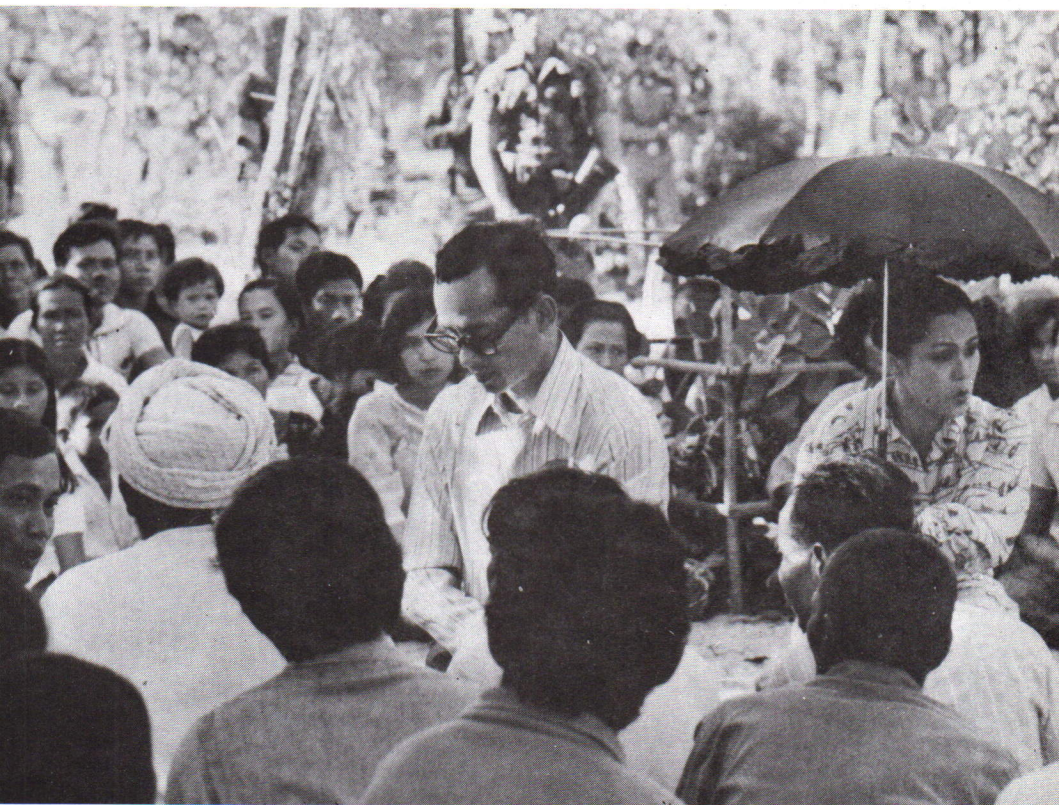
اللَّهُ أَحَدٌ

พระเศียรพระราชพิธีเปิดมัสยิดกลางจังหวัดสตูล
20 กันยายน 2522

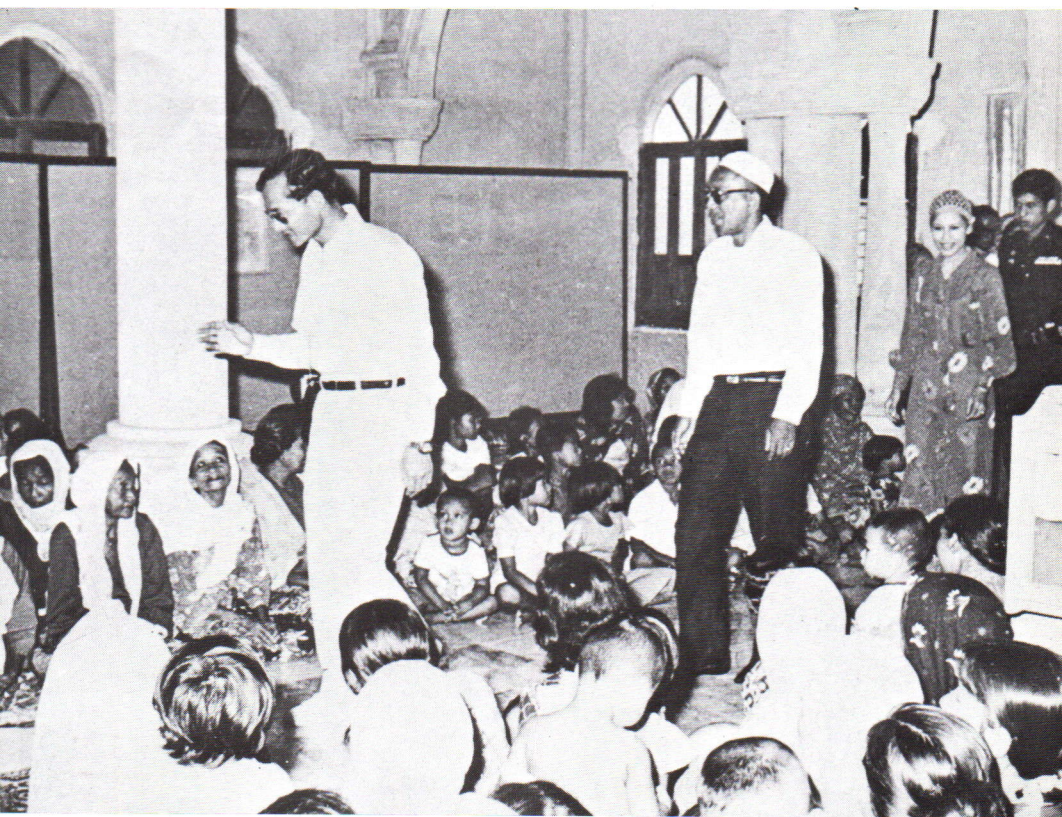
มัสยิดกลาง จังหวัดสตูล

ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรไทยมุสลิม ที่ อ.ตากใบ จ.นราธิวาส

ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรไทยมุสลิม ที่ อ.ตากใบ จ.นราธิวาส

ทรงเยี่ยมมุสลิม ณ มัสยิดอำเภอรือเสาะ
จังหวัดนราธิวาส

ราษฎรชาวไทยมุสลิมเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จพระราชดำเนิน
ณ บริเวณมัสยิด ฮีตายะห์ บ้านลูโป๊ะตาเซาะ ตำบลเกียร์ กิ่งอำเภอสุคีริน
จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๒๑

เสด็จ ฯ เยี่ยมโรงเรียนสอนศาสนา จังหวัดนราธิวาส

ภาพในอดีต
ทรงพระราชทานพระคัมภีร์ อัล-กุรอาน ฉบับความหมายภาษาไทย
ฉบับแรก ณ จังหวัดนครราชสีมา

โรงเรียนสอนศาสนาในจังหวัดยะลา

การแต่งกายของนักเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา

มุสลิมจากกรุงเทพฯ เข้มมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้

